

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

POSEBNOSTI REVIDIRANJA V ČASU GOSPODARSKE KRIZE

Ljubljana, februar 2011

TEJA BURJA

IZJAVA

Študentka Teja Burja izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala v soglasju s svetovalcem prof. dr. Markom Hočvarjem, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 GOSPODARSKA KRIZA	4
1.1 Nepremičninsko-finančna kriza v svetu.....	6
1.2 Razširitev finančne krize v Evropo.....	9
1.3 Kriza in Slovenija.....	11
1.4 Znaki krize v podjetju.....	13
2 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV	15
2.1 Opredelitev revidiranja.....	15
2.2 Uporabniki revidiranih računovodskih izkazov in njihove potrebe po informacijah.....	16
2.3 Postopek revidiranja računovodskih izkazov.....	19
2.3.1 Sprejetje revizijskega posla.....	20
2.3.2 Načrtovanje revizije.....	21
2.3.3 Spoznanje in preizkušanje delovanja notranjih kontrol.....	22
2.3.4 Preverjanje podatkov.....	23
2.3.5 Napake in prevare.....	26
2.3.6 Poslovodsko poročilo (predstavitev).....	27
2.3.7 Izdaja revizijskega poročila o računovodskih izkazih.....	28
3 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH KATEGORIJ V ČASU GOSPODARSKE KRIZE	29
3.1 Aktualni izzivi na področju revidiranja.....	30
3.1.1 Kritika poštene vrednosti.....	30
3.1.2 Problem delujočega podjetja.....	32
3.2 Prilagoditev postopkov predhodne revizije računovodskih izkazov v času gospodarske krize.....	33
3.3 Revidiranje postavk bilance stanja s poudarkom na posebnostih v času gospodarske krize.....	39
3.3.1 Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitev.....	40
3.3.2 Opredmetena osnovna sredstva.....	43
3.3.3 Naložbene nepremičnine.....	49
3.3.4 Finančne naložbe.....	52
3.3.5 Zaloge.....	58

3.3.6	Poslovne terjatve	63
3.3.7	Denarna sredstva	68
3.3.8	Kapital	70
3.3.9	Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve	75
3.3.10	Finančni dolgovi.....	77
3.3.11	Poslovni dolgovi.....	80
ZAKLJUČEK.....		83
LITERATURA IN VIRI.....		86

KAZALO SLIK

Slika 1: Naval na banko Northern Rock se nadaljuje.....	7
Slika 2: Tri vrste revidiranja.....	16
Slika 3: Postopki revidiranja računovodskih izkazov	19
Slika 4: Trikotnik prevar	27
Slika 5: Naris mnenj revizorjev.....	29

KAZALO TABEL

Tabela 1: Splošni model revidiranja premoženjskega in finančnega položaja, prikazanega v bilanci stanja.....	24
Tabela 2: Splošni model revidiranja izkaza poslovnega izida	25

UVOD

Problematika in namen magistrskega dela.

Nahajamo se v času velikih sprememb in negotovosti, za kar ima velike zasluge gospodarska kriza. Posledice krize pa zahtevajo od poslovodstev podjetij toliko večjo preudarnost, previdnost in zagotovitev zanesljivih poročil. Zunanja revizija je strokovna oblika preiskovanja in ocenjevanja računovodskih in drugih poročil, s katero zagotovimo javnosti, da se podjetja obnašajo gospodarno in zaupanja vredno. Revizija predstavlja tudi neke vrste zagotovilo za vse, ki imajo finančni interes v podjetju.

Na podlagi revizorjevega poročila, ki naj bi vseboval strokovno pripravljene informacije in mnenje neodvisnega strokovnjaka o računovodskih izkazih revidirane družbe, uporabniki informacij sprejmejo celo vrsto investicijskih odločitev, ki imajo lahko različne posledice. Iz tega torej sledi, da je odgovornost revizorja neskončna. Revizorji morajo delovati v najširšem družbenem interesu. Seveda pa k družbeni učinkovitosti revidiranja in javnemu interesu ne smemo šteti le revizorjevih postopkov, povezanih na izdajo mnenj, ampak moramo na to področje uvrstiti tudi obnašanje in delovanje revizorjev v družbi, v kateri naj bi čim več prispevali k skupni blaginji. Gre za neke vrste delovanja, ki se mora oglašati kot »slaba vest« revizorja. Poleg tega, da morajo revizorji dajati dober zgled, pa morajo hkrati tudi opozarjati na napake in odmike ter pokazati poti k izboljšanju stanja ter tako kar največ prispevati k dodani vrednosti in družbeni blaginji (Odar, 2009, str. 14).

Gospodarska kriza je prišla od zunaj, in to z določenim zamikom. Z napačnimi ravnanji v zadnjih nekaj letih smo žal tudi sami prispevali, da jo bomo občutili bolj, kot bi bilo treba. Bolj se kriza pogloblja, globlje se zdi dno in več časa smo oziroma bomo potrebovali za izhod iz nje (Štiblar, 2008, str. 11–12).

V času krize pa so se odprli tudi novi pogledi na ekonomske znanosti. Na področju financ so učbeniki financ predvsem opisovali predpostavko, ki temelji na tem, da se ljudje morajo obnašati skrajno racionalno, kar pomeni, da je njihov edini cilj v življenju maksimizacija svojega premoženje oziroma premoženja lastnikov. Na tej predpostavki pa so se razvili modeli, ki so v učbenikih prikazani, kot edini pravilni za odločanje. Pri tem so ekonomisti imeli veliko težav pri dokazovanju neustreznosti predpostavk in da le te vodijo v neustrezne odločitve. Problem pa je nastal tudi pri objavi izsledkov, saj so rušili logiko maksimiranja premoženja lastnikov in postavko, da so finančni trgi učinkoviti. V času gospodarske krize pa je zanimanje za te izsledke naraslo. Podobno se je na primer dogajalo z javnimi financami, kjer so države začele tekmovati v tem, kako stimulativen bo davčni sistem za lastnike kapitala. Podobna situacija je nastala tudi v računovodstvu, kjer se vse več govori o vrednotenju po poštenih vrednostih. To vrednotenje, ki sledi tržnim cenam, predvideva, da so

tržne cene edine prave, saj se trg ne moti. Seveda to ne drži, ker je teoretično in empirično dokazano, da so tržne cene lahko tudi daljša obdobja previsoke ali prenizke glede na »prave«. To na primer pomeni, da so bili računovodski izkazi vsaj za leti 2007 in 2008 večinoma prenapihnjene in so podjetja prikazovala papirnate dobičke, v kriznem letu 2009 in 2010 pa so oziroma bodo lahko prikazane izgube še večje od dejanskih. Sistem je tako podpiral neko obnašanje, ki dolgoročno ni vzdržno (Mramor, 2009, str. 21–22).

Nekateri teoretiki in pa tudi praktiki menijo, da so pravila računovodenja prispevala svoj delež k sedanji finančni in gospodarski krizi. Pa je to res? Zagotovo je nekaj resnice tudi v takih ugotovitvah. Predvsem pravila računovodenja, ki so v svetovnem merilu sledila ideji US GAAP (angl. *Generally Accepted Accounting Principles in the United States*) in posledično Mednarodnim standardom računovodskega poročanja (v nadaljevanju MSRP) predvsem glede izkazovanja sredstev in dolgov po pošteni vrednosti teoretično ni sporno. Problem, ki pa ga ne smemo zanemariti, so predvsem posledice pripoznavanja prihodkov na podlagi (večje) poštene vrednosti. Z vidika predpostavke previdnosti takih očitkov nikakor ne smemo zanemariti in verjetno je nekaj resnice glede vzrokov za finančno in gospodarsko krizo tudi v pravilih računovodenja (Odar, 2010b, str. 6–7).

Računovodenje je, tako kot vse ostale stroke, podvrženo stalnim spremembam in iskanjem vedno novih in boljših rešitev. Seveda se večina sprememb boji, kajti spremembe vedno prinašajo nekaj novega; torej se je treba spremembam prilagoditi, kar pa zahteva dodatne aktivnosti. Če pa sprememb in izboljšav ne bi bilo, ne bi bilo razvoja. Na računovodenje in s tem tudi na pravila, ki jih računovodja mora upoštevati, moramo vedno gledati kot na dinamičen proces. Naj le dodam, da dokler bodo v pravilih računovodenja spremembe, tako dolgo bo računovodstvo v družbi obravnavano kot stroka in pomemben dejavnik, ki pozitivno vpliva na splošno javno dobro (Odar, 2009, str. 5–6).

Nedavni gospodarsko-finančni škandali, v katere je bilo vpletenih več podjetij, so močno načeli zaupanje lastnikov, investitorjev in zaposlenih v delovanje podjetij. Zato se je vodenje in nadzor nad podjetji znašlo v središču poslovnih razprav. Vedno več pozornosti je posvečene gospodarski odgovornosti in skladnosti s predpisi, pri čemer so vodilni delavci podjetij osebno odgovorni v primeru lažnih podatkov o rezultatih poslovanja. Finančni škandali pa niso značilni samo za ameriška podjetja. Tudi evropski in azijski škandali so povzročili sprejem ostrejšje gospodarske zakonodaje, in sicer obvezno uporabo Mednarodnih računovodskih standardov (v nadaljevanju MRS). MRS določajo nov način upravljanja s poslovnimi dogodki ter uvajajo nove zahteve glede transparentnosti poslovanja. Upoštevanje novih gospodarskih predpisov bo vplivalo na več vidikov vsakodnevnih operacij, med drugim tudi na poslovno politiko in postopke, kulturo podjetja in tudi na informacijske sisteme, ki morajo predstavljati temelj vodenja in nadzora podjetja (Lenarčič & Moškon, 2004, str. 17).

Kontroliranje in revidiranje sta nepogrešljivi sestavini urejenega in razvojno naravnane podjetja. Zanimivi nista zgolj za notranje odločevalne potrebe, temveč tudi za zunanje

poslovne, državne in druge partnerje, ki želijo imeti verodostojna poročila oziroma informacije o tem, ali je podjetje premoženjsko-finančno zdravo in uspešno, poslovno urejeno, deluje pravilno in pošteno, če izpolnjuje finančne, davčne in druge obveznosti (Koletnik, 2008, str. 3).

Namen magistrskega dela je seznaniti bralce, predvsem tiste, ki se strokovno ukvarjajo z revidiranjem oziroma nastopajo v vlogi naročnikov revidiranja, o znakih in posledicah gospodarske krize v podjetjih. Magistrsko delo pa je poleg revizorjem in naročnikom revizij namenjeno tudi zunanjim uporabnikom računovodskih informacij, ki jih zastopajo predvsem upniki in bodoči investitorji revidiranih družb.

Celotno poslovno življenje je prežeto s tveganjem. Vsakdo želi svoje tveganje zmanjšati, zato uporablja razne rešitve in pripomočke. Med njimi ima vidno mesto tudi zunanje nadziranje v obliki revizije. Upniki revidiranega podjetja in bodoči investitorji bodo svoje tveganje zmanjševali s pravočasnim spoznavanjem položaja dolžnika. Zato bodo udeleženci v poslovnem procesu, da bi se izognili tveganju, uporabljali računovodska poročila, ki so jih pregledali zunanji revizorji, ki so nepristranski neodvisni ocenjevalci resničnosti ter poštenosti poročanja v računovodskih poročilih.

Cilj magistrskega dela.

Cilj magistrskega dela je opredeliti vpliv gospodarske krize na revidiranje gospodarskih kategorij. Z magistrskim delom bi rada opozorila, da se je zaradi krize in recesije izvedba revizije spremenila in bi morala biti načrtovana nekoliko drugače. Odgovornost revizorja se je v času gospodarske krize še toliko bolj postavila v ospredje, v osnovi pa se njegova odgovornost ni spremenila. S povečano odgovornostjo revizorja pa so postali tudi postopki revidiranja bolj zahtevni.

Revizorju je naloženo, da objektivno in nepristransko presodi, ali računovodski izkazi kažejo resnično in pošteno sliko poslovanja podjetja v obravnavanem poslovnem letu. Iz njegove naloge tudi izhaja odgovornost do uporabnikov revizijskih poročil, ki je v času krize še toliko bolj pomembna.

Metode dela.

Metodologija magistrskega dela je zasnovana na dveh metodoloških konceptih, in sicer na teoretičnem in empiričnem. Za teoretične opredelitve posameznih področij, ki sem jih obravnavala v magistrskem delu, sem najprej proučila domačo in tujo strokovno literaturo ter razpoložljive vire s področja računovodskih standardov in revizijske zakonodaje. Pri pisanju magistrske naloge pa sem se posluževala tudi dostopnih virov in strokovne literature o vplivu

in posledicah gospodarske krize na gospodarstvo v svetu in Sloveniji. Prav tako pa sem pri pisanju magistrskega dela uporabila znanje, ki sem ga pridobila med dodiplomskim in podiplomskim študijem na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani, v pomoč pa so mi bile tudi večletne praktične delovne izkušnje s področja zunanjega revidiranja.

Pri preučevanju sem uporabila metodo analize vsebine in metodo deskripcije, ki obsega zbiranje, sistematično urejanje in primerjavo obstoječih dognanj. Praktično empirični del temelji na tehniki raziskovalnega dela in opravljenih intervjujev v revizijski hiši. Prav tako pa sem z metodami proučevanja, analiziranja in sinteze skušala priti do zaključkov in predlogov, naj kaj mora biti revizor v času gospodarske krize še toliko bolj pozoren.

Magistrsko delo je sestavljeno iz treh glavnih poglavij, tematika pa je dodatno razdeljena na podpoglavja. Prvi del magistrskega dela pričujem z opredelitvijo začetka nepremičninsko finančne krize v svetu, nadaljujem z razširitvijo gospodarske krize na evropsko in slovensko gospodarstvo. Uvodno poglavje zaključim z opredelitvijo znakov krize v podjetjih. V drugem delu magistrske naloge se posvetim opredelitvi revidiranja računovodskih izkazov ter korakov postopka revidiranja računovodskih izkazov. Zadnji del magistrske naloge se nanaša predvsem na predstavitev ter opredelitev postopkov revidiranja gospodarskih kategorij bilance stanja. Pri vsaki posamezni gospodarski kategoriji izpostavim vplive gospodarske krize na revidiranje postavk. V zaključnem poglavju sem s sintezo teoretičnih in empiričnih spoznanj predstavila ključne ugotovitve pri raziskovanju in pisanju magistrske naloge.

1 GOSPODARSKA KRIZA

Magistrsko nalogo pričujem s predstavitvijo in opredelitvijo začetka in nadaljevanja nepremičninsko finančne krize v svetu. Prvo poglavje zatem nadaljujem z opisom vpliva in posledic gospodarske krize na evropsko gospodarstvo ter vpliv gospodarske krize na slovenski finančni in gospodarski sektor. Prvi del magistrskega dela zaključim z analizo znakov krize v podjetju.

Sedanja finančna kriza ima korenine v poku balona nepremičninskih trgov v Združenih Državah Amerike (v nadaljevanju ZDA). Cene nepremičnin so v ZDA in tudi drugje po svetu v zadnjih desetih letih strmo rasle. Glavni razlog strme rasti cen nepremičnin je bilo povečano povpraševanje po nepremičninah, ki ima dva glavna razloga, oba pa sta povezana z bančnimi krediti. Prvi razlog je obilna ponudba poceni denarja, ki je povzročila, da so banke imele veliko likvidnih sredstev, ki so jih večinoma vložile v hipotekarne kredite in iz njih izvedene finančne instrumente. Bolj pomembno pa je dejstvo, da so bile obrestne mere zelo nizke, posledično torej so bile tudi nizke anuitete za odplačevanje hipotekarnih kreditov. To z drugimi besedami pomeni, da je povprečen človek s povprečnimi dohodki lahko servisiral rekordno velik hipotekarni kredit. Ljudje pa večino stanovanj kupujejo ravno z denarjem iz hipotekarnih kreditov. Drugi in seveda glavni razlog rasti nepremičninskega trga je prelahko

odobravanje predvsem drugorazrednih hipotekarnih kreditov, to je kreditov tistim strankam, ki nimajo zadostne kreditne sposobnosti za nakup lastne nepremičnine oziroma niso dovolj kreditno sposobne za nakup tako drage nepremičnine, kot so jo kupile (Klepec, 2008, str. 3).

Glavni razlog za kreditiranje je veljalo prepričanje, da z vidika posojilodajalca niti ni važno, ali bo posojilojemalec dejansko odplačeval hipotekarno posojilo, saj dokler so cene nepremičnin rase, so posojilojemalci v težavah vedno lahko, ali najeli posojila za odplačevanje hipotekarnih posojil, ali pa jih v celoti odplačali s prodajo nepremičnine. Takoj ko so cene hiš začele padati, se je obseg neodplačevanja povečal. Večina drugorazrednih posojil pa niso dale banke, ki posojila obdržijo, ampak tisti, ki je kot prvi v verigi posojilo odobril in ga nato hitro v paketu prodal finančnim ustanovam, te pa so jih naprej prodale investitorjem. Dejansko spremljanje posojil so prepustili službam, ki so skrbele za servisiranje dolgov, te pa niso imele niti dovolj ljudi, niti večinoma niso bile motivirane, da bi se ukvarjale s prestrukturiranjem dolgov. To pa pomeni, da so vrednostni papirji, izdani na osnovi drugorazrednih hipotekarnih posojil, postali zares slaba naložba, takoj ko se je stanovanjski razcvet začel ustavljati (Krugman, 2009, str. 167–168).

Pok ameriškega nepremičninskega mehurčka je povzročil finančno krizo, ki je v marsičem podobna krizam, ki so se po drugi svetovni vojni pojavljale v intervalih na štiri do deset let. Obstaja pa pomembna razlika, saj tokratna kriza pomeni konec obdobja širokosrčnega kreditiranja na osnovi dolarja kot valute mednarodnih rezerv. Periodične krize so bile del večjega procesa izmenjave konjunktur in recesij, trenutna kriza pa je vrhunec izjemne konjunktore, ki je trajala več kot šestdeset let. Procesi izmenjave konjunktore in recesije navadno slonijo na kreditih, pri vpletenih pa se vedno pojavi določena tendenca ali napačno dojetje situacije. Običajno se ne zavedajo povratno krožne povezave med pripravljenostjo za dajanje posojila in vrednostjo lastnine. Radodarno kreditiranje ustvari povpraševanje, ki dvigne cene nepremičnin, kar posledično poveča zneske kreditov, ki so na voljo. Mehurček se začne napihovati, ko ljudje kupujejo hiše, ker pričakujejo, da bodo lahko svoje hipoteke poplačali z dobičkom od prodaje. Nedavna ameriška nepremičninska kriza je dober primer takšnega dogajanja, bolj zapleten primer je izjemna 60-letna konjunktura (Soros, 2008, str. 1).

Stanje se v svetu na splošno izboljšuje, saj so države v Evropi ter v Ameriki za omilitev finančno-gospodarske krize sprejele številne ukrepe in od njihove učinkovitosti je največ odvisno, kako hitro bo mogoče doseči preobrat v pozitivno smer in ponovno zagnati gospodarsko rast. Da so ukrepi začeli delovati, potrjuje dejstvo, da je na svetovnih borzah že zaznati rast cen delnic, zato bo gospodarstvo v letu 2011 v mednarodnem okolju najverjetneje res zabeležilo rahlo pozitivno rast v višini 1,0 odstotka. Vzpodbudna novica pa prihaja iz Francije, in sicer so 25. septembra 2010 iz francoskega državnega statističnega urada potrdili, da se je Francija uradno izvila iz recesije. V letošnjem drugem četrtletju se je obseg bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) v primerjavi s četrtletjem prej namreč povečal za 0,3 odstotka. To seveda pomeni, da se bo počasi tudi drugod ponovno začela krepiti rast dodane vrednosti v dejavnostih, sprva izvozno usmerjenega dela gospodarstva, ki mu bodo

sledile tržne storitve. Zaradi velike izvozne odvisnosti slovenskega gospodarstva in vpetosti v mednarodne finančne in gospodarske tokove pa bo oživljanje domače gospodarske rasti odvisno od gibanj v mednarodnem gospodarskem okolju in učinkovitosti ukrepov ekonomskih politik na evropski in svetovni ravni, saj je Slovenija namreč izvozno usmerjena država, zato razmere v mednarodnem gospodarskem okolju nanjo močno vplivajo.

Prav tako pa sem zasledila, da se je precej izboljšalo tudi nemško gospodarstvo, od katerega so v povprečju najbolj odvisne slovenske izvozne družbe. Nemčija namreč že nekaj mesecev zaporedoma beleži stabilno gospodarsko rast, prav tako pa nemško gospodarstvo že načrtuje nove naložbe v tujino. Zunanja trgovina je v Nemčiji ponovno postala glavno gonilo gospodarstva, medtem ko so državni in zasebni izdatki v primerjavi z lanskim letom precej šibkejši. Nemčija je v drugi polovici leta beležila tudi večje povpraševanje na domačem trgu, s čimer bodo slovenske izvozne družbe, ki so odvisne od nemškega trga, beležile višjo realizacijo, kar pa bo pripomoglo tudi k stabilizaciji slovenskega gospodarstva.

Po uradnih podatkih Banke Slovenije je Slovenija na nemški trg izvozila za 826,3 milijona EUR blaga. Izvoz v Nemčijo je v prvih treh mesecih leta 2010 dosegel 19,74 odstotka celotnega slovenskega izvoza, medtem ko je v celotnem minulem letu beležil 19,77 odstotka celotnega slovenskega izvoza. Letošnji marčevski izvoz blaga Slovenije je za okrog 15 odstotkov presegal primerljivega lanskega (Ugovšek, 2010).

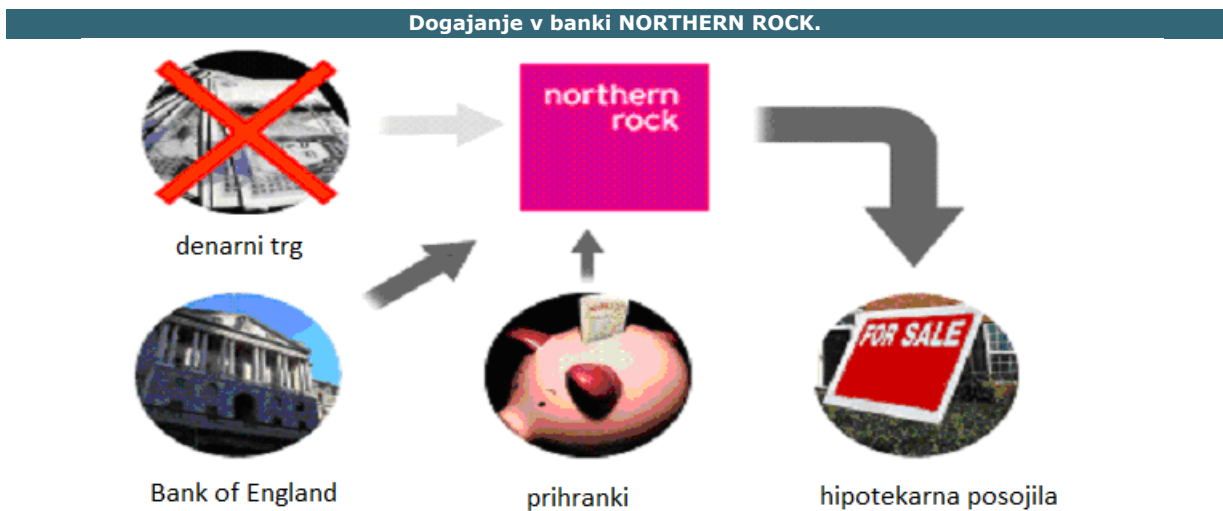
1.1 Nepremičninsko-finančna kriza v svetu

Prvo znamenje krize se je pojavilo aprila 2007, ko je ob poku hipotekarnega balona v ZDA bankrotirala prva večja hipotekarna ustanova v ZDA. To je bil znak za zaostritev pogojev posojanja denarja na finančnem trgu, kar je pobralo vso dodatno likvidnost, ki je bila vbrizgana v sistem po 11. septembru 2001, in je ustvarjala pogoje za napihovanje balona. Začetek padanja cen nepremičnin je povzročil začetek finančne krize (Štiblar, 2008, str. 92).

Krizno stanje se je nadaljevalo v septembru 2007 z navalom na banko Northern Rock, ki ji ni primanjkovalo denarnih sredstev, vendar so bila le-ta vezana na posojila domačih kreditojemalcev. Zaradi globalne kreditne krize banka Northern Rock ni bila več sposobna posojati denarja na dnevni bazi. Problematično stanje se je odražalo v dolгих vrstah pred banko in zrušitvijo informacijskega sistema banke. Vodstvo banke je krizo opravičevalo kot neke vrste logistični problem, ki ni povezan s solventnostjo banke in njeno sposobnostjo zagotavljanja kreditov. Dolge vrste pred banko Northern Rock so spodbudile tudi ostale varčevalce podružnic po vsej državi za umik svojih prihrankov iz banke zaradi poslovnega propada ene izmed največjih britanskih bank. Vodstvo britanskega finančnega sistema je ljudi skušalo pomiriti, češ da je bančni sistem Velike Britanije močan in da je v zadnjih petih letih beležil konstantno rast, zato je padeč ene izmed pomembnih bank v nasprotju z njegovo preteklo uspešnostjo. Prav tako so ljudi pozivali k zaupanju v banko Northern Rock. Naval na

banko je torej povzročil padec delnic banke Northern Rock kar za 32 odstotkov, prav potem, ko je od Bank of England prejela finančno pomoč. Glavna dejavnost banke Northern Rock so bila hipotekarna posojila, medtem ko so se ostale banke ukvarjale predvsem s sprejemanjem vlog. Stroški banke so se močno zvišali z zaustavitvijo medsebojnih bančnih posojanj. Težave na nepremičninskem trgu so bile torej posledice finančnih težav. Cene nepremičnin so drastično padle, kar pa je sprožilo neodplačevanje hipotekarnih posojil (BBC News, 2007).

Slika 1: Naval na banko Northern Rock se nadaljuje

Vir: BBC NEWS, Rush on Northern Rock continues, 2007.

V februarju 2008 so ZDA omogočile finančno injekcijo za davčna povračila, s čimer je država želela pospešiti povpraševanje, da bi se izognili gospodarski recesiji. Pomagalo je le delno, ker tovrstnih spodbud ljudje ne trošijo, temveč jih prihranijo za pričakovane slabe čase. Marca 2008 je padla prva iz peterice velikih investicijskih bank v ZDA imenovana Bear Stearns, ki jo je kupila J. P. Morgan (Štiblar, 2008, str. 92).

15. septembra 2008 sta padli še dve od velike peterice investicijskih bank v ZDA. In sicer Merrill Lynch in Lehman Brothers. Banko Merrill Lynch je prevzela Bank of America za okoli 50 milijard dolarjev, kar predstavlja tudi največji prevzemni posel v zgodovini. Z omenjenim prevzemom je Bank of America postala uradno največja banka. Ameriška investicijska banka Lehman Brothers je bila že več mesecev pred svojo usodno insolventnostjo na majavih temeljih. Težave je zakrivala z bilančnimi triki ter tako zavajala vlagatelje, poslovne partnerje in nadzornike. Banka Lehman Brothers se je uštelala z zapleteno oblikovanimi hipotekarnimi posojili. Tik pred propadom banke pa sta še dve konkurenčni banki Citigroup in J. P. Morgan od investicijske banke zahtevali zelo visoka jamstva za nove kredite, s čimer so investicijsko banko Lehman Brothers dokončno potopili. Stečaj omenjene investicijske banke v septembru

2008 velja tudi kot vrhunec finančne krize, saj so z omenjenim dogodkom banke izgubile medsebojno zaupanje (Encyclopedia Wikipedia, b.l.).

Naslednji dan, 16. septembra 2008, pa je bila na robu bankrota tudi največja ameriška zavarovalnica Ameriška Mednarodna Skupina (angl. *American International Group*, v nadaljevanju AIG), in sicer na račun podružnice AIG Financial Products, ki se je ukvarjala z izvedenimi vrednostnimi papirji, ki omogočajo bankam, skladom in drugim finančnim inštitucijam zavarovanje pred slabimi posojili. To pomeni, da tudi največja zavarovalnica ni propadla zaradi glavne dejavnosti, ki jo opravlja. AIG je rešila ameriška vlada z odobritvijo 85 milijardnega posojila, v zameno pa so dobili skoraj 80 odstotkov delnic. Gre za neke vrste nacionalizacijo, ker bi padec zavarovalnice lahko povzročil propad svetovnega finančnega sistema. Torej lahko povzamemo, da je bila zavarovalnica prevelika, da bi propadla (Amerman, 2008).

Padec se je v ZDA nadaljeval, in sicer s stečajem največje ameriške hranilnice v ameriški zgodovini imenovane Washington Mutual. Ameriška zvezna agencija za zavarovanje depozitov je premoženje hranilnice Washington Mutual prodala investicijski banki J. P. Morgan Chase v znesku 1,9 milijarde dolarjev. Slednja je torej z nakupom prevzela depozite, premoženje in nekatere obveznosti propadle banke. Vzrok zloma hranilnice Washington Mutual se njegove slabe naložbe, povezane s hipotekarnim trgom (Dash & Ross Sorkin, 2008).

Finančna kriza se je nadaljevala s prevzemom četrte največje komercialne banke Wachovia. Le-ta je postala ena izmed večjih bank s serijami prevzemov in združitvev, s čimer je banka pridobila vrsto slabih hipotekarnih posojil. K reševanju Wachovie je najprej pristopila banka Citigroup, vendar naj bi jo nazadnje kupila največja banka z ameriške zahodne obale, Wells Fargo za 15 milijard dolarjev, kar je sedemkrat višji znesek od tega, kar je ponudila banka Citigroup. S pridružitvijo Wachovie je banka Wells Fargo absorbirala za približno 74 milijard dolarjev izgube (Steel, 2008).

Za zaustavitev posledic krize je ameriška vlada predlagala finančno injekcijo za sistemsko rešitev ameriškega finančnega sistema in Wall Streeta. Gre za 700 milijard dolarjev odobrenih proračunskih sredstev, ki naj bi jih finančni minister po lastni presoji uporabil za nakup izvedenih finančnih instrumentov, ki ležijo nelikvidni v bilancah bank in finančnih ustanov. S tem naj bi omogočil oblikovanje cene teh papirjev in s povečanjem zaupanja oživil denarni in posojilni trg. Po sprejemu petkovega paketa so borzni indeksi na Wall Streetu padli prek 7 odstotkov, kar kaže, da niso zaupali v uspeh finančne injekcije. V oktobru 2008 so finančni paketi dosegli uspeh, tako da novih stečajev finančnih ustanov ni bilo več. Borzni indeksi so iz dneva v dan divje nihali in se ustavili šele v prvem tednu novembra 2008 na ravni, ki je bila 40 odstotkov nižja od vrednosti konec leta 2007. Problem hipotekarnih posojil v ZDA in recesije v realnem gospodarstvu po svetu pa konec leta 2008 še zdaleč ni bil rešen (Štiblar, 2008, str. 93–94).

Po podatkih Združenih Narodov se je v drugi polovici leta 2009 svetovna ekonomska situacija izboljšala. Globalni kapitalski trgi so se vrnili v prvotni položaj, prav tako pa so se premije za tveganje na posojila ponovno znižale. Ponovno oživitev sta dosegli tudi mednarodna trgovina in industrijska proizvodnja. Leto 2010 zaznamuje pomemben preobrat v svetovni ekonomiji, kljub temu pa še vedno ne moremo govoriti o popolnem okrevanju gospodarstva, saj pogoji za enakomerno gospodarsko rast še naprej ostajajo krhki (United Nations New York, 2009).

1.2 Razširitev finančne krize v Evropo

Evropa ni bila neobčutljiva za dogodke v ZDA. Finančni sistem, ki vključuje banke, zavarovalnice pa tudi centralne banke, je še bolj izpostavljen, ker ima v svojih bilancah večje zneske izvedenih vrednostnih papirjev in ker je posojilno zelo izpostavljen (Štiblar, 2008, str. 95).

Sredi oktobra 2008 so se vodilni iz petnajstih držav podpisali dogovor o finančni pomoči največjim evropskim bankam v krizi. Z omenjenim dogovorom naj bi izboljšali refinanciranje bank, zagotovili garancije za medbančno posojanje in onemogočili propad bank v težavah. Prav tako bi z omenjenim dogovorom zavarovali individualne račune vlog in olajšali določene omejitve glede fleksibilnosti bank. Omenjeni dogovor med vodilnimi državami naj bi veljal le do konca leta 2009. Osnovni namen pomoči pa je bankam omogočiti opravljanje njihove osnovne dejavnosti, in sicer dajanje posojil gospodarskemu in privatnemu sektorju (Bittermann, 2008).

Poleg britanske glavne banke pa so bile pomoči potrebne še naslednje velike evropske banke (Štiblar, 2009, str. 95):

- Fortis v Belgiji, na Nizozemskem in v Luksemburgu,
- Dexia v Franciji in Belgiji,
- Bradford & Bingley v Veliki Britaniji,
- Hypo Real Estate v Nemčiji in
- Glintir na Islandiji.

Poleg prenesene krize drugorazrednih hipotekarnih posojil iz ZDA pa se je prav tako pojavila vse močnejša kriza na trgu nepremičnin v Evropi, predvsem v Veliki Britaniji, Španiji in na Irskem.

V Veliki Britaniji so torej propadle tri banke. Naprej Northern Rock, zatem je sledil propad HBOS in nazadnje še Bradford & Bingley. Z državno dokapitalizacijo je bil praktično nacionaliziran britanski bančni sistem v celoti. Prav tako pa so svoje največje banke dokapitalizirale tudi Francija, Irska, Belgija, Nizozemska, skandinavske države, nekaj pa jih

je tudi Nemčija. Dokapitalizacijo bank pa sta opravili tudi Španija in Italija, ki sta sprva zanikali potrebo po tem (Štiblar, 2008, str. 97).

Islandija je najbolj odmevna evropska država, ki je kot prva zapadla v globoko gospodarsko krizo s propadom treh največjih islandskih bank, od katerih je bila odvisna tudi Velika Britanija. Državnemu bankrotu se je Islandija izognila le s finančno pomočjo Mednarodnega denarnega sklada (angl. *International Monetary Fund*, v nadaljevanju IMF). Država je bila torej prisiljena prevzeti velike dolgove islandskih bank. V času recesije se je država soočila s porastom brezposelnosti in javnega dolga, nacionalna valuta pa je precej izgubila na vrednosti. Po hudem pretresu ob svetovni gospodarski krizi se je Islandija odločila, da zaprosi za članstvo v Evropsko unijo, s čimer bi država poglobila in nadgradila evropsko gospodarsko sodelovanje (Dovč, 2010).

Vodilni ekonomisti Evrope so pozivali evropske vlade, naj uveljavijo ureditev finančnega trga za celotno Evropo, in sicer so želeli sistemski odgovor, ne pa posameznega reševanja banke za banko v vsaki članici Evropske unije (v nadaljevanju EU) posebej, kar imenujejo »balkanizacija evropskega bančnega sistema«. Problem vidijo v veliki zadolženosti mednarodno aktivnih evropskih bank. Zato bi morala biti aktivnost s pomočjo Evropske investicijske banke (angl. *European Investment Bank*, v nadaljevanju EIB) usmerjena v dokapitalizacijo teh bank prek vbrizga javnega premoženja ali preko obvezne konverzije dolga bank za delniški delež v banki. Prav tako naj bi se dogovorili o harmonizirani ravni depozitnega zavarovanja. Po dogovoru glavnih evropskih držav so posamezne države oblikovale sklade za garancije in dokapitalizacijo bank. Prav tako so se dogovorili za več nadzora in regulacije, večjo odgovornost, večjo fleksibilnost pakta za stabilnost in omilitev protimonopolne zakonodaje. Z omenjenim dogovorom pa bodo države na ta račun povečale proračunski primanjkljaj, krepila pa se bo tudi tržna koncentracija (Štiblar, 2008, str. 96).

Vse razvite evropske države so svoje vodilne banke, zavarovalnice in druge finančne ustanove reševale z garancijami. Irska je izdala garancije za vse bančne vloge kot tudi medbančno posojanje z namenom zagotavljanja jamstev za celotni bančni sistem, stroške pa naj bi pokrili z davkoplačevskim denarjem. Enako so postopale tudi ostale evropske države, vključno z Grčijo, ki so garantirale za vse bančne vloge, z namenom ustaviti odtok sredstev iz bančnega sektorja. Francija si je prizadevala za ustanovitev neke vrste mednarodnega jamstvenega sklada, vendar je Nemčija nasprotovala skupnemu skladu, ker bi morala vanj vplačevati največ. Tudi Velika Britanija je napovedala posege v bančni sektor. Španija je oblikovala sklad z namenom zagotavljanja likvidnosti, in sicer z neposrednim nakupovanjem sredstev od španskih bank. Nordijski državi Švedska in Danska sta prav tako povečali jamstva za bančne vloge, v določenih primerih pa prav tako pokrili nezavarovane bančne dolge (Akya, 2008).

Evropo pa je z zamikom dosegla tako imenovana evropska posojilna kriza (angl. *European Sovereign Debt Crisis*), ki je predvsem zajela države kot so Grčija, Španija in Portugalska. Kriza je predvsem načela zaupanje, prav tako pa se je povečal razmik v donosnosti obveznic

in tveganje zavarovanja na »credit default swap« med omenjenimi državami in ostalimi EU članicami, med katerimi je najbolj pomembna Nemčija. Posojilna kriza se najbolj odraža v dogodkih v Grčiji, kjer je glavna skrb zviševanje stroškov financiranja javnega dolga. V začetku maja so se članice evro območja in Mednarodni denarni sklad strinjali o posojilu Grčiji, vrednem 110 milijard EUR, vendar pa je bila pomoč pogojevana z izpolnitvijo strogih meril. 9. maja 2010. V ta namen je bila tudi oblikovana ustanova, imenovana Evropski finančni objekt za stabilnost (angl. *European Financial Stability Facility*) (Encyclopedia Wikipedia, b.l.).

Sama pa osebno ocenjujem, da so se s hitrim razvojem Kitajske, Indije in severne Brazilije, spremenila tudi razmerja moči v svetovnem gospodarstvu, ki nujno zahtevajo novo ureditev na gospodarsko-finančnem področju. Rezultat tega je hitro padanje vrednosti dolarja v monetarnem svetu. Evropa in Amerika izgubljata del svoje superiornosti v svetovnih mednarodnih odnosih. Zato ocenjujem, da bo kljub navideznemu stabiliziranju svetovnega gospodarstva prišlo še do nenadnega uravnavanja razmer na trgu, kar bo za nekatera podjetja pomenilo dolgoročno otežene pogoje nastopanja na trgu. In le podjetja, ki bodo uspela odgovoriti na nove izzive, bodo imela zagotovljeno prihodnost. Podobno velja tudi za posamezne nacionalne ekonomije.

1.3 Kriza in Slovenija

Slovenija se sooča s posledicami finančne krize in ohlajanjem zunanjskega ekonomskega okolja v EU in širše v svetu. Vpliv na slovensko gospodarstvo je tako dvojen – preko nedelovanja medbančnega trga v evro območju ter upada izvoznega povpraševanja na vseh naših ključnih trgih. Nedelovanje medbančnega trga pomeni, da slovenske banke težje prihajajo do virov financiranja, kar posledično onemogoča zadostno kreditiranje slovenskega gospodarstva.

Slovenski finančni sektor in gospodarstvo nista neposredno oziroma kritično okužena s »strupenimi vrednostnicami«, posredno pa smo že občutili posledice »finančne epidemije« v finančnem sektorju, kar pomeni, da jih je realni sektor še toliko bolj občutil. Poslabšanje slovenskih obrambnih mehanizmov v zadnjih nekaj letih pomeni (Štiblar, 2008, str. 137):

- velik porast zunanjskega bruto in neto dolga do tujine, in sicer zaradi negativne tekoče bilance in zaradi izposojanja za vlaganje v tuje vrednostne papirje in njegovo servisiranje,
- prevelika posojilna aktivnost bank, tudi za rast domačega nepremičninskega balona, ki je povzročila razmerje 1 : 6 med posojili in depoziti bank,
- znižanje depozitnih obrestnih mer bank, ki je ob zahtevani polni liberalizaciji kapitalskega računa povzročilo, da so prebivalci prihranke prenesli iz bank na kapitalski trg, zdaj pa trpijo zaradi padca cen na njem.

Slovenske banke in zavarovalnice so zatrjevale, da ne potrebujejo finančne pomoči države in centralne banke, vendar so same iskale finančno podporo. Tako se je dokapitalizirala zavarovalnica Triglav, prav tako Nova Kreditna Banka Maribor (v nadaljevanju NKBM). Ob slabšem servisiranju danih posojil na aktivni bilanci morajo banke krepiti depozitni potencial na pasivni strani bilance. Za rast depozitnega potenciala so mogoči naslednji štirje viri: tuja posojila, primarna emisija iz centralne banke, medbančna domača posojila in depoziti domačih nefinančnih oseb v banke. Slednji vir je tudi najbolj trden in soliden. Poleg tega lahko dobijo banke neposredno finančno pomoč v obliki dokapitalizacije bodisi dosedanjih bodisi novih lastnikov, če pa zasebni lastniki nočejo ali ne morejo investirati, pa si lahko obetajo pomoč države (Štiblar, 2008, str. 137–138).

V sredini leta 2010 pa se je dogovarjalo tudi o dokapitalizaciji največje slovenske banke Nove Ljubljanske Banke (v nadaljevanju NLB), katere delni lastnik je tudi država. Na sestanku, na katerem so zasedali vodilni iz NLB-ja in vlada, je bilo izpostavljeno dejstvo, da banka nujno potrebuje dokapitalizacijo. Le-ta se lahko izvede na tri različne načine. Prvi je, da banko dokapitalizirajo obstoječi lastniki, druga se nanaša na dokapitalizacijo s strani multilateralnih inštitucij, tretja možnost pa je javna prodaja novih delnic, ki je bolj teoretične vrste, saj le-ta ni mogoča prej kot jeseni leta 2011. Glavnina popravkov vrednosti in rezervacij prihaja iz kreditiranja podjetij, kar pa je posledica gospodarske krize in pa specifičnih razmer, v katerih so se znašli gradbeni sektor, nepremičninski projekti in finančni holdingi. NLB naj bi v prihodnje bolj razpršila svoj kreditni portfelj in zmanjšala koncentracijo kreditnega tveganja po komitentih in panogah (Jenko, 2010). Ob koncu leta 2010 pa je bilo na nadzornem svetu NLB-ja odločeno, da bo banka dokapitalizirana najpozneje do konca marca 2011. Prenovljena strategija predvideva dokapitalizacijo v višini 250 milijonov EUR, za preostali del pa bo banka morala izkoristiti dodatne ukrepe za sprostitev kapitala, s katerim bo svoje poslovanje prilagodila kapitalskim zmožnostim.

Po prebiranju raznih člankov je nepremičninski balon napihnjen tudi v Sloveniji, čeprav nekateri menijo, da gre za običajen nepremičninski cikel. Indeksi cen stanovanj in družinskih hiš na slovenskem nepremičninskem trgu so po dolgem obdobju naraščanja padli, kar pomeni, da nepremičninski balon pušča. Cene nepremičnin so po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije v prvi polovici leta 2008 prenehale rasti, prav tako so se cene rabljenih nepremičnin preveč približale cenam novih. Ponudba že močno presega povpraševanje, na kar opozarja vse večje število neprodanih že zgrajenih stanovanj in hiš.

IMF je v svojem poročilu po vsakoletnih posvetovanjih s slovenskimi oblastmi navedel, da je svetovna kriza Slovenijo kot majhno in odprto gospodarstvo resno prizadela. Slovenija je imela v letu 2009 negativno gospodarsko rast, kar pa je posledica padanja izvoza, ker je tudi območje evra v krizi in zaradi slabšanja kreditnih pogojev. Inflacija in primanjkljaj v tekoči bilanci naj bi se v letu 2010 umirila, največje tveganje pa ostaja od napovedane krize v Evropi in kreditna stiska, če se tuje financiranje domačih bank posuši. Tako se ocena IMF-ja glasi, da je Slovenija po letih visoke rasti sedaj resno prizadeta zaradi globalne ekonomske krize,

pohvalili pa so hitre in odločne odgovore na počasnejšo rast in napetost v finančnem sektorju. Še naprej pa bo Slovenija morala povečati gospodarsko rast in konkurenčnost. Poročilo IMF-ja pravi, da slovenske banke potrebujejo dokapitalizacijo, potrebno pa je izpeljati nove stresne teste za banke skupaj s tistimi, ki so usklajeni na ravni EU, pri čemer mora biti vlada pripravljena, da pomaga bankam, ki bodo potrebovale dodaten kapital v primeru poslabšanja kreditnih razmer na mednarodnem trgu. Pravo tako IMF priporoča, naj bo alokacija državnih garancij za nova posojila nefinančnim podjetjem transparentna, da se omeji moralno tveganje bank (Delo, 2009).

1.4 Znaki krize v podjetju

Trenutno krizo, ki se je začela leta 2007 in se je od takrat poglobljala, pa nekateri avtorji poimenujejo tudi prodajna kriza. Ime prodajna kriza torej izhaja na nivoju podjetja, ko podjetje ni sposobno več doseči tako visoke prodaje kot pred letom 2007. Obseg prodaje in prihodkov se je znižal na zastrašujočo raven. Razloga za to pa ne moremo iskati v tem, da jim je kar naenkrat izpuhtela kupna moč ali pa, da so cene in stroški previsoki. Glavno vprašanje pa še naprej ostaja, kako naj se gospodarske družbe odzovejo na take vrste krize (Simon, 2009, str. 30).

Kdaj lahko rečemo, da je podjetje v krizi? Različni avtorji različno opredeljujejo krizo podjetja. Največkrat uporabljena definicija podjetja v krizi pa je naslednja: kriza podjetja je stanje, ki je rezultat nezaželenega procesa, v toku katerega so se uspešnostni potenciali razvili tako neugodno, da je ogrožen gospodarski obstoj podjetja. Uspešnostni potencial je veličina, ki kaže na možnosti doseganja gospodarskega uspeha. To so torej vse proizvodne in tržne predpostavke v smislu resursov, ki jih mora imeti podjetje, da bo uspešno nastopalo na trgu, na primer: kadri, znanje, kapital ter sistemi logistike, vodenja, organiziranosti in razvoja. Kriza načinja temeljne cilje, smotre in poslanstvo gospodarske družbe (Kokotec Novak, 1991, str. 132).

S krizo se v času svojega delovanja sooči večina podjetij. Podjetja so med seboj povezana in soodvisna. Za primer lahko vzamemo slovensko podjetje, ki je odvisno od svojega največjega kupca v Franciji. Če se kupec iz Francije znajde v krizi, lahko posledično tudi slovensko podjetje doleti kriza. Zato so podjetja prisiljena spremljati in slediti trgu ter iskati alternativne rešitve še pred krizo. Najboljši način za spopad s krizo je njeno preprečevanje in nadziranje, vendar pa je nepričakovane krize težko zaustaviti, lahko pa jih obvladujemo oziroma poskrbimo, da so njihove posledice manjše. Vsaka organizacija lahko tako z natančnim opazovanjem, določanjem in analiziranjem potencialnih problemov v predkriznem obdobju krizo prepreči oziroma ublaži njen udarec ter tako delno, ali v celoti prepeči škodo, ki bi jo kriza prizadela organizaciji. Priprava na potencialno krizo je torej bistvenega pomena za preživetje katerekoli organizacije in skupnosti v moderni družbi (Malešič, 2006, str. 54).

Kriza v podjetju ne nastopi nenadoma, temveč se razvija dlje časa. Izbruh večje krize je tako posledica številnih manjših kriz znotraj podjetja. Slabosti v poslovanju in krizna žarišča je potrebno iskati dovolj zgodaj, ko je podjetje še dovolj zdravo, da ga lahko ozdravimo.

Vzrokov za krizo je veliko, najbolj množični pa so naslednji:

- nezadostnost lastnih virov oziroma trajnega kapitala,
- rast stroškov (na primer stroški dela so čedalje bolj nesorazmerni z materialnimi stroški),
- napake v vodenju, ki temeljijo predvsem na pomanjkanju strateško preverjenih odločitev,
- izgubljanje tržnega položaja,
- rast dolgov,
- slabo plačevanje kupcev,
- prevelika investicijska vlaganja, ki ne prinesejo dolgoročnih rezultatov in tako naprej.

Tipični opozorilni znaki, ki so izredno pomembni za pravočasno zaznavanje bližajoče se krize poslovanja pa so:

- padec donosnosti (trend upadanja dobička, nazadnje izkazovanje poslovne izgube),
- upadanje obsega prodaje, kar pomeni, da raven prodaje ne zadošča za kritje fiksnih in variabilnih stroškov poslovanja,
- rast zadolženosti (večji stroški financiranja, problem zadolženosti, slabši dotok likvidnega denarja),
- izguba velikih kupcev,
- nazadovanje naročil,
- upadanje izkoristka kapacitet in naraščanje zalog,
- upadanje tržnega deleža,
- naraščajoči konflikti v podjetju in tako naprej.

Ti indikatorji se pojavljajo že v času nastajanja krize in niso tako izraziti kot na primer izguba oziroma težave s plačilno sposobnostjo, zato lahko preteče veliko časa, preden v podjetju spoznajo nastop krize.

Nekatere znake krize je možno zaslediti tudi zunaj podjetja, kar je pomembno zlasti za trenutne in prihodnje upnike. Zunanji opazovalec lahko podvomi v podjetje, če je družba v zadnjem obdobju več kot enkrat spremenila sedež podjetja oziroma njegovo pravno obliko. Na prisotnost krize v podjetju lahko zunanjega opazovalca opozori tudi pogosta menjava posloводства in nadzornega sveta. Podjetja v krizi tudi slabše obveščajo o dogajanju v podjetju in njegovih finančnih podatkih. Družbe, ki jih je prizadela finančna kriza, za izgovore neplačil večkrat uporabljajo reklamacije, prav tako tudi bolj neenakomerno naročajo in »drobijo« svoja naročila. Na krizo v družbi nas lahko opozorijo tudi spremenjene računovodske usmeritve, s čimer prilagodijo prikaz finančnih podatkov trenutni situaciji. Največji pokazatelj, da ima družba težave, pa je seveda nenadna potreba po kreditih, zamuda

pri plačilih, obročno plačevanje brez dogovorov, naraščanje števila opominov in poslabšanje plačilnih pogojev svojim kupcem. Potrditev o domnevah zunanjega opazovalca, da je podjetje v krizi, pa so seveda govorice o slabem položaju podjetja.

Čeprav gre pri krizi za neugodno stanje, ki mu lahko sledi propad podjetja, pa imajo takšne razmere lahko tudi pozitivne učinke, ki se za podjetje lahko pokažejo kot nove priložnosti.

2 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH IZKAZOV

Drugi del magistrskega dela pričujem z opredelitvijo pojma revidiranja ter predstavitev različnih vrst uporabnikov revidiranih računovodskih izkazov. Drugi del zaključim s podrobno predstavitev posameznih korakov revidiranja računovodskih izkazov, in sicer od sprejetja revizijskega posla revidiranja računovodskih izkazov pa vse do izdaje revizijskega poročila.

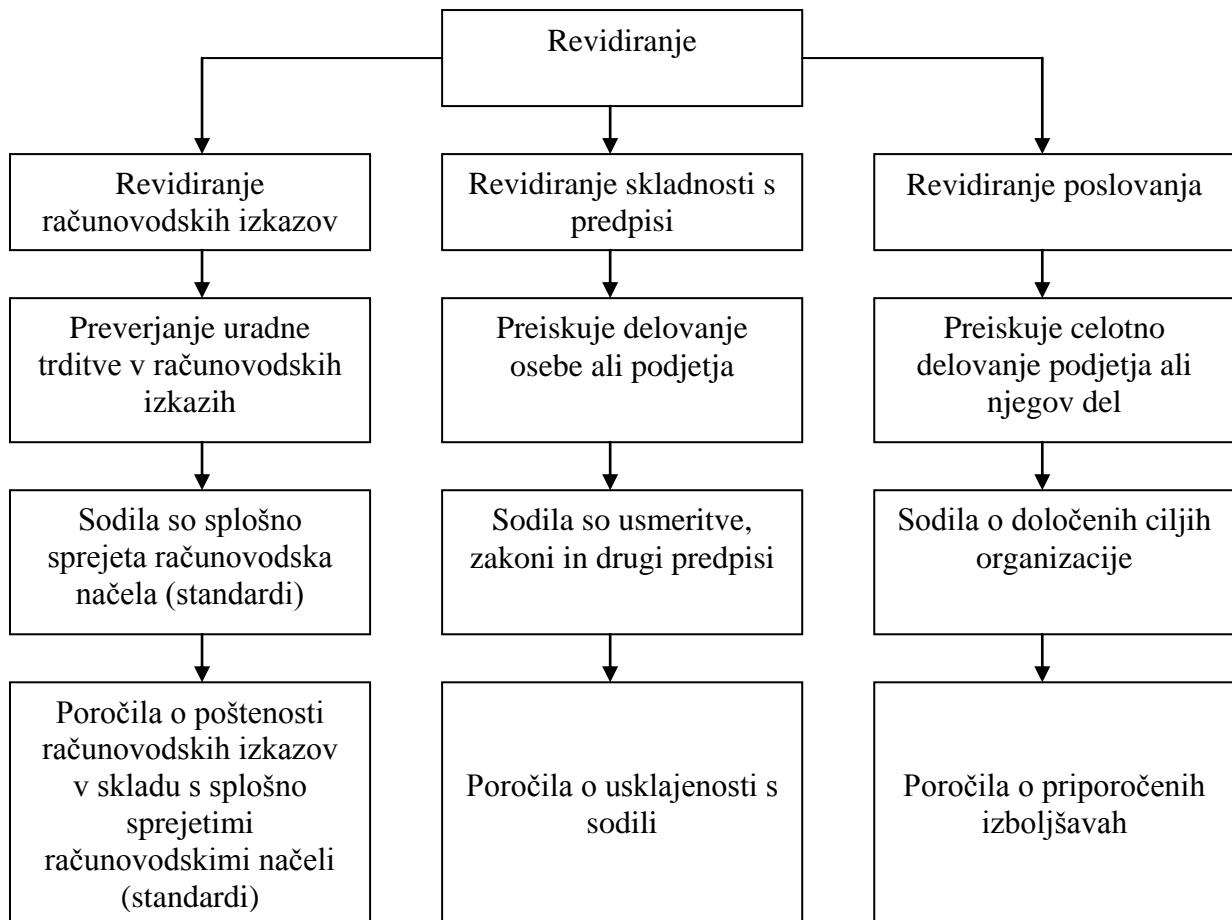
2.1 Opredelitev revidiranja

Po Zakonu o revidiranju (Ur. l. RS, št. 65/2008, v nadaljevanju ZRev-2) pojem revidiranje pomeni naslednje:

- **revidiranje računovodskih izkazov:** preizkušanje in ocenjevanje računovodskih izkazov ter podatkov in metod, uporabljenih pri njihovem sestavljanju, in na podlagi tega dajanje neodvisnega strokovnega mnenja o tem, ali računovodski izkazi v vseh pomembnih pogledih podajajo resničen in pošten prikaz finančnega stanja in poslovni izid pravne osebe v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja;
- **drugi posli dajanja zagotovil:** so posli preiskovanja in drugi posli dajanja zagotovil, kot so opredeljeni v pravilih Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov z izjemo revidiranja računovodskih izkazov;
- **posli opravljanja dogovorjenih postopkov:** so storitve revizijske narave, opravljene na podlagi dogovora med revizijsko družbo in organizacijo ali kako tretjo stranko, kot so opredeljene v pravilih Mednarodne zveze računovodskih strokovnjakov.
- **dajanje zagotovil in etike.**

Taylor in Glezen (2007, str. 33–35) pa revidiranje razvrščata glede na cilje njihovega delovanja (glej Sliko 2).

Slika 2: Tri vrste revidiranja

Vir: D. Taylor in W. Glezen, *Revidiranje zasnove in postopki*, 2007, str. 35.

V naslednjih podpoglavjih se bom osredotočila predvsem na revidiranje računovodskih izkazov in komu so revidirane računovodske informacije namenjene.

2.2 Uporabniki revidiranih računovodskih izkazov in njihove potrebe po informacijah

Preden predstavim aktivnosti revidiranja, bi rada opredelila skupine uporabnikov računovodskih izkazov, ki potrebujejo revidirane računovodske podatke pri sprejemanju poslovnih odločitev.

Ločimo računovodsko poročanje za zunanje uporabnike računovodskih poročil (davčne organe, banke, lastnike) in računovodsko poročanje za notranje uporabnike računovodskih poročil (nadzorni svet, upravo, poslovodstva posameznih odvisnih družb in drugo poslovodstvo nižjih ravni). Po drugi strani pa ločimo obračunska računovodska poročila, to so računovodska poročila o uresničenih dogodkih in predračunska računovodska poročila

(računovodski predračuni), to so računovodska poročila o načrtovanih dogodkih ali poslih. Pri predstavitvi se bom osredotočila na zunanje uporabnike računovodskih poročil in njihove potrebe po informacijah.

Med uporabnike štejemo sedanje in možne vlagatelje, zaposlence, posojilodajalce, dobavitelje, kupce, vlade in njihove organe ter javnost. Vsi ti uporabljajo računovodske izkaze, da bi zadovoljili nekatere svoje potrebe po informacijah. Interesi uporabnikov računovodskih izkazov pa so različni in si včasih celo nasprotujejo, zato tudi želijo vplivati na sestavljanje računovodskih izkazov. Tveganje prikazovanja prikrojenih in »želenih« informacij naj bi zmanjšal revizor s svojim strokovnim mnenjem o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov. Računovodski izkazi sicer ne morejo zadovoljiti vseh potreb naštetih uporabnikov po informacijah, vendar pa obstajajo potrebe, ki so skupne vsem (Odar, 2010a, str. 4).

Najpomembnejši pogoj razumevanja računovodskih izkazov je poznavanje vsebine kategorij v računovodskih izkazih in poznavanje branja računovodskih izkazov. Pri branju računovodskih izkazov nas zanima predvsem vsebina in vrednosti opazovanih kategorij. Zavedati se moramo, da je umetnost računovodstva med drugim tudi v sposobnosti računovodje, da v okviru pravil in etike stroke prikaže podjetje v zeleni luči. Računovodski izkazi so zapis dogodkov, ki so se zgodili v preteklosti. Uporabniki računovodskih informacij in lastniki potrebujejo za odločanje novejšo in druge informacije. Zato je potrebno računovodskim izkazom dodati pojasnila in dodatne razpredelnice ter druge informacije – predvsem s stališča razkritij glede tveganj in negotovosti, ki vplivajo na podjetje ter o sredstvih in obveznostih, ki niso izkazani v bilanci stanja (na primer podatki o izdanih menicah za zavarovanje plačil, o vpisanih hipotekah na premoženje, o prevzetih jamstvih na podlagi garancij ali kakšnih drugih instrumentih za zavarovanje plačil in tako naprej.) (Robnik, 2008).

Večino informacijah najdemo v računovodskih izkazih, ki pa morajo biti ustrezno pripravljene. Posamezne skupine uporabnikov imajo glede računovodskih informacij različne zahteve, in sicer (Odar, 2010a, str. 4):

- lastnike kapitala in možne vlagatelje kapitala zanima predvsem velikost in stalnost nadomestila na podlagi njihovega kapitala v obliki deležev iz čistega dobička in dividend;
- banke ter druge financerje zanima predvsem sposobnost podjetja za redno odplačevanje posojil ter v zvezi s tem njegova dolgoročna donosnost, finančni položaj in kakovost njegovega posloводства;
- zaposlence v podjetju ter z njimi povezane interesne organizacije zanima donosnost poslovanja podjetja ter s tem možnosti njihovih zaslužkov in socialnih prejemkov pa tudi dolgoročne možnosti za zaposlovanje in kakovost posloводства;
- prav tako dobavitelje zanima predvsem dolgoročna donosnost in kakovost posloводства;

- glavne stalne kupce podjetja zanima zlasti dolgoročna donosnost podjetja in s tem tudi možnost ohranjanja ustaljenega poslovanja, njegov finančni položaj in kakovost posloводства podjetja;
- za tekmece podjetja je njegovo računovodsko informiranje zanimivo iz dveh popolnoma nasprotujočih si razlogov: da bi ugotovili, kakšna je možnost, da bi kupili podjetje, ali možnost, da bi podjetje kupilo tekmece. V zvezi s tem jih zanimajo predvsem donosnost, finančni položaj in kakovost posloводства v podjetju;
- država in njeni organi želijo biti seznanjeni zlasti z razmeščenostjo dejavnikov, posebej tudi z zaposlenci v podjetju, ter z uživanjem posebnih pravic zaradi monopolnega položaja ali naravne rente, kar je povezano z uvajanjem dajatev;
- javnost želi prek računovodskega informiranja ugotavljati, ali podjetje ogroža človekovo okolje, in če ga, kako ukrepati, da bi se ogrožanje omejilo ali preprečilo, ter kakšne so ekonomske in finančne možnosti podjetja za pomoč pri reševanju krajevnih problemov in problemov v zvezi z zaposlovanjem. Zaradi tega je zanimanje javnosti kot uporabnice računovodskih informacij usmerjeno predvsem v donosnost poslovanja in v finančni položaj podjetja.

Pripravljalci računovodskih informacij morajo upoštevati različne interese različnih zunanjih uporabnikov in se jim kar najbolj prilagajati, vendar s tem nikakor in nikoli ne smejo ogrožati njihovih enakih pravic do popolnega in bistvenega informiranja.

Uporabnike računovodskih informacij lahko združimo v naslednje skupine (Odar, 2010a, str. 5):

- **delničarje:** ti želijo ugotoviti, ali posloводство dela tisto, za kar je odgovorno, torej tisto, kar mora delati, in tako, kot mora delati;
- **vlagatelje:** zanimajo predvsem prihodnje zmogljivosti podjetja;
- **ekologe, državo, sindikate in druge interesne skupine:** zanima vpliv delovanja podjetja na socialno in ekonomsko okolje;
- **uporabnike proizvodov in storitev:** zanimajo proizvodi in storitve posameznega podjetja;
- **zaposlence ter ponudnike proizvodov in storitev:** zanima podjetje kot uporabnik njihovih proizvodov in storitev.

Poleg gornjih skupin uporabnikov računovodskih informacij pa bi sama dodala še skupino dobaviteljev. V času gospodarske krize se je ugotavljanje plačilne sposobnosti kupcev še bolj poostrilo, kar pomeni, da družbe še bolj učinkovito vodijo politiko ključnih kupcev (angl. *Key Account Management*).

Zavedati se moramo, da imajo zunanji uporabniki na voljo le informacije iz javno objavljenih letnih poročil. Javno objavljeni izkazi so pripravljeni za splošne namene, torej za uporabnike, ki ne morejo zahtevati izdelave posebej za njihove potrebe prilagojenih poročil. V letna

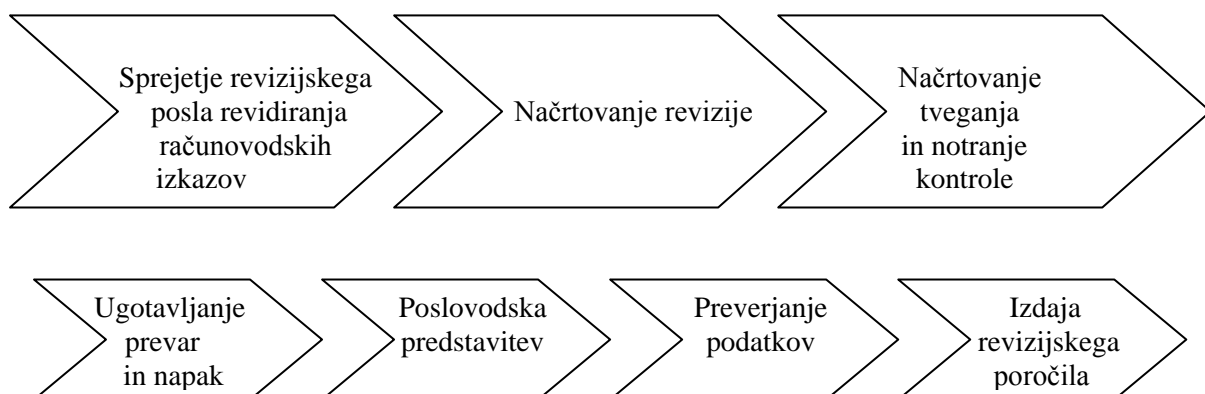
poročila revidiranih gospodarskih družb so vključeni štirje temeljni računovodski izkazi, in sicer bilanca stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz denarnih tokov ter izkaz gibanja kapitala in priloga s pojasnili k izkazu. Pri obsegu in podrobnostih razkritij se pojavljajo nasprotja med sestavljavci poročil (gospodarskimi družbami) in uporabniki poročil. Medtem ko prvi pogosto ne želijo razkrivati informacij o svojem poslovanju, še posebej je to izrazito pri zaprtih družbah v lasti ene osebe, pa uporabniki želijo kar največ informacij za sprejemanje poslovnih odločitev (Koritnik Rakela, 2010).

2.3 Postopek revidiranja računovodskih izkazov

Revidiranje računovodskih izkazov (angl. *financial statements auditing*) je včasih poimenovano tudi revidiranje računovodstva. Začenja se s preizkušanjem notranjih kontrol, nadaljuje pa s preverjanjem podatkov iz računovodskih izkazov; v nekaterih primerih se razširi tudi na druge dele računovodstva, zlasti na predračunske računovodske izkaze in metodiko računovodskega analiziranja. Naloge revizorja računovodskih izkazov je oblikovati mnenje o resničnosti in poštenosti oziroma realnosti ter objektivnosti računovodskih informacij, s katerimi se družba želi predstavljati svojemu okolju. V nadaljevanju so poenostavljeno predstavljeni najpomembnejši deli iz postopka revidiranja računovodskih izkazov po mednarodnih standardih revidiranja (Odar, 2008):

- a) sprejetje revizijskega posla revidiranja računovodskih izkazov,
- b) načrtovanje revizije,
- c) ocena tveganja in notranje kontrole,
- d) preverjanje podatkov,
- e) ugotavljanje prevar in napak,
- f) poslovodska predstavitev ter
- g) izdaja revizijskega poročila.

Slika 3: Postopki revidiranja računovodskih izkazov

Vir: Renoma d.o.o., Metodologija za revidiranje, 2010.

2.3.1 Sprejetje revizijskega posla

V okviru revizijske metodologije PKF Accountants & Business Advisers revizor izpolni obrazec »Postopki v zvezi s sprejemanjem posla«. Cilj metodološkega seznama za preverjanje odločitev o sprejemu posla in zagotovilo, da bodo predhodni postopki spoznavanja možnega naročnika identificirali obseg dela in tveganje. Tveganje se lahko zmanjša z zaračunavanjem višjih honorarjev, kar bo revizorju omogočilo, da bo več časa posvetil reviziji. Če se možni naročnik ne strinja s plačilom višjega honorarja, je zavrnitev posla lahko poslovno smiselna (Renoma d.o.o., 2010).

Pri sprejemu revizijskega posla se v prvi fazi posvetimo predvsem spoznavanju možnega novega naročnika, in sicer na podlagi priporočil ozirom raznih povezav s povezano družbo. V fazi sprejemanja revizijskega posla moramo določiti časovni okvir revizije, razpoložljivost zadostnega osebja z ustreznimi izkušnjami za izpolnitev skrajnih rokov, kraj revidiranja, zahtevano poznavanje dejavnosti in neodvisnost pooblaščenih revizorjev.

V tej fazi moramo biti pozorni tudi na posebno revizijsko tveganje potencialnega naročnika. In sicer so indikatorji omenjenega tveganja naslednji: revizijska poročila iz preteklih let, ki vključujejo mnenja s pridržki, razni spori z revizorji, morebitne obveznosti naročnika v skladu z zakonom o preprečevanju pranja denarja in ocena tveganja vpletenosti naročnika v pranje denarja, nepoznavanje zgodovine poslovanja, slabosti in pomanjkljivosti notranjih kontrol, pogosta vpletenost v sodne spore, dvom o delujočem podjetju in ostala tveganja, s katerimi so lahko povezani potencialni naročniki.

V okviru poizvedovanja o možnem novem naročniku skušamo pridobiti:

- informacije o družbi v časopisih in internetu,
- javno objavljena letna poročila ali računovodske izkaze z revizijskimi mnenji za predhodna leta,
- informacije o področjih tveganja novega naročnika,
- mnenja odvetnikov družbe, sodelujočih bank, glavnih dobaviteljev, kupcev in drugih oseb, ki bi lahko podale informacije, ki bi bile pomembne pri odločanju o sprejemu naročnika.

Možnega novega naročnika je potrebno tudi vprašati o vzroku menjave revizijske družbe, ob prvem obisku moramo znati oceniti tudi poslovodstvo in nadzorne sisteme. Pred sprejetjem novega posla revidiranja novega naročnika skušamo pridobiti informacije od predhodnega revizorja. Če obstajajo kakršnikoli zadržki s strani predhodnega revizorja, je potrebno novega naročnika še toliko bolj proučiti in spoznati njegovo poslovanje. Na koncu te faze torej sledi sklep o sprejetju oziroma zavrnitvi revizijskega posla. V primeru sprejetja posla moramo navesti pomembna tveganja in ustrezne odzive nanje, ki imajo lahko vpliv na testiranje notranjih kontrol in podatkov.

Pri sprejemu revizijskega posla se mora revizor poleg vseh revizijskih postopkov držati še temeljnih splošnih revizijskih načel, in sicer (Slovenski inštitut za revizijo, 1994, str. 1–2):

- **Splošno načelo 1: Revidirati sme oseba, ki je ustrezno strokovno usposobljena in obvlada poklicne veščine, potrebne za revizorja.** To pomeni, da mora revizor razumeti in obvladati revizijske in računovodske standarde ter tista temeljna znanja, ki se zahtevajo za opravljanje poklica pooblaščenega revizorja. Ta znanja pa je potrebno tudi nenehno izpopolnjevati v skladu z razvojem stroke. Poklicne veščine so torej revizorjeve sposobnosti uporabljanja teoretičnega znanja v konkretnih razmerah in pri posameznih nalogah. Pridobiti pa jih je možno le z izkušnjami pri revidiranju.
- **Splošno načelo 2: Revizor mora imeti neodvisno mnenje o vseh zadevah, ki se nanašajo na izvedbo naročila.** Kar pomeni, da mora biti revizor nepristranski pri revidiranju računovodskih izkazov, s čimer izpolnjuje odgovornost do uporabnikov računovodskih izkazov. Ker ti nimajo možnosti preverjanja resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov, se opirajo na delo neodvisnega revizorja. Če je njihova neodvisnost vprašljiva, sta vprašljivi tudi neoporečnost in nepristranskost računovodskih izkazov.
- **Splošno načelo 3: Revizor mora revidirati in pripraviti revizijsko poročilo z vso dolžno poklicno skrbnostjo.** To načelo povzema celotno revizorjevo delo pri izvedbi posamezne revizije. Od revizorja se pričakuje, da bo sistematično zbral vsa dejstva, ugotovljena med revidiranjem, ter pri odločitvi o resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov uporabil svoje izkušnje in presojo. Dejavniki, kot so sposobnost odkrivanja problemov, vedoželjnost in primerna stopnja nezaupljivosti, so sestavni deli poklicne skrbnosti.

2.3.2 Načrtovanje revizije

Z načrtovanjem revizije vzpostavimo splošni okvir načrtovanja revizije, ki zagotavlja, da so izpeljani vsi postopki, potrebni v fazi načrtovanja do izdelave celovitega revizijskega mnenja (Renoma d.o.o., 2010). Načrtovanje revizije računovodskih izkazov je urejeno z Mednarodnimi standardi revidiranja 300–399 (v nadaljevanju MSR).

Pred pričetkom revizije se mora pooblaščen revizor prepričati, da je pogodba o revidiranju podpisana s strani naročnika. Pomembno je tudi preverjanje imenovanja revizorja s strani ustreznega nadzornega organa. Pri načrtovanju revizije mora revizor tudi preveriti, kakšna vrsta revizije se opravlja, ali vključuje revidiranje konsolidiranih izkazov ter obstaja zahteva po posebnih poročilih revizorja. Če se revizija družbe opravlja prvič, je potrebno preveriti, ali je bila naročniku izdana listina o revizijskem poslu. Pred pričetkom predhodne revizije pa je potrebno odgovornim v revidirani družbi poslati seznam dokumentacije potrebne za revizijo, s čimer se lahko izognemo nepotrebemu čakanju na listine ob prvem prihodu k naročniku. Ponovno se mora pooblaščen revizor seznaniti z naročnikom, preučiti njegovo dejavnost, se

seznaniti z njegovimi tveganji ter preveriti vse javne objave naročnika. Revizor mora proučiti organiziranost družbe na višjem nivoju, kot osnovo za določitev začetnega tveganja pri kontroliranju (pridobitev dokumentacije, kot so statut družbe, registracijo družbe na sodišču, lastništvo, sestavo vodstva, nadzornikov, zapisniki skupščin in nadzornih svetov, zapisniki sestankov posloводства in ostalo). S strani revizorja je potrebna tudi proučitev računovodske službe, in sicer pridobitev organigrama računovodske službe, razdelitev del in nalog glede na število zaposlenih, zadostnost števila zaposlenih z ustrežno izobrazbo oziroma izkušnjami, programska podprtost računovodstva z vidika zanesljivosti in notranjih kontrol, zanesljivost za izdelovanje računovodskih izkazov in ostale pomembne lastnosti računovodske službe.

V fazi načrtovanja revizije se mora revizor seznaniti še s službo notranje revizije (če obstaja) in njihovimi poročili, ter z organiziranostjo pravne službe oziroma zunanjimi odvetniki. Revizor mora biti v načrtovanju revizije seznanjen tudi z odprtimi pravnimi spori, ki tečejo proti družbi.

V zadnjem delu načrtovanja revizije mora revizor podati oceno na stopnjo tveganja pojava večjih napak in prevar oziroma kršitev zakonov in predpisov ter izdelati začetno oceno delujoče družbe. V končni fazi načrtovanja se revizor tudi odloči o izvajanju oziroma neizvajanju pregleda notranjih kontrol.

Prav tako tudi aktivnosti načrtovanja revizije morajo biti v skladu s temeljnimi revizijskimi načeli, in sicer z **načelom revidiranja 1**, ki temelji na naslednji predpostavki (Slovenski inštitut za revizijo, 1994, str. 2): **Revizor mora revidiranje ustrezno načrtovati in skrbno nadzirati delo morebitnih sodelavcev.** Načrtovanje je nujno, da je revidiranje učinkovito, uspešno in pravočasno opravljeno. Načrtovanje mora biti zasnovano na poznavanju naročnikovega poslovanja in ustreznem sodelovanju razpoložljivih strokovnjakov, pri revidiranju pa je treba upoštevati okoliščine, da se načrt po potrebi dopolni in popravi. Nadzor nad delom sodelavcev mora zagotoviti, da bodo posamezni izvajalci opravili svoje naloge kakovostno in v razpoložljivem času. Nadzorovati jih je treba sistematično in ves čas revidiranja. Pred dodelitvijo nalog sodelavcem je treba upoštevati njihove izkušnje in sposobnosti glede na naloge, ki jih bodo opravljali.

2.3.3 Spoznanje in preizkušanje delovanja notranjih kontrol

Revizor se temeljito seznaniti s kakovostjo notranjih računovodskih kontrol, saj je od njih odvisna zanesljivost računovodskih izkazov in poslovnih poročil. Revizor je vedno pred odločitvijo, v kakšnem obsegu naj pristopi k preverjanju notranjih kontrol, da bi pridobil dovolj dokazov, da so podatki v računovodskih izkazih zanesljivi. Posledično lahko zmanjša obseg preverjanja podatkov v izkazih. Če k preverjanju notranjih kontrol ne pristopi, ali je preverjanje pokazalo, da so procesiranja premalo zanesljiva, se mora temeljiteje lotiti preverjanja vseh kontrol ali večjega obsega podatkov v izkazih. S preizkušanjem notranjega

kontroliranja ugotovimo, ali so bile notranje računovodske kontrole vzpostavljene v vseh delih procesa. Spoznati želimo, ali so vgrajeni potrebni postopki in metode, ki s svojim delovanjem zagotavljajo popolnost, zanesljivost in točnost evidenc, omogočajo varovanje sredstev ter preprečujejo in odkrivajo napake in prevare (Koletnik, 2008, str. 104). Omenjena faza je opredeljena v MSR 400–499.

V okviru PKF metodologije zasnova ocenjevanja notranjih kontrol temelji na petih glavnih delih poslovanja, in sicer: informacijski sistem, prodaja, nabava, plače in proizvodnja. V okviru vsakega glavnega dela obstajajo številni oddelki, na katerem temeljijo ključna vprašanja za preverjanje. Obrazci služijo le kot zbir najpomembnejših postopkov, zastavljenih v širšem smislu. Za vsako ključno kontrolno vprašanje je potrebno izvesti več postopkov, ki jih je potrebno upoštevati pri oblikovanju celotne ocene. Po spoznavanju poslovanja družbe notranjih kontrol sledi ugotavljanje, katerim tveganjem je družba bolj oziroma nadpovprečno izpostavljena (angl. *risk assessment*). Revizor mora tudi znati določiti področja, kaj gre v družbi lahko narobe (angl. *what could go wrong*). Na teh področjih se revizor sam izoblikuje svoje lastne teste, da bi se prepričal, da zaradi pomanjkljivih kontrol, ali zaradi same narave poslovanja ne prihaja do napak. Na podlagi celotne ocene notranjih kontrol pa lahko obseg preizkušanja podatkov zmanjšamo oziroma povečamo, kar pa določimo s strategijo revizije.

Spoznavanje družbe in testiranje delovanja notranjih kontrol pa se izvaja v skladu z **načelom revidiranja 2** in temelji na naslednji predpostavki (Slovenski inštitut za revizijo, 1994, str. 4): **Revizor mora v zadostni meri spoznati in razumeti sistem notranjih kontrol, da lahko načrtuje revidiranje, ter določi naravo, časovni okvir in obseg postopkov.** To pomeni, da mora biti revizor sposoben odločiti, ali usmeritve in postopki sistema notranjih kontrol v revidirani enoti omogočajo beleženje, obdelovanje in združevanje računovodskih podatkov ter poročanje o njih v soglasju s trditvami v računovodskih izkazih. Učinkovito in uspešno delujoč sistem notranjih kontrol, ki ga mora revizor ovrednotiti in preizkusiti, lahko skrajša obseg in čas preiskovanja dokazov o postavkah v računovodskih izkazih. Če se revizor ne more opreti na delovanje sistema notranjih kontrol, mora temu ustrezno tudi prilagoditi obseg, naravo in trajanje preverjanja podatkov v računovodskih izkazih, kar vpliva tudi na načrtovanje revidiranja.

2.3.4 Preverjanje podatkov

Pri preverjanju podatkov se mora revizor najprej seznaniti z računovodskimi usmeritvami, ki jih revidirana družba uporablja pri izkazovanju bilančnih in poslovno izidnih kategorij. Preverjanja podatkov v bilanci stanja se revizor najprej loti z analitičnim pregledovanjem, zatem uskladi začetno stanje gospodarskih kategorij s presečnim stanjem prejšnjega obdobja in nazadnje uskladi analitične evidence z izkazanimi zneski v glavni knjigi. Splošni model revidiranja premoženjskega in finančnega položaja, prikazanega v bilanci stanja, pa opredeljen v Tabeli 1.

Tabela 1: Splošni model revidiranja premoženjskega in finančnega položaja, prikazanega v bilanci stanja

Sestavine revidiranja	
A	Predmet revidiranja: BILANCA STANJA, TEMELJNI RAČUNOVODSKI IZKAZ ORGANIZACIJE
1	Sredstva, prikazana v bilanci stanja revidirane organizacije,
2	Obveznosti do virov sredstev, prikazane v bilanci stanja revidirane organizacije.
B	Cilji revidiranja: REVIZIJSKO PRESOJANJE BILANCE STANJA
1	Preizkusiti in oceniti obstoj, točnost in popolnost sredstev, dolgov in kapitala, ki so prikazani v bilanci stanja revidirane organizacije: presoja količinskega popisa sredstev in obveznosti do virov sredstev; pregled listin in drugih dokazil, ki izpričujejo spremembe (nabave, prodaje, odtujitve, odplačila dolgov in drugo) pri sredstvih in obveznostih do virov sredstev v revidiranem obdobju.
2	Preizkusiti in oceniti vrednosti sredstev, dolgov in kapitala, ki so prikazane v bilanci stanja revidirane organizacije: presoja vrednostnega popisa sredstev in obveznosti do virov sredstev; pregled listin in drugih dokazil, ki izpričujejo spremembe pri sredstvih in obveznostih do virov sredstev v revidiranem obdobju.
3	Preizkusiti in oceniti gospodarske koristi razpoložljivih sredstev ter možnosti poravnave dolgov, ki so prikazani v bilanci stanja revidirane družbe.
4	Revizorjevo neodvisno in nepristransko mnenje o verodostojnosti bilance stanja revidirane organizacije.
C	Postopek revidiranja: METODIKA REVIZIJSKEGA PRESOJANJA BILANCE STANJA
1	Preizkusiti in oceniti zanesljivost računovodskih kontrol pri revidiranih sredstvih in obveznostih do virov sredstev.
2	Priskrbeti in/ali opraviti dodatne analitične postopke in proučevanja, ki so povezana z gospodarjenjem revidiranih sredstev, kapitala in dolgov.
3	Preizkusiti oziroma preiskati dokaze o poslovnih dogodkih, procesih in stanjih pri sredstvih, kapitalu in dolgovih revidiranja z namenom pridobiti neodvisno oceno njihove verodostojnosti oziroma primernosti: <ul style="list-style-type: none"> • Izbira postopkov preiskovanja: opazovanje revidiranih dogodkov, procesov ali stanj; razgovori z odgovornimi nosilci revidiranih nalog; ustno in pisno poizvedovanje; izračunavanje količin in vrednosti; obnavljanje dogodkov, procesov in stanj. • Izbira obsega preiskovanja dogodkov procesov in stanj: popolni/zoženi preizkusi; omejen preizkus, če ni zadostnih informacij. • Priskrba dokazov o preiskovanih dogodkih, procesih in stanjih: zadostni dokazi (= preudarna obveščena oseba sprejem enake sklepe) in ustrezni dokazi (skladni s cilji in področjem revidiranja ter zadostno podporo revizorjeve ugotovitve in priporočila); zanesljivi dokazi (točni, pisni, pridobljeni pri neodvisni osebi in skladni z drugimi dokazi); nezadostni dokazi (omejitve pri sklepih, kadar ni dovolj dokazov). • Postopki ocen dogodkov, procesov in stanj: logične presoje ustreznosti, to je strokovne in pravne pravilnosti ter poklicno-etične neoporečnosti.
4	Ob pomoči računovodskih predpostavk, načel, standardov in zunanjih ter notranjih predpisov bo revizor ocenil verodostojnost oziroma primernost (= resničnost in poštenost) izkazovanja vseh vrednostnih stanj in sprememb pri sredstvih in obveznostih do virov sredstev v poslovnih razvidih in vseh vrednostnih stanj pri sredstvih in obveznostih do virov sredstev v bilanci stanja revidirane organizacije.

Vir: F. Koletnik, *Zunanje revidiranje*, 2008, str. 125–126.

Pri revidiranju izkaza poslovnega izida pa so predmet revidiranja gospodarske kategorije, ki se nanašajo na prihodke, odhodke in poslovne izide vseh vrst.

Tabela 2: Splošni model revidiranja izkaza poslovnega izida

Sestavine revidiranja	
A	Predmet revidiranja: IZKAZ POSLOVNEGA IZIDA, TEMELJNI RAČUNOVODSKI IZKAZ ORGANIZACIJE
1	Prihodki, prikazani v izkazu poslovnega izida revidirane organizacije.
2	Odhodki, prikazani v izkazu poslovnega izida revidirane organizacije.
3	Poslovni izid, prikazan v izkazu poslovnega izida revidirane organizacije.
B	Cilji revidiranja: REVIZIJSKO PRESOJANJE IZKAZA POSLOVNEGA IZIDA
1	Preizkusiti in oceniti obstoj, popolnost in točnost prihodkov, odhodkov in poslovnega izida, ki so prikazani v izkazu poslovnega izida revidirane družbe: pregled listin in drugih dokazil, ki izpričujejo nastanek prihodkov, odhodkov in poslovnega izida v revidiranem obdobju.
2	Preizkusiti in oceniti vrednosti in lastništvo prihodkov, odhodkov in poslovnega izida, ki so prikazani v izkazu poslovnega izida revidirane organizacije: pregled listin in drugih dokazil, ki izpričujejo vednost in lastništvo nastalih prihodkov, odhodkov in poslovnega izida v revidiranem obdobju.
3	Revizorjevo neodvisno in nepristransko mnenje o verodostojnosti izkaza uspeha revidirane organizacije.
C	Postopek revidiranja: METODIKA REVIZIJSKEGA PRESOJANJA IZKAZA POSLOVNEGA IZIDA
1	Preizkusiti in oceniti zanesljivost računovodskih kontrol pri revidiranih prihodkih, odhodkih in poslovnih izidih.
2	Priskrbeti in opraviti dodatne ekonomske analize, ki so povezane z učinkovitostjo, varčnostjo in uspešnostjo revidirane organizacije.
3	Preizkusiti oziroma preiskati dokaze o prihodkih, odhodkih in poslovnem izidu z namenom, pridobiti neodvisno oceno njihove verodostojnosti oziroma primernosti: <ul style="list-style-type: none"> • Izbira postopkov preiskovanja: opazovanje revidiranih dogodkov, procesov ali stanj; razgovori z odgovornimi nosilci revidiranih nalog; ustno in pisno poizvedovanje; izračunavanje količin in vrednosti; obnavljanje dogodkov, procesov in stanj. • Izbira obsega preiskovanja dogodkov, procesov in stanj: popolni in zoženi preizkusi; omejen preizkus, če ni zadostnih informacij. • Priskba dokazov o preiskovanih dogodkih, procesih in stanjih: zadostni dokazi (= preudarna in obveščena oseba sprejme enake sklepe) in ustrezni dokazi (skladni s cilji in področjem revidiranja ter zadostno podporo revizorjeve ugotovitve in priporočila); zanesljivi dokazi (točni, pisni, pridobljeni pri neodvisni osebi in skladni z drugimi dokazi); nezadostni dokazi (omejitev pri sklepih, kadar ni dovolj dokazov). • Postopki ocen dogodkov, procesov in stanj: logične presoje ustreznosti, to je strokovne in pravne ter poklicno-etične neoporečnosti.
4	Ob pomoči računovodskih predpostavk, načel, standardov in zunanjih ter notranjih predpisov bo revizor ocenil verodostojnost oz primernost (= resničnost in poštenost) izkazovanja: <ul style="list-style-type: none"> • vseh poslovnih, finančnih in drugih prihodkov v poslovnih razvidih, • vseh poslovnih, finančnih in drugih odhodkov v izkazu poslovnega izida, • vseh poslovnih izidov, prikazanih v izkazu poslovnega izida revidirane organizacije.

Vir: F. Koletnik, Zunanje revidiranje, 2008, str. 147–148.

Vsem sodelavcem v reviziji je najbolj poznana aktivnost prav preverjanje podatkov, ki pa temelji na **načelu revidiranja 3**, in sicer (Slovenski inštitut za revizijo, 1994, str. 5): **s postopki pregledovanja, opazovanja, poizvedovanja in potrjevanja mora revizor zbrati**

zadostno in zadovoljivo dokazno gradivo, ki je razumna podlaga za oblikovanje mnenja o obravnavanih računovodskih izkazih. Revidiranje lahko označimo kot zbiranje in vrednotenje dokazov. Zadostnost dokaznega gradiva se nanaša na njegov obseg, zadovoljivost pa na njegovo kakovost. Kaj je zadostno in kaj zadovoljivo, je stvar revizorjeve poklicne presoje.

2.3.5 Napake in prevare

V okviru Mednarodnih standardov revidiranja 240 (Slovenski Inštitut za revizijo, 2006, v nadaljevanju MSR), katerega predmet obravnave se nanaša na revizorjevo odgovornost za obravnavanje prevar pri reviziji računovodskih izkazov, sta ločena pojma prevara in napaka. In sicer odločujoči dejavnik razlikuje med prevaro in napako v namernosti ali nenamernosti dejanja, ki povzroči napačno navedbo v računovodskih izkazih. Izraz »napaka« se nanaša na nenamerno napačno navedbo v računovodskih izkazih, tudi na opustitev zneska ali razkritja. Izraz »prevara« pa se nanaša na namerno dejanje enega ali več članov posloводства, pristojnih za upravljanje, zaposlenih ali tretjih oseb, da z goljufijo pridobijo neupravičene ali nezakonite koristi. Za namene MSR revizor obravnava prevaro, ki povzroča pomembno napačno navedbo v računovodskih izkazih. Za revizorjevo obravnavanje sta pomembni dve vrsti namerno napačnih navedb, in sicer napačne navedbe zaradi prevarantskega računovodskega poročanja in napačne navedbe zaradi poneverbe sredstev (Slovenski inštitut za revizijo, 2006a).

Prevare po podatkih nekaterih revizijskih hiš v času finančne krize naraščajo. K temu poleg običajnih razlogov prispeva ne samo finančna kriza, ampak po mnenju nekaterih tudi pomanjkanje dejanskih etičnih vrednot. Zaradi tega morajo biti na povečano verjetnost tveganja prevar ustrezno pozorni tako notranji in zunanji revizorji, kot vsi drugi zaposleni, katerih naloga je obvladovanje tveganj. Tveganje prevar pa strokovnjaki pogojujejo z vplivom upočasnitve gospodarske rasti. Ena od posledic ekonomske recesije bo lahko, da bo več ljudi zdrsnilo v finančne ali druge oblike prevar ali v kazniva dejanja. Prevare se bodo lahko pokazale v različnih oblikah, od lažnivih identifikacij pri pridobivanju kreditov, izdajanja lažnih računov, do neresničnega poročanja (Rošker, 2009, str 7–9).

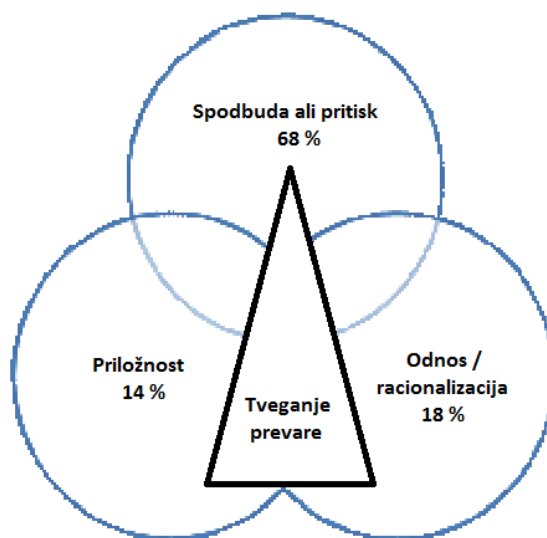
Prevare pa se kažejo v različnih oblikah. Po raziskavah revizijske hiše Price Waterhouse Coopers naj bi bile najbolj pogoste naslednje (Parton, Rajarao & Skalac, 2009):

- kraja denarja in drugih sredstev,
- prikrojevanje računovodskih poročil,
- korupcija,
- pranje denarja,
- utaja davkov,
- ilegalno notranje trgovanje,

- marketinške prevare na podlagi kartelnih dogovorov in tako naprej.

Po raziskavi sodeč se prevare najbolj poslužujejo organizacije, katerih delnice so na borzi. Najmanj prevar pa so zasledili v družinsko lastniških organizacijah. Računovodske prevare so se po letu 2007 močno razširile, kar pa je posledica finančne krize.

Slika 4: Trikotnik prevar

Vir: T. Parton, V. Rajarao, in S. Skalak, The Global Economic Crime Survey, 2009.

2.3.6 Poslovodsko poročilo (predstavitev)

Poslovodsko poročilo lahko opredelimo kot neke vrste pisna predstavitev oziroma izjava, ki jo poslovodstvo izroči revizorju, da potrdi določene zadeve, ali podpre druge revizijske dokaze. V primeru okvira poštene predstavitve je poslovodstvo odgovorno za pripravo in pošteno predstavitev računovodskih izkazov v skladu s primernim okvirom računovodskega poročanja ali za pripravo računovodskih izkazov (Slovenski inštitut za revizijo, 2009b).

Kadar pooblaščen revizor od vrhovnega poslovodnika zahteva predstavitveno listino, mora biti ta naslovljena na revizorja, vsebovati mora zahtevane informacije, poleg tega pa mora biti še ustrezno datirana in podpisana. Praviloma mora nositi isti datum kot revizorjevo poročilo, podpisati pa jo mora član vrhovnega poslovodstva, ki je v največji meri odgovoren za gospodarski položaj in uspeh podjetja. Poslovodska predstavitev zagotavlja pooblaščenemu revizorju vpogled v vse poslovne razvide in listine, v katerih so zajeti vsi poslovni dogodki. Vrhovno poslovodstvo zagotavlja, da so v letnem računovodskem poročilu vsebovana vsa sredstva in vse obveznosti do virov sredstev, da so prikazana vsa poslovna tveganja in da poslovna poročila vsebujejo vse bistvene informacije o gospodarskem položaju in uspehu podjetja (Koletnik, 2008, str. 167).

2.3.7 Izdaja revizijskega poročila o računovodskih izkazih

Revizorjevo poročilo o računovodskih izkazih sestavi in podpiše pooblaščen revizor, poročilo pa mora obsegati naslednje (Zakon o revidiranju, Ur. l. RS št. 65/2008):

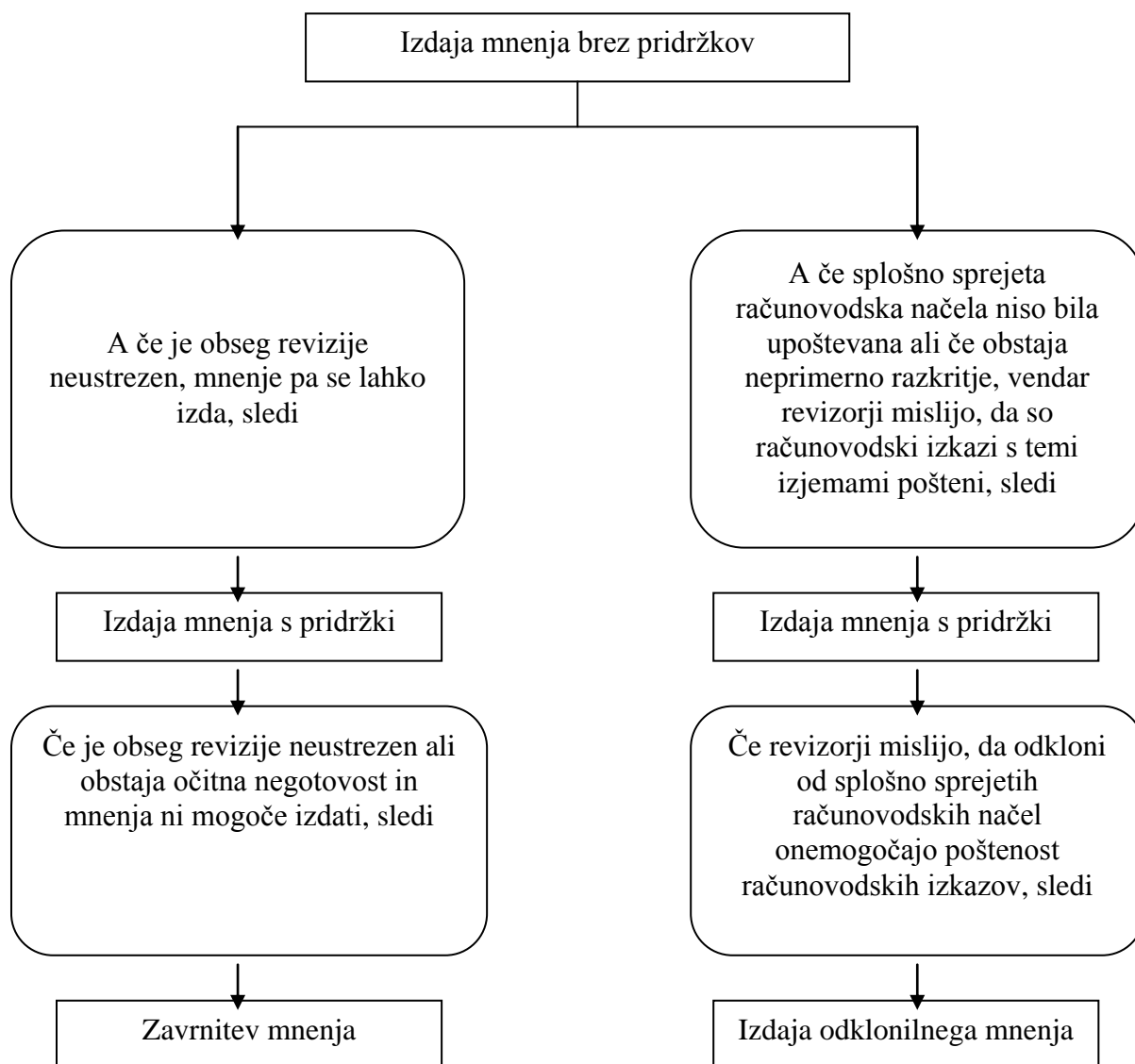
- pojasnilo o obsegu revidiranja, v katerem se navedejo računovodski izkazi in pojasnila, ki so bili predmet revidiranja,
- pojasnilo o okviru računovodskega poročanja, na podlagi katerega so bili pripravljene računovodski izkazi (računovodski standardi ali računovodska načela), pojasnilo o odgovornosti posloводства za računovodske izkaze in o revizorjevi odgovornosti,
- pojasnilo o revizijskih standardih, uporabljenih pri revidiranju, in o opravljenih revizijskih postopkih,
- mnenje pooblaščenega revizorja o tem, ali so računovodski izkazi v vseh pogledih resničen in pošten prikaz finančnega stanja, poslovnega izida in denarnih tokov pravne osebe v predstavljenem obračunskem obdobju.

Revizorjevo poročilo o računovodskih izkazih se označi z datumom, ki beleži dan, ko je pooblaščen revizor pridobil zadostne in ustrezne revizijske dokaze za utemeljitev svojega mnenja o računovodskih dokazih. Prav tako pa je pomembno, da je revizorjevo poročilo sestavljeno v slovenskem jeziku za družbe, ki imajo sedež v Republiki Sloveniji.

Najbolj relevanten del revizijskega poročila pa je mnenje pooblaščenega revizorja o računovodskih izkazih, ki obsega oceno o stopnji resničnosti in poštenosti računovodskih izkazov in je lahko (Zakon o revidiranju, Ur. l. RS št. 65/2008):

- **mnenje brez pridržkov:** z njim se oceni računovodske izkaze, ki prikazujejo resnično in pošteno finančno stanje in poslovni izid,
- **mnenje s pridržki:** z njim se oceni tiste računovodske izkaze, nad katerimi se izrazi pridržke glede resničnosti in poštenosti prikazovanja posameznih kategorij v računovodskih izkazih,
- **odklonilno mnenje:** z njim se oceni tiste računovodske izkaze, ki niso resnični in pošteni,
- **zavrnitev izdelave mnenja:** pooblaščen revizor mora zavrniti izdelavo mnenj, če pravna oseba pooblaščenim osebam revizijske družbe ne omogoči izvajanja revizije oziroma če pravna oseba vodi poslovne knjige, spise in računalniške zapise v nasprotju z računovodskimi standardi in zaradi tega ali kateregakoli drugega razloga ni dovolj podlag, da bi pooblaščen revizor lahko zanesljivo ocenil resničnost in poštenost računovodskih izkazov. Revizor mora v takem primeru utemeljiti razloge za zavrnitev izdelave mnenja.

Slika 5: Naris mnenj revizorjev

Vir: D. Taylor in W. Glezen, *Revidiranje zasnove in postopki*, 2007, str. 35.

3 REVIDIRANJE RAČUNOVODSKIH KATEGORIJ V ČASU GOSPODARSKE KRIZE

Tretji del magistrskega dela začenjam s predstavitvijo aktualnih izzivov na področju revidiranja, kjer se osredotočim predvsem na revizijske in računovodske teme, ki so v zadnjem času dvignile veliko prahu zaradi nerazumevanja in nepravilne uporabe terminov v medijih. V okviru aktualnih izzivov predstavim kritiko poštene vrednosti ter problem delujočega podjetja. Tretji del magistrskega dela nadaljujem s prilagoditvijo postopkov predhodne revizije računovodskih izkazov v času gospodarske krize. Tretje poglavje magistrske naloge pa zaključim z revidiranjem postavk bilance stanja s poudarkom na posebnostih v času gospodarske krize.

3.1 Aktualni izzivi na področju revidiranja

Revizorjeva naloga je, da objektivno in nepristransko presodi, ali računovodski izkazi kažejo resnično in pošteno sliko poslovanja podjetja v preteklem poslovnem letu. Lahko pa se vprašamo, kaj pomeni resničnost in poštenost v poslovnem svetu.

Resničnost in poštenost sta moralni kategoriji, ki sta v času gospodarske krize vedno bolj deležni kritične obravnave v ekonomski stroki. To velja še posebej za računovodstvo, revizijo in druge zaupniške poklice, kjer se pojavlja vedno več stvari, ki jih ni mogoče matematično ali statistično modelirati ter tako postaviti pravila za objektivno spoznavanje poslovnih procesov in stanj.

Po Koletniku (2005, str. 4–5) resničnost v ekonomskem smislu pomeni, da vse, kar povemo, ponudimo, prodamo, ni namišljeno ali drugačno, kot si predstavljamo. Pa vendar se pri tem pojmu soočamo z dejstvom, da splošne resnice ni. Obstajajo številni primeri, ko dva veččaka gledata na strokovno reč popolnoma različno, pa nobenemu od njiju ne bi mogli očitati, da je nevešč ali strokovno manj podprt. Gre le za dejstvo, da imata o isti stvari različne poglede, kjer vsak skuša s svojimi argumenti oziroma gledanji dokazovati resnico. Poštenost v ekonomski stroki pomeni, da si je poslovnež opredelil in uresničil zastavljene cilje znotraj mej zdravega egoizma. Torej na način, da ni v očeh niti poslovnih partnerjev niti okolja prekršil veljavne morale in ni postal goljuf. Ljudje imajo o njem dobro mnenje, priznavajo njegovo dejavnost kot splošno sprejemljivo, vedo pa tudi, da so njegova stremljenja taka, da bo za dosego poslovnih ciljev vlagal veliko fizičnih in umskih naporov.

V času gospodarske krize pa je revizijska stroka doživela veliko kritik, ki pa so se predvsem nanašale na polemiko glede vrednotenja sredstev po poštenu vrednosti in upoštevanju predpostavke o časovni neomejenosti delovanja podjetij.

3.1.1 Kritika poštene vrednosti

Že vrsto let se kot podlaga za merjenje sredstev in obveznosti uporablja izvirna vrednost oziroma popravljena izvirna vrednost. Na drugi strani pa se računovodska stroka srečuje z vse bolj kompleksnimi finančnimi instrumenti in zahtevnejšimi načini financiranja podjetij. Temu ustrezno so začeli nastajati novi načini za merjenje njihovih vrednosti. Zdaj večina računovodskih izkazov predstavlja sredstva in obveznosti, ki so izmerjeni z uporabo različnih podlag za merjenja, odvisno od vrste sredstev oziroma obveznosti. Tipični sodobni računovodski izkazi, ki so pripravljeni v skladu z MSRP, vključujejo sredstva, izmerjena na osnovi naslednjih podlag za merjenje (Zadel, 2010):

- izvirne vrednosti,
- poštene vrednosti,

- vrednosti iz cenitev, ki so jih opravili aktuarji in drugi strokovnjaki,
- drugih podlag za merjenje, prilagojenih preizkusom zaradi oslabitve.

Kot podlaga za merjenje postavk v računovodskih izkazih se vedno bolj uveljavlja metoda vrednotenja po pošteni vrednosti. V letu 2009 so bili izdani prenovljeni mednarodni standardi računovodskega poročanja, v katerem so predstavljena obvezna razkritja v zvezi z merjenem po pošteni vrednosti. Vrednotenje po pošteni vrednosti naj bi zmanjševalo zahtevnost razumevanja računovodskih izkazov. Informacije in podatki, pridobljeni v procesu vrednotenja, naj bi razkrivali korist od sredstva. Predstavljanje gospodarskih kategorij v računovodskih izkazih po pošteni vrednosti sicer poveča njihovo informacijsko vrednost, hkrati pa se pojavljajo različni dvomi (Petejan, 2010, str. 20).

Čeprav se na prvi pogled zdi, da z opredelitvijo poštene vrednosti ne bi smeli imeti posebnih težav, nam natančnejša opredelitev poštene vrednosti povzroča kar nekaj preglavic. V skladu z MRS 32 (Slovenski inštitut za revizijo, 2009a) naj bi bila poštena vrednost znesek, za katerega je sredstvo moč zamenjati oziroma obveznost poravnati med dobro obveščeni in voljnimi strankami v premišljenem poslu. Opredelitev poštene vrednosti po Odarju (2003, str. 17) pa se glasi: »Poštena vrednost je ocenjena cena, ki bi jo podjetja dosegla, če bi sredstva prodalo ali obveznost plačalo na dan poročanja v poslovnem razmerju v normalnih poslovnih okoliščinah. Gre za ocenjeno izhodno ceno, določeno na podlagi delovanja tržnih zakonitosti.«

Ameriški računovodski standardi pa poznajo tri različne osnove za ugotavljanje poštene vrednosti, in sicer:

- **Tržno ceno na delujočem trgu** – kritika osnove se nanaša na opredelitev delujočega trga, saj za številna sredstva delujoči trg ne obstaja.
- **Oceno, temelječo na cenah podobnih sredstev** – kritika osnove se nanaša na subjektivnost ocene, saj nikjer ni opredeljeno, katera sredstva so si med seboj podobna.
- **Oceno, temelječo na metodah ocenjevanja** – vsebuje sedanjo vrednost ocenjenih prihodnjih denarnih tokov, določeno z uporabo ustrezne diskontne mere in drugih znanih metod ocenjevanja. Takoj pa se postavi vprašanje, katero izmed teh podlag uporabiti.

Vrednotenje po pošteni vrednosti naj bi zmanjšalo kompleksnost razumevanja računovodskih izkazov. Informacije in podatki, dobljeni v procesu vrednotenja, naj bi razkrivali korist sredstva, ki ga lahko pričakujemo na podlagi trenutnih ekonomskih razmer. Dejstvo je, da poštena vrednost upošteva dobičke in izgube zaradi spremembe cen takrat, ko se te pojavijo, in odraža učinke strategij posloводства. Obenem pa je upoštevanje nerealiziranih dobičkov ali izgub lahko tudi slabost takšnega vrednotenja, odvisno od namena in vsebine podatkov in informacij (Petejan, 2010, str. 26).

Finančna kriza je prinesla na plan mnogo kritik poštene vrednosti, saj je nastala ravno v času, ko se računovodski standardi po svetu uvajali široko zastavljen način poštene vrednosti. Prvi očitek kritikov se nanaša na določanje in ugotavljanje poštene vrednosti. Ta naj bi po mnenju strokovnjakov presegal okvire trenutne finančne krize in se dotikal vseh položajev, ko trgi ne zadoščajo ekonomski predpostavki popolne učinkovitosti.

Nikakor pa ne moremo mimo dejstva, da je uporaba poštene vrednosti najbolj primerna za okolja, kjer obstaja aktiven trg. V okoljih, kjer aktivni trg ni razvit, uporabnost tega modela ni enako zanesljiva. To pa je tudi ena izmed večjih slabosti in nevarnosti, ki je povezana z merjenjem in ugotavljanjem poštene vrednosti. Na vprašanje, kaj je poštena vrednost in kako naj se evidentira v računovodskih izkazih, računovodska in revizijska stroka še ni dala dokončnega odgovora. V prihodnosti pa lahko pričakujemo, da se bodo vse rešitve skušale približati popolnemu upoštevanju načela poštene vrednosti, vendar pa je ugotavljanje poštene vrednosti eno izmed najtežjih področij računovodstva.

Poštena vrednost po mnenju revizijske stroke naj ne bi bila kriva za finančno krizo in ostaja kot temelj vrednotenja v novem predlogu standarda. Rešene naj bi bile tudi dileme pri presplošni definiciji poštene vrednosti. Naslednji korak na področju poročanja je zagotovitev in nadzor neodvisnosti ocenjevalcev vrednosti in revizorjev, spoštovanja etičnih kodeksov, kodeksov upravljanja in revizijskih standardov glede zagotavljanja verodostojnosti vsem tistim na podlagi modelov ugotovljenim poštenim vrednostim, v katere je trenutno najmanj zaupanja (Slapničar & Curk, 2010, str. 79).

3.1.2 Problem delujočega podjetja

Predpostavka o časovni neomejenosti delovanja (angl. *going concern assumption*) pomeni, da obravnavamo podjetje kot delujoče, torej tako, ki bo delovalo tudi v dogledni prihodnosti. Gre za predpostavko, da podjetje nima niti namena niti potrebe, da bi ustavilo delovanje ali pomembno skrčilo svoj obseg. Če pa podjetje ima potrebo ali namen te vrste, mora pripraviti računovodske izkaze na drugačni podlagi; v takšnem primeru mora uporabljeno podlago nujno razkriti (Odar, 2009, str. 6).

V okviru MSR 570 je zajeta tematika, vezana na predpostavko o delujočem podjetju, ki predstavlja neke vrsto podlago za pripravo računovodskih izkazov, tudi s proučitvijo poslovske ocene sposobnosti organizacije nadaljevati kot delujoče podjetje. Nekateri okviri računovodskega poročanja vsebujejo izrecno zahtevo, da poslovodstvo natančno oceni sposobnost organizacije nadaljevati kot delujoče podjetje. Naloga revizorja pa je proučiti ustreznost poslovske uporabe predpostavke o delujočem podjetju pri pripravljanju računovodskih izkazov in proučiti, ali obstajajo pomembne negotovosti glede sposobnosti organizacije nadaljevati kot delujoče podjetje, ki bi jih bilo treba razkriti v računovodskih izkazih (Slovenski inštitut za revizijo, 2006b).

Predpostavka o časovni neomejenosti delovanja je temeljna predpostavka, na kateri temeljijo skoraj vsi Slovenski računovodski standardi (v nadaljevanju SRS) in skoraj vsi MRS. Brez upoštevanja te predpostavke bi imeli tudi druge predpostavke, druge računovodske usmeritve in druga načela omejeno veljavo. Tako na primer amortizacija in popravljanje vrednosti sploh ne bila smiselna, če ni bi upoštevali omenjene predpostavke. Predpostavka o časovni neomejenosti poslovanja je pomembna predvsem za dolgoročna sredstva in dolgoročne obveznosti, ko se izdatki za njihovo pridobitev v obliki stroškov enakomerno razporedijo prek daljšega obdobja. Uporaba te predpostavke zahteva tudi uporabo vzročne povezanosti prihodkov z odhodki (angl. *matching principle*). Uporaba predpostavke o časovni neomejenosti delovanja pa zagotavlja in omogoča razlikovanje med predpostavko o strogem upoštevanju nastanka poslovnega dogodka (angl. *accrual basis*) in načelom denarnega toka (angl. *cash basis*) (Odar, 2009, str. 6).

Negotove gospodarske razmere sprožajo vprašanje neplačevanja in širjenja plačilne nesposobnosti, zato postaja vedno pomembnejše obvladovanje plačilne nesposobnosti. Čeprav je vprašanje plačilne nesposobnosti kratkotrajne narave, lahko zaradi sedanjega zoženega delovanja kreditnih institucij resno ogrozi sposobnost poslovne osebe za prihodnje poslovanje v neomejenem obdobju. Obvladovanje plačilne sposobnosti je med temeljnimi nalogami vodja financ in podlaga za ohranitev časovne neomejenosti poslovanja. Za obvladovanje plačilne sposobnosti, zavzemajo najpomembnejše mesto prepoznavanje, merjenje in sprejemanje ustreznih ukrepov, ki so usmerjeni k doseganju čim manjših negativnih vidikov tveganja: tveganja plačilne sposobnosti, finančnega tveganja, tveganja spremembe obrestne mere, tečajnega tveganja in tveganja poravnave dolga. Številna od teh tveganj so medsebojno povezana, pri čemer je glede potreb obvladovanja plačilne sposobnosti v ospredju zlasti nevarnost, da kako nedenarno obliko sredstev ne bo mogoče v določenem času brez izgube spremeniti v denar (Zenzerović, 2010, str. 109).

3.2 Prilagoditev postopkov predhodne revizije računovodskih izkazov v času gospodarske krize

Celoten postopek revidiranja bi moral biti v času gospodarske in finančne krize še toliko bolj poglobljen in natančen, najpomembnejši del postopkov predhodne revizije pa je identifikacija ključnih tveganj pri poslovanju in revidiranju naročnika. Predhodna revizija pa je sestavljena iz naslednjih korakov:

1. načrtovanja revizije,
2. sprejema posla,
3. sestave listine o nameri,
4. organizacije dela, ki vključuje:
 - sestavo revizijske skupine in razdelitev dela,
 - seznam potreb za predhodno in zaključno revizijo,

- evidenco predvidene ter dejanske porabe časa ter razpoložljivih virov.
5. upoštevanja navodil, danih s strani odgovornega revizorja,
 6. identifikacije družbe in njenega okolja,
 7. pregleda zapisnikov nadzornih svetov in skupščin,
 8. pregleda notranjih kontrol,
 9. izvajanja predhodnega analitičnega pregleda,
 10. identifikacije zunanjih storitev in zanašanja na veščaka,
 11. pregleda dela in ugotovitev službe notranje revizije,
 12. določitve pomembnosti na ravni računovodskih izkazov,
 13. identifikacije povezanih strank,
 14. identifikacije postopkov ocenjevanj tveganj prevar,
 15. preveritev domneve delujočega podjetja,
 16. identifikacije obvez ter pogojnih obveznosti,
 17. ocene bistvenih tveganj ter
 18. postavitev strategije zaključne revizije.

Prva faza postopka revidiranja računovodskih izkazov je sprejetje revizijskega posla revidiranja računovodskih izkazov, pri čemer se mora revizor v času krize še bolj posvetiti pridobivanju zunanjih informacij o prihodnjem naročniku. Pri sprejemu posla se mora revizor seznaniti ter preveriti naslednje:

- cilj posla revidiranja,
- pravno organizacijsko obliko družbe ter kraj pristojnosti organov,
- okvir računovodskega poročanja v zvezi s pripravo računovodskih izkazov in pod kakšno zakonodajo so ti računovodski izkazi pripravljani,
- dejavnost družbe in identifikacijo posebnih računovodskih standardov na nivoju panoge,
- ali obstaja zakonska pravica oziroma dolžnost poročati nadzornim institucijam v državi ter
- ali družba spada med mednarodna podjetja (mednarodna podjetja so družbe, kjer obstaja velik interes za vodenje in odločitve o naložbah iz tujine, prav tako pa med mednarodna podjetja spadajo vse družbe, katerih delnice kotirajo na borzi).

Pri sprejemu posla pa mora biti revizor preveriti tudi nevarnosti, ki ogrožajo neodvisnost revizijske družbe in objektivnost udeležencev. Revizor se mora pri sprejemu posla opredeliti o zadostnosti honorarja, ki je potreben za izvedbo revizijskega dela. Poleg višine plačila revizijskih storitev pa mora revizor oceniti tveganje neplačila revizijskih storitev. Omenjeno tveganje revizor zmanjša s pridobivanjem informacij od sodelujočih partnerjev potencialnega naročnika (bank, dobaviteljev, kupcev ...).

Pri opravljanju prve revizije družbe mora biti ob sprejetju posla podpisana listna o nameri, v kateri je identificiran namen revidiranja, odgovornost pogodbenih strank, cena storitve,

časovni razpored revidiranja ter ostala določila. Pri sprejemu novega posla pa se mora revizor še posebej osredotočiti na posebna revizijska tveganja:

- **Poročila medijev:** revizor lahko pridobi informacije o podjetju tudi s strani medijev, kot so: časopis, internet, televizija in ostalo. Na podlagi prejetih informacij lahko identificira tveganja, ki jim je družba izpostavljena, oziroma le-te ovrže.
- **Revizijska poročila iz preteklih let, ki vključujejo mnenja s pridržki:** revizor izrazi mnenje s pridržki, kadar ugotovi, da so napačne navedbe vsaka zase ali vse skupaj za računovodske izkaze pomembne, vendar ne vseobsegajoče. Prav tako revizijsko mnenje vključuje mnenje s pridržki, če revizor nima možnosti pridobiti zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov, na katerih bi utemeljil svoje mnenje. Prav tako revizor sklepa, da bi možni učinki morebitnih neodkritih napačnih navedb na računovodske izkaze lahko bili pomembni, vendar ne vseobsegajoči (Slovenski inštitut za revizijo, 2009c). To pomeni, da si mora revizor pri sprejetju novih revizijskih poslov zagotoviti mnenja predhodnih revizorjev in posvetiti še dodatno pozornost področjem, ki so bila negativno izpostavljena v okviru preteklih revizijskih mnenj.
- **Spore z revizorji:** revizije se opravljajo, da bi dale relativno zagotovilo, da so računovodski izkazi predstavljeni pošteno, vendar lahko iz številnih razlogov pride do dolgoročnih in kratkoročnih sporov med revizorji in ravnatelji. Nekateri ravnatelji skušajo spremeniti uradne trditve, ki bi bile zanje lahko neprijetne (Taylor & Glezen, 2007, str. 38).
- **Pogosto vpletenost v sodne spore.**

Pred pričetkom izvajanja revizije pa mora revizor pridobiti tudi kopijo zapisnika o imenovanju revizijske družbe za izvajanje revizije. Revizor pa je dolžen tudi preveriti, ali je družba pravilno statusno organizirana v skladu s pripadajočo zakonodajo. To lahko ugotovi na podlagi statuta družbe.

V fazi organizacije dela mora revizor sestaviti revizijsko ekipo z ustreznimi znanji. Glede na poznane cilje poročanja se mora opredeliti glede časovnega okvirja izvajanja predhodne in zaključne revizije, sestankov s poslovodstvom, pregleda dela pomočnikov v reviziji, prisotnosti na inventurah revidirane družbe ter o skrajnih rokih za izdajo poročila.

Pred pričetkom izvajanja predhodne revizije je revizijska ekipa na terenu dolžna sprejeti usmeritve s strani odgovornega revizorja, ki se predvsem nanašajo na odgovornosti revizijske ekipe in opredelitev cilja revizije.

V okviru preverjanja družbe in njenega okolja, je revizorjev cilj pridobiti in utemeljiti delovanje družbe v okolju. Poznavanje zunanjega okolja podjetja je potrebno, da revizor lahko oceni tveganje napačnih navedb v računovodskih izkazih. Revizor se v prvi fazi predvsem pozanima o splošnih informacijah družbe, kot so datum ustanovitve, lokacija, dejavnost ter o stanju panoge, v kateri revidirana družba deluje. Revizorju pa so v pomoč tudi

poslovne informacije o družbi, kot so: cilji družbe, strategija za doseganje ciljev ter identifikacija konkurenčnih prednosti revidirane družbe. Pri identifikaciji družbe se mora revizor še posebej posvetiti strukturi skupine (ali ima revidirana družba odvisne in nadrejene družbe) ter specificirati deleže posameznih lastnikov in njihove vloge v družbi. Preveriti mora tudi sestavo posloводства ter njihove naloge v družbi. V okviru preverjanja okolja družbe pa je naloga revizorja tudi podrobnejša identifikacija storitev oziroma proizvodov družbe ter analize trga, ki vključuje informacije o pomembnejših dobaviteljih, kupcih, konkurenčnih podjetjih, planiranih investicijah, obstoječi infrastrukturi in tako dalje. Revizor pa mora oceniti tudi strukturo bilance družbe ter njeno zadolženost. Potrebna je ocena ustreznosti računovodskih usmeritev, ki jih družba uporablja. Nazadnje pa je naloga revizorja tudi preveriti politiko ravnanja okolja, in sicer kako družba upošteva okoljsko zakonodajo in predpise ter identificirati problematiko v okolju, če le-ta obstaja.

Pri izvajanju predhodne revizije pa je ena izmed pomembnejših nalog tudi popis zapisnikov sestankov vodstva, posloводства in organov za upravljanje. Potrebna je preveritev vsebin zapisnikov, ki bi imele vpliv na izvajanje revizije. Preverijo pa se kakršnekoli spremembe v lastništvu družbe oziroma spremembe statutov ter drugih organizacijskih dokumentov družbe. Če družba za poslovno leto napoveduje izplačilo dividend, je potrebno preveriti odobritev izplačila s strani posloводства in nadzornega sveta in pravilnost načina izračuna dividend.

V okviru preverjanja notranjih kontrol je naloga revizorja razumevanje delovanja notranjih kontrol, ki so pomembne za revizijo. Revizor se mora opredeliti o poštenosti in etičnem obnašanju posloводства ter pristojnih za upravljanje, pri čemer mora oceniti kontrolno okolje družbe. Opredeliti se mora glede odnosa posloводства na zaznana tveganja pri poslovanju, ki imajo pomemben vpliv na računovodsko poročanje. Naloga revizorja je, da pridobi informacije glede kontrolnih aktivnosti posloводства, katerih namen je zmanjšati tveganje bistvenih napačnih navedb. V okviru notranjih kontrol revizor pridobi zunanja in notranja poročila družbe, ugotovitve notranje revizije, izdelke poročanja in tako dalje ter na podlagi poročil oceni zanesljivost pridobljenih informacij. O vseh bistvenih pomanjkljivostih v notranjih kontrolah je potrebno poročati poslovodstvu oziroma pristojnim za upravljanje.

V okviru analitičnega pregleda družbe skuša revizor pojasniti gibanja gospodarskih kategorij bilance stanja med letom ter jih primerjati z zaključnim računom prejšnjega leta. Za vsa nelogična odstopanja mora pridobiti razumljive razlage s strani posloводства in ostalih zaposlenih. Prav tako pa revizor v okviru analitičnega pregleda preveri postavke v okviru izkaza poslovnega izida, jih primerja z enakim obdobjem prejšnjega leta ter skuša obrazložiti nenavadna nihanja glede na tekoče obdobje. Poleg vseh analitičnih primerjav pa se mora revizor opredeliti tudi glede zanesljivosti pridobljenih vrednosti iz poslovnih knjig. Preveriti je potrebno, kdo sestavlja prejeta poročila ter kdo vrši nadzor nad njimi. V okviru analitičnega pregleda pa je potrebno primerjati tudi plan družbe z realiziranim ter obrazložiti vzroke odstopanj.

Revizor mora v času predhodne revizije izpeljati tudi revizijske postopke pri revidiranju zunanjih storitev. Cilj je spoznati naravo in posebnosti posameznih storitev ter pridobivanje zadostnih in ustreznih revizijskih dokazov pri preveritvi zunanjih storitev, ki se jih revidirana družba poslužuje. Revizor je dolžen prilagoditi mnenje revizijskega poročila, če glede storitev, ki jih zagotavlja zunanja storitvena organizacija, ne more pridobiti zadostnih in ustreznih dokazov, pomembnih za revizijo računovodskih izkazov revidirane družbe. Revizor se mora torej v prvi fazi revizije pozanimati in spoznati storitve, ki jih zagotavljajo zunanje družbe. Družbe pa se največkrat poslužujejo naslednjih zunanjih storitev:

- informacijske storitve,
- odvetniške storitve,
- računovodske storitve,
- razpolaganje s sredstvi,
- oglaševalske storitve in druge.

Revizor opredeli tiste zunanje storitve, ki so pomembne za družbo oziroma revizijsko delo in s katerimi ima revidirana družba visoko interakcijo. Potrebno je pridobiti pogodbe o sodelovanju in preučiti pogoje sodelovanja. Pri tem mora revizor izpostaviti morebitna tveganja, ki so za revidirano družbo pomembna. Prav tako mora opredeliti stopnjo in aktivnosti nadzora nad zunanjimi storitvami s strani revidirane družbe. Naloga revizorja je tudi, da se pozanima, komu storitvena organizacija poroča in kaj je predmet poročil.

Naslednji korak predhodne revizije pa je preverjanje storitev veščaka (na primer davčni svetovalec, cenilec vrednosti nepremičnin, aktuar ...). Ključna je opredelitev pomena veščakovega dela za revizijske podatke ter ocenitev tveganja morebitne napake. Naloga revizorja je torej preverjanje poročila o veščakovem delu ter ocena primernosti in zanesljivosti predpostavk, ki jih je veščak uporabil.

Pri reviziji pa je revizorju v veliko pomoč tudi služba notranje revizije, če v okviru revidirane družbe obstaja. Notranja revizija pogosto dopolnjuje funkcijo nadzora v družbi. Če so njihove pristojnosti in dejavnosti, povezane s finančnim poročanjem in bi njihovo delo lahko uporabili za spremembo vrste ali zmanjšanje časa in obsega revizijskih postopkov, je potrebno določiti obseg del notranje revizije, ki se uporablja, in ali je delo primerno za namene revizije. Revizor mora v fazi predhodne revizije oceniti naslednje:

- organizacijski status notranje revizije, in sicer komu služba notranje revizije poroča,
- področje delovanja notranje revizije in poročila notranje revizije,
- strokovno usposobljenost zaposlenih v notranji reviziji,
- učinkovitost komunikacije z notranjimi revizorji,
- oceno tveganja pomembnih napačnih navedb na ravni uradne trditve za posamezne vrste poslov, stanj na kontih in razkritij,

- stopnjo subjektivnosti pri ovrednotenju revizijskih dokazov s strani notranjega revizorja.

Faza predhodne revizije mora vključevati tudi obravnavo povezanih strank z revidirano družbo. Cilj je torej pridobitev zadostnih informacij o odnosu in transakcijah s povezano stranko, tako da revizor zna glede na pridobljene revizijske dokaze oceniti, ali razmerja in transakcije povezanih oseb vplivajo na finančne izkaze (na primer, ali so zneski pošteni in nezavajajoči). Naloga revizorja je torej identifikacija in razkritje razmerij in transakcij s povezanimi strankami. Prav tako je potrebno ugotoviti, na katerem nivoju se sprejema pooblastila in odobritve pomembnih transakcij ter sklenjenih dogovorov s poveznimi strankami. Glavna naloga revizorja pa se nanaša predvsem na odkritje obstoja razmerij in transakcij med povezanimi strankami, ki jih poslovodstvo ni predhodno razkrilo. Revizor mora biti pozoren predvsem na pomembne transakcije s povezano osebo, ki so izven običajnega območja poslovanja.

Ob zaključku predhodne revizije pa je naloga revizorja tudi opredelitev pomembnosti na ravni računovodskih izkazov. 10 odstotkov dobička pred obdavčitvijo je lahko primerno izhodišče za določitev pomembnosti profitnih organizacij, medtem ko je za neprofitne organizacije primernejši 1 odstotek celotnih prihodkov. Glede na okoliščine se lahko določi večji oziroma manjši odstotek. Pomembnost na ravni izvajanja revizije (ponavadi trimestrnih kontov) je določena v odstotku, ki ga revizor določi na primerno nizki ravni, da verjetnost zbirnih nepopravljenih napak ne bi preseгла pomembnosti.

Pomemben del predhodne revizije pa je tudi izvajanje postopkov ocenjevanj tveganj prevar, kjer je naloga revizorja predvsem pridobitev informacij o obstoju že identificiranih napačnih navedbah oziroma prevarah ter kakšni so odzivi poslovodstva in službe notranje revizije na odkrite prevare. Revizor je dolžen podati oceno na obstoj tveganja izpostavljenosti prevaram, ki jih lahko identificira predvsem pri analitičnem pregledu bilance stanja in izkaza poslovnega izida.

Poleg tega revizor preveri in potrdi domnevo delujočega podjetja (angl. *going concern*). Cilj preveritve je torej zabeležiti ugotovitve ter okoliščine, ki bi utegnile povzročiti dvome glede delujočega podjetja in so pomembne za izdelavo revizijskega poročila. Potrebno je ovrednotiti oceno poslovodstva o zmožnosti podjetja o nadaljevanju delovanja. Ocena mora biti podana na podlagi delovanja podjetja v nadaljnjih dvanajstih mesecih od dneva sestave bilance stanja.

V fazi predhodne revizije je priporočljivo pridobiti tudi informacije o obvezah in pogojnih obveznostih družbe. Revizor mora poznati:

- pomembne tožbe proti družbam in komentar pravne službe oziroma zunanje odvetniške pisarne,
- pomembne terminske pogodbe,
- zastave nepremičnin, opreme, zalog in terjatev,

- poslovni in finančni najemi,
- obveze iz naslova upokojitvenih shem,
- izdane garancije,
- pogodbene kazni in
- poroštva.

Postavke izvenbilančne evidence pa se ponavadi potrjuje v fazi zaključne revizije.

Kot zaključek predhodne revizije pa sledi ocena bistvenih tveganj, kjer se izpostavijo vsa ugotovljena bistvena tveganja:

- na ravni celotnih računovodskih izkazov in
- na ravni posameznih kontov.

Na podlagi identificiranih tveganj revidirane družbe pa revizor postavi tudi strategijo revizije, kjer so določeni zahtevani odstotki testov posameznih gospodarskih kategorij v okviru bilance stanja ter analitični pregled postavk v okviru izkaza poslovnega izida.

Kvalitetna izvedba predhodne revizije je ključnega pomena, da lahko revizor izda objektivno mnenje glede računovodskih izkazov revidirane družbe. Še toliko bolj to velja v času, ko družbe zaradi slabe konjunkturo v povprečju dosegajo slabše rezultate. Hkrati pa se mora revizor tudi sam zavarovati, da zaradi kateregakoli razloga v postopku revizije, ne bi podal mnenja, ki ne bi temeljil na resničnih in poštenih računovodskih izkazih in informacijah, s čimer bi revizijska hiša ogrozila tudi svoje dobro ime. Namreč dobro ime revizijske družbe ima velik pomen za uspešnost pridobivanja novih komitentov.

3.3 Revidiranje postavk bilance stanja s poudarkom na posebnostih v času gospodarske krize

Gospodarska kriza je po eni strani povečala nezaupljivost revizorjev v določene priprave informacij s strani računovodstva, lahko rečemo, da se je povečala poklicna nezaupljivost revizorjev. Zato revizorji skušajo čim bolj skrbno pripraviti, načrtovati in izvajati revizijske postopke, tako da znižajo revizijsko tveganje na čim nižji in še sprejemljiv nivo. Na podlagi izvedenih revizijskih postopkov revizorji sprejemajo logične sklepe, na katerih sloni nepristransko in neodvisno mnenje revizorja. V nadaljevanju bom opredelila gospodarske postavke bilance stanja ter predstavila potek revidiranja bilančnih postavk. Na koncu vsakega poglavja pa sledijo opredelitve dodatnih revizijskih postopkov, na katere morajo biti v času gospodarske krize še bolj pozorni.

3.3.1 Neopredmetena sredstva in dolgoročne aktivne časovne razmejitev

Neopredmetena sredstva so nedenarna sredstva, ki praviloma fizično ne obstajajo, v prihodnosti pa se v povezavi z njimi pričakuje gospodarske koristi. Neopredmeteno sredstvo ima nabavno vrednost, ki je evidentirana v bilanci stanja med stalnimi sredstvi. V nabavno vrednost neopredmetenega osnovnega sredstva se pripisujejo tudi vsi neposredni stroški priprave, lahko pa tudi obresti do nastanka neopredmetenega sredstva. Poleg modela nabavne vrednosti obstaja tudi model prevrednotenja, kjer je vrednost neopredmetenega sredstva imenovana poštena vrednost, le-ta pa obstaja, če zanje obstaja delujoči trg.

Med neopredmetena sredstva spadajo:

- dolgoročni odloženi stroški razvijanja,
- usredstveni stroški naložb v tuja opredmetena osnovna sredstva,
- naložbe v pridobljene dolgoročne pravice do industrijske lastnine (v koncesije, patente, licence, blagovne znamke in podobne pravice) in druge pravice ter
- dobro ime prevzetega podjetja.

Neopredmetena sredstva se med seboj razlikujejo tudi po dobi koristnosti, in sicer:

- končni dobi koristnosti in
- nedoločeni dobi koristnosti.

Za neopredmetena sredstva s končnimi dobami koristnosti se v bilanci stanja posebej izkazuje nabavna vrednost, posebej amortizacijski popravek vrednosti, ki predstavlja znesek nabranih amortizacijskih popravkov. Izjema so dolgoročni odloženi stroški, kjer amortizacijski popravek neposredno zmanjšuje nabavno vrednost. Knjigovodska vrednost neopredmetenega sredstva s končno dobo koristnosti se torej zmanjšuje z amortiziranjem. V praksi je največkrat uporabljena metoda enakomernega časovnega amortiziranja, dobo in metodo amortiziranja pa je potrebno najmanj enkrat letno preveriti ter oceniti razliko med pričakovano in končno dobo koristnosti. Če je le ta velika, je potrebno oceno dobe koristnosti ustrezno prilagoditi.

Neopredmetenemu sredstvu z nedoločeno dobo koristnosti in dobremu imenu pa se vrednost ne zmanjšuje preko amortizacijskega popravka, vendar ju je potrebno prevrednotiti zaradi oslabitve.

Obvezna razkritja v letnem poročilu za neopredmetena sredstva so:

- neopredmetena sredstva v tabeli gibanja v letnem poročilu,
- uporabljene amortizacijske stopnje,
- neopredmetena sredstva, ki se vodijo po modelu prevrednotenja (dan prevrednotenja, knjigovodska vrednost prevrednotenega neopredmetenega sredstva, knjigovodska

vrednost, če bi uporabljali model nabavne vrednosti, metode in pomembne predpostavke pri ocenjevanju poštene vrednosti),

- če se neopredmeteno sredstvo slabi ali odpravi slabitev, se razkrivajo vsi potrebni podatki kot pri opredmetenih osnovnih sredstvih, med drugim tudi razlogi in učinki na prevrednotovalni popravek kapitala ali poslovni izid,
- znesek obvez za pridobitev neopredmetenih sredstev,
- skupaj obvladovana sredstva (ločen prikaz, delitev po vrstah),
- začetno pripoznano vrednost sredstva, pridobljenega z državno podporo,
- knjigovodsko vrednost sredstva z omejeno lastninsko pravico in vrednost poročstva po pogodbi,
- delitev neopredmetenih sredstev na tista z določenimi in nedoločenimi dobami koristnosti,
- neopredmetena sredstva, katerih vrednost bo pokrita predvsem s prodajo v prihodnjem letu, izkazana kot nekratkoročno sredstvo, ki je namenjeno prodaji.

Revidiranje neopredmetenih sredstev in posebnosti v času gospodarske krize.

Da bi revizor dokazal uradne trditve posloводства glede neopredmetenih sredstev v računovodskih izkazih, mora zbrati ustrezne revizijske dokaze, ki pa pri neopredmetenih sredstvih temeljijo na analitičnih postopkih preizkušanja in testih podrobnosti saldov in poslovnih dogodkov.

V okviru analitičnih postopkov stanje neopredmetenih sredstev največkrat primerjamo s primerljivimi informacijami iz prejšnjega obdobja. Revizor skuša z analitičnim postopkom obrazložiti spremembe salda v primerjavi s preteklim primerljivim obdobjem. Z analitičnim preiskovanjem pa revizor lahko ugotovi tudi področja možnega tveganja, kar ga spodbudi k celovitemu preiskovanju podatkov vezanih na neopredmetena osnovna sredstva. V okviru neopredmetenih sredstev revizor poleg saldov neopredmetenih sredstev lahko primerja tudi stroške amortizacije za tekoče in preteklo obdobje.

Pred pričetkom izvajanja revizije neopredmetenih sredstev se mora revizor pozanimati o računovodskih usmeritvah družbe v bilanci stanja ter uskladiti otvoritvena stanja z zneski iz letnega poročila za preteklo leto.

Testi podrobnosti saldov so praviloma določeni s strani vodje revizijske skupine. Testi podrobnosti preizkušanja saldov pa so lahko določena na podlagi revizijskega vzorčenja, kar pomeni naključno preizkušanje, lahko pa revizor saldo preveri stoodstotno. V praksi pa se revizorji večkrat zatečejo k izbiri posameznih postavk z velikimi vrednostmi, nad zneskom pomembnosti, določenim s strani vodja revizije. Na podlagi vzorcev revizor oblikuje mnenje o postavki znotraj neopredmetenih sredstev.

Pri izboru postavk neopredmetnih sredstev pa mora biti revizor pozoren predvsem na tiste postavke, ki imajo visok končni saldo oziroma so med letom beležile visok promet, medtem ko imajo na zaključni datum nizek saldo.

Za začetek mora revizor uskladiti stanje neopredmetenih sredstev v bilanci stanja s stanjem sredstev v registru osnovnih sredstev. Potek revidiranja novih nabav in izločitev je opredeljen v okviru opredmetenih osnovnih sredstev, ki poteka na enak način kot pri neopredmetenih sredstvih, prav tako tudi obračun amortizacije.

V času gospodarske krize imajo družbe še večjo težnjo k prikrojevanju računovodskih izkazov, na kar morajo biti revizorji še posebej previdni. Družbe v času recesije ne dosegajo zadanih ciljev, zato skušajo svoje rezultate na razne načine približati načrtovanim. V okviru revidiranja neopredmetenih sredstev sem že večkrat zasledila, da si skušajo družbe zvišati poslovni izid obdobja na način pripoznanja stroškov razvijanja med neopredmetenimi sredstvi, kljub temu da ti stroški ne izpolnjujejo potrebnih pogojev za usredstvenje. Družbe želijo usredstvit stroške, ki se neposredno nanašajo na storitve pri proizvodnji proizvodov in dejansko predstavljajo odhodke za tisto obračunsko obdobje, ko so nastali. V skladu s SRS 2 se stroški razvijanja nanašajo na prenašanja ugotovitev raziskovanja ali znanja v načrt ali projekt proizvodnje novih ali bistveno izboljšanih proizvodov ali storitev, preden se začne njihovo proizvodnje oziroma opravljanje za prodajo. Želela sem pridobiti informacijo, na kakšen način naj bi po njihovo strošek razvijanj bistveno izboljšal proizvod, pa so mi v službi proizvodnje razložili, da z omenjenim ne pričakujejo bodočih koristi. Iz tega torej sledi, da omenjeni stroški ne smejo biti usredstveni med neopredmetenimi sredstvi, vendar jih mora družba izkazati med stroški tistega obdobja, ko so nastali. Posledica pripoznanj stroškov pa je nižji poslovni izid obdobja revidirane družbe.

V okviru revizijskih sestankov so revizorji izpostavili problem prilagajanja amortizacijskih stopenj z namenom izboljšanja poslovnega izida. Računovodske službe so dobile ukaz poslovođstev, kakšen poslovni izid si želijo imeti konec obdobja. Z namenom da bi računovodstva želje realizirale, so skušale zmanjšati čim več stroškov ter na drugi strani povečati čim več prihodkov. Zmanjšanja stroškov amortizacije so dosegle s spremembo amortizacijskih stopenj, in sicer z višje na nižjo amortizacijsko stopnjo. Z znižanjem amortizacijskih stopenj neopredmetenih sredstev so torej zmanjšali stroške ter povečali poslovni izid družbe. Da bi revizor preveril ustreznost sprememb dobe koristnosti sredstev, mora pridobiti informacije iz drugih oddelkov družbe, ki obravnavano sredstvo uporablja ter zna oceniti življenjsko dobo sredstva. Informacije o dobi koristnosti računovodstva so lahko zavajajoča za revizijo.

Pri spremembah amortizacijskih stopenj osnovnih sredstev pa morajo biti revizorji previdni tudi pri obratni situaciji. Družbe skušajo zmanjšati dobičke obdobja s spremembo amortizacijskih stopenj sredstev, in sicer z nižje na višjo amortizacijsko stopnjo. Izbrane računovodske usmeritve družbam dopuščajo uporabljati amortizacijske stopnje, ki so višje od

davčno predpisanih amortizacijskih stopenj, sprejetih z Zakonom o davku od dohodkov pravnih oseb (Ur. l. RS, št. 117/2006, v nadaljevanju ZDDPO-2), ki velja od januarja 2007 naprej. Za neopredmetena sredstva je najvišja davčno predpisana amortizacijska stopnja 50 odstotkov oziroma doba koristnosti znaša 2 leti. To pomeni, da če družba za posamezno neopredmeteno sredstvo oceni, da bo njegova doba koristnosti krajša od dveh let, mora v okviru oddaje davka od dohodka pravnih oseb opraviti korekcijo poslovnih odhodkov v okviru točke, ki se nanaša na pospešeno amortizacijo. V primeru, da družba uporablja višjo amortizacijsko stopnjo od davčne priznane, to pomeni, da ima iz naslova stroškov amortizacije višje odhodke. Iz tega sledi, da si mora družba davčno priznane odhodke zmanjšati za razliko med davčno priznanimi stroški amortizacije in obračunanimi stroški amortizacije. Na to mora biti revizor še posebej pozoren pri pregledu davka od dohodka pravnih oseb. Če družba omenjenega zmanjšanja ne opravi, družba plača nižji davek od dobička ter na ta način poviša poslovni izid obdobja.

»Fleksibilno« uporabo amortizacijskih stopenj v osnovi zagovarjam, če je izvedena v skladu z veljavnimi računovodskimi predpisi in realnimi pričakovanimi dobami koristnosti sredstev, ki se lahko skozi življenjsko dobo osnovnega sredstva spreminjajo. Podjetje namreč na ta način lažje premaguje oscilacije konjunkturalnih gibanj in s tem zagotavlja uspešnost delovanja na daljši rok, kar je osnovni interes družbe. Seveda pa mora biti »fleksibilnost« transparentna, lastniki ter menedžerji jo morajo pripoznati in jo obvladati.

3.3.2 Opredmetena osnovna sredstva

Opredmeteno osnovno sredstvo je opredeljeno kot sredstvo v lasti ali finančnem najemu, ki se uporablja pri ustvarjanju proizvodov, storitev oziroma dajanju v najem ali za pisarniške namene ter se bo po pričakovanjih uporabljalo v več kot v enem obračunskem obdobju. Med opredmetena osnovna sredstva pa spadajo:

- zemljišča,
- zgradbe,
- proizvodne naprave in stroji,
- druge naprave in oprema ter
- biološka sredstva.

Za pripoznavanje opredmetenega osnovnega sredstva morata biti izpolnjena dva kriterija, in sicer mora obstajati verjetnost, da bodo v podjetju pritekale gospodarske koristi, vezane na to sredstvo. Drugi kriterij za pripoznavanje pa je, da je mogoče nabavno vrednost sredstva zanesljivo izmeriti. Osnovna sredstva se običajno uporabljajo daljše časovno obdobje in zato lahko zahtevajo kasnejša vlaganja. Vlaganja v osnovna sredstva povečujejo nabavno vrednost, če se z dograditvijo poveča njihova doba koristnosti, lahko pa se nanaša na stroške vzdrževanja osnovnega sredstva in gre znesek neposredno v poslovni izid.

Nabavna vrednost osnovnega sredstva predstavlja njegovo nakupno ceno skupaj z neodbitnimi dajatvami. Od nakupne cene pa se odštejejo vsi popusti. V nabavno vrednost osnovnega sredstva se lahko vključijo tudi stroški, ki so potrebni za usposobitev sredstva za uporabo, ter stroški razgradnje osnovnega sredstva, odstranitve in podobni stroški.

Pri izkazovanju vrednosti opredmetenih osnovnih sredstev pa mora družba izbrati svojo računovodsko usmeritev, in sicer:

- **model nabavne vrednosti:** pri pripoznanju se sredstvo vodi po njegovi nabavni vrednosti, ki se zmanjša za amortizacijo in vrednosti, ki izhajajo iz oslabitve sredstva,
- **model prevrednotenja:** pri pripoznanju se sredstvo vodi po pošteni vrednosti na dan prevrednotenja. Poštena vrednost se zmanjša za amortizacijski popravek in izgube iz oslabitve. Model prevrednotenja pa poleg slabitev omogoča tudi povečanje vrednosti osnovnega sredstva. Prevrednotenje mora družba izvajati redno, prav tako pa mora zagotoviti, da se knjigovodska vrednost bistveno ne razlikuje od tiste, ki bi se ugotovila z uporabo poštene vrednosti na dan bilance stanja. Povečanje vrednosti osnovnih sredstev se pripozna v okviru kapitala, in sicer na presežku iz prevrednotenja. V primeru odprave presežka iz prevrednotenja pa gre ta neposredno v izkaz poslovnega izida. Če pa družba opravi prevrednotenje in se v tem primeru knjigovodska vrednost zmanjša, se to zmanjšanje odraža na kapitalu, in sicer do višine stanja presežka iz prevrednotenja, razlika pa se evidentira kot odhodek v poslovnem izidu.

Pomembno za družbo pa je, da mora izbrano usmeritev uporabljati za celotno skupino opredmetenih osnovnih sredstev.

Obvezna razkritja v letnem poročilu za opredmetena osnovna sredstva pa so:

- osnovna sredstva v tabeli gibanja v letnem poročilu,
- uporabljene amortizacijske stopnje,
- skupaj obvladovana sredstva (skupni podvigi) je treba ločeno izkazati in razdeliti po vrstah,
- če družba izbere model prevrednotenja osnovnih sredstev mora razkriti: dan, na katerega je bilo prevrednotenje opravljeno, podlago za prevrednotenje, datum predzadnjega prevrednotenja, sodelovanje pooblaščenega cenilca vrednosti, knjigovodska vrednost, ki bi bila pripoznana, če bi se prevrednoteno sredstvo izkazovalo po modelu nabavne vrednosti (sledljivost predhodnih cenitev),
- če pride do izgube zaradi oslabitve ali razveljavitve izgube zaradi oslabitve, je potrebno razkriti učinke in razloge za oslabitev, znesek oslabitev je potrebno razkriti kumulativno,
- vrednost nepremičnin in opreme, pridobljenih s finančnim najemom,
- knjigovodska vrednost zastavljenih nepremičnin kot jamstvo za dolgove,
- znesek obveznosti do dobaviteljev iz naslova nakupa osnovnih sredstev,

- znesek finančnih obvez (prejeta posojila) za pridobitev osnovnih sredstev,
- znesek kratkoročno danih predujmov za pridobitev osnovnih sredstev,
- stroški graditve in izdelave osnovnih sredstev v povezavi z usredstvenimi lastnimi proizvodi.

Revidiranje opredmetenih osnovnih sredstev in posebnosti v času gospodarske krize.

Postopek revidiranja opredmetenih osnovnih sredstev je podoben revidiranju neopredmetenih sredstev. Pri opredmetenih osnovnih sredstvih skuša revizor pridobiti ustrezne revizijske dokaze ter jih skuša podkrepiti s posameznimi analitičnimi postopki ter testi odprtih postavk opredmetenih osnovnih sredstev na presečni dan. Pred pričetkom revizije se mora revizor pozanimati o računovodskih usmeritvah ter v bilanci stanja uskladiti otvoritvena stanja. Naloga revizorja je tudi uskladitev vrednosti registra osnovnih sredstev z izkazano vrednostjo opredmetenih osnovnih sredstev v bilanci stanja.

Pri revidiranju opredmetenih osnovnih sredstev je pomembno tudi presojanje popisovanja opredmetenih osnovnih sredstev. Revizor ugotavlja, ali sredstva, izkazana v računovodskih izkazih, fizično obstajajo in/ali so vsa sredstva, ki fizično obstajajo, pripoznana v računovodskih izkazih. Prav tako revizor tudi oceni, ali je njihova vrednost smiselna glede na njihovo fizično stanje. Najpogosteje se revizor poslužuje metode opazovanja popisa inventurne komisije družbe. V ta namen si revizor zagotovi register osnovnih sredstev ter naključno izbere sredstva, ki jih bo preveril na popisu. Revizor lahko izbere osnovna sredstva po naprej določenem vzorcu oziroma izbere osnovna sredstva z višjimi sedanjimi vrednostmi na dan popisa. Na omenjeni način se revizor lahko prepriča o pravilnosti samega postopka in poteka popisa, s tem ugotovi tudi dejanski obstoj sredstva, njegovo izkoriščenost v proizvodnem procesu in uporabnost osnovnega sredstva.

Obstaja pa tudi drugi način potrditve fizičnega obstoja osnovnih sredstev, in sicer s preveritvijo popisnih listov po že opravljenem popisu osnovnih sredstev. Po opravljeni inventuri osnovnih sredstev preverimo inventurno poročilo, kjer so zapisane ugotovitve popisovalcev ter jih primerjamo s pridobljenimi popisnimi listi. Ob zaključku inventure osnovnih sredstev pa je pomembno, da revizor preveri ustreznost knjiženja inventurnih primanjkljajev in presežkov opredmetenih osnovnih sredstev.

Pri testiranju podatkov se revizor osredotoči na povečanja in zmanjšanja opredmetenih osnovnih sredstev. Revizor mora v okviru osnovnih sredstev preveriti nove nabave sredstev, s čimer se mora prepričati, ali so prikazana povišanja opredmetenih osnovnih sredstev dejansko v lasti družbe, in če so evidentirana po nabavnih vrednostih. Revizor mora v sklopu testa novih nabav preveriti prejeto fakturo za osnovno sredstvo ter druge dokumente vezane na nakup. Pozornost mora nameniti tudi pravočasnosti knjiženja v računovodske izkaze, saj je od datuma aktivacije odvisna tudi višina stroška amortizacije. Nove nabave pa ločimo tudi na

neposredne in posredne. Med slednje spadajo nove nabave, ki jih evidentiramo preko konta investicij v teku. Če družba dosledno nove nabave sredstev knjiži preko konta sredstev v pridobivanju, morata biti kreditni promet konta investicij v teku in debetni promet nabavne vrednosti sredstev usklajena. Če znesek investicij v teku presega pomembnost, postavljeno s strani vodja revizije, je potrebno izvesti test prejetih faktur za sredstva, ki na presečni dan še niso bila aktivirana. Poleg omenjenega pa naj bi revizor pridobil tudi informacije o vzrokih neaktiviranja sredstev in starosti investicij v teku.

Zmanjšanje nabavne vrednosti na temeljnem kontu in na kontu popravka vrednosti pa imenujemo izločitve osnovnih sredstev. Izločitve oziroma odtujitve pa se najpogosteje pojavljajo ob prodaji, iztrošenosti oziroma zastaranju sredstva. Redek primer izločitve pa se lahko pojavi tudi pri ugotovljenem primanjkljaju na inventuri. Tudi izbran vzorec odtujitev je odvisen od navodil vodja revizije. Za izbrane odtujitve pa revizor preveri zapisnik o prodaji, uničenju oziroma zastarelosti ter preveri, če je bil dokument potrjen s strani odgovorne osebe. Pri prodaji odtujenega sredstva mora revizor pridobiti tudi izdano fakturo, katere predmet se nanaša na odtujeno sredstvo. Pomemben s strani računovodstva pa je pregled razknjiženja nabavne vrednosti in amortizacijskega popravka. V primeru, da ima sredstvo sedanjo vrednost in je bilo prodano naprej, revizor preveri razliko med kupnino in sedanjo vrednostjo sredstva. Če kupnina presega sedanjo vrednost, je družba pri prodaji beležila dobiček, ki ga evidentira na poslovnih prihodkih med prevrednotovalnimi prihodki. Če je situacija obrnjena, je družba pri prodaji beležila izgubo, ki je evidentirana na poslovnih odhodkih med prevrednotovalnimi odhodki. Slednji primer pa se navezuje tudi na izločitev zaradi iztrošenosti oziroma zastarelosti, kjer sedanjo vrednost sredstva evidentiramo neposredno na prevrednotovalnih odhodkih, hkrati pa tudi znižanje nabavne vrednosti in amortizacijskega popravka sredstva.

V okviru osnovnih sredstev je pomembna postavka znotraj izkaza poslovnega izida strošek amortizacije, ki ima velik vpliv na bilanco stanja v okviru neopredmetenih in opredmetenih osnovnih sredstev ter naložbenih nepremičnin. Revizor se mora opredeliti glede obračuna amortizacije osnovnih sredstev v družbi. Ponovno se revizor lahko odloči za vzorčenje obračuna amortizacije za tekoče leto oziroma preveri celotno amortizacijo, kar je možno le za družbe z nižjimi vrednostmi osnovnih sredstev. V postopku testa obračuna amortizacije se mora revizor opredeliti, ali je obračun amortizacije matematično pravilen ter ali družba uporablja pravilne amortizacijske stopnje. Ustreznost amortizacijskih stopenj pa je odvisna od koristne dobe osnovnega sredstva, hkrati pa so z vidika davčne zakonodaje predpisane maksimalne amortizacijske stopnje za posamezne vrste osnovnih sredstev. Če družba uporablja višje od predpisanih, mora za ustrezno razliko v okviru davčnega obračuna povečati davčno priznane odhodke. Bistvo amortizacije pa je usklajenost kreditnega prometa na amortizacijskem popravku, izkazanem v bilanci stanja s stroški amortizacije za izbrano obdobje.

V času gospodarske krize pa revizorji nemalokrat ugotovijo, da so sredstva, izkazana na investicijah v teku, že dana v uporabo. To pomeni, da sredstva že uporabljajo, hkrati pa le-ta

še niso bila aktivirana. Posledica tega dogodka so torej prenizko izkazani stroški amortizacije, kar pomeni višji poslovni izid obdobja.

Pri opravljanju revizije opredmetenih osnovnih sredstev je pomembno preveriti saldo investicij v teku. Revizor mora pridobiti informacije o starosti investicij v teku, in sicer datum pričetka izgradnje sredstva in razlog neaktiviranja. Družbe, pri katerih osnovna sredstva sodijo med pomembnejša sredstva, ponavadi na presečni dan izkazujejo visoke zneske investicij v teku, ki pa se lahko nanašajo na zgradbe, opremo oziroma druga opredmetena osnovna sredstva v pridobivanju. Za vsako izkazano investicijo v teku je potrebno pridobiti informacijo od zaposlenih, ki se s to investicijo ukvarjajo, v kakšni fazi izgradnje se to sredstvo nahaja in pričakovani datum, ko naj bi investicija v teku beležila aktivacijo. Na ta način revizor izvaja kontrolo nad pravočasno aktivacijo sredstev, od katere pa je odvisen strošek amortizacije. Družbe s slabim poslovnim izidom obdobja skušajo aktivacijo sredstev z višjo nabavno vrednostjo in višjo amortizacijsko stopnjo odložiti na kasnejše obdobje, češ da sredstvo še ni pripravljeno na uporabo. S tem si družba lahko po svojih željah prikroji rezultat. Če pa družba beleži visok dobiček obdobja, skuša vsa novo nabavljena sredstva čim hitreje aktivirati in zanje obračunavati amortizacijo, saj na ta način povečujejo stroške amortizacije, le-ti pa naprej znižujejo poslovni izid družbe. Nižji poslovni izid družbe pa pomeni nižje plačilo davka na dobiček.

V okviru izobraževanja revizijske hiše smo bili asistenti v reviziji večkrat opozorjeni tudi na prikrojevanje poslovnega izida pri odločitvah, ki se nanašajo na:

- strošek vzdrževanja osnovnega sredstva oziroma
- dograditev osnovnega sredstva v obliki povečanja nabavne vrednosti in s tem podaljšanja dobe koristnosti sredstva.

Obstaja izredno tanka meja, ki loči zgornji dve knjižbi. Bistvena razlika pa je, da dograditev osnovnega sredstva v obliki povečanja nabavne vrednosti sredstva pomeni povečanje gospodarske koristi sredstva, medtem ko stroški vzdrževanj osnovnega sredstva predstavljajo popravila sredstev, ki so nujno potrebna za nadaljnjo uporabo osnovnega sredstva. Če revizor ne pozna dobre uporabe osnovnega sredstva, težko presodi, kaj se nanaša na vzdrževanje in kaj na dograditev. Za nasvet se lahko obrne na zaposlenega, katerega delo je vezano na uporabo proučevanega osnovnega sredstva. Z omenjenim knjižbami družbe lahko umetno posegajo v rezultat. Če družba za proučevano obdobje beleži slabo poslovanje, vse stroške vzdrževanj osnovnih sredstev usredstvi, kar pomeni, da jih knjiži kot dograditve in s tem poveča gospodarske koristi sredstev. Z omenjenimi knjižbami se izogne knjiženju stroškov vzdrževanj sredstev, ki zmanjšujejo končni poslovni izid družbe. Če pa družba beleži visok dobiček obdobja, skuša vse dograditve sredstev izkazati med stroški. Na tak način si družbe povečujejo davčno priznane odhodke, posledica pa je nižje plačilo davka na dobiček.

V času gospodarske krize mora biti revizor še posebej pozoren na evidentiranje visokih zneskov odtujitev osnovnih sredstev zaradi neuporabnosti oziroma zastaranja. Za primer lahko vzamemo družbo, ki je v proučevanem obdobju ukinila posamezen obrat za proizvodnjo. Revizor mora ob zaprtju obrata preveriti, če je družba vsa osnovna sredstva, ki so sodelovala pri proizvodnji, ustrezno odpisala. Če družba odpisa sredstev ni opravila, se mora revizor pozanimati, ali se osnovno sredstvo še uporablja za proizvodjanje in pri kateri fazi proizvodnje sodeluje. Prav tako mora preveriti, ali se osnovno sredstvo še nanaša na proizvodno sredstvo, ali ga je družba prerazporedila med druga sredstva, ki niso namenjena proizvodnji. Ustrezna razdelitev na proizvodna in neproizvodna osnovna sredstva je pomembna zaradi davčno predpisanih amortizacijskih stopenj. Če je amortizacijska stopnja višja od davčno priznane, mora družba v okviru davka od dohodkov pravnih oseb višino poslovnih odhodkov zmanjšati za razliko med davčno priznano in obračunano amortizacijo. Posledica so torej nižji davčno priznani odhodki, kar pomeni višje plačilo davka. Odpis izločenih sredstev, ki na dan odtujitve beležijo sedanjo vrednost, pa se evidentira med prevrednotovalnimi poslovnimi odhodki. Družbe z slabimi rezultati obdobja se odpisu sredstev skušajo izogniti, saj na tak način ne beležijo poslovnih odhodkov, kar pa pomeni višji poslovni izid družbe. Neuporabna opredmetena osnovna sredstva pa še naprej izkazujejo med osnovnimi sredstvi.

V času gospodarske krize se družbe poslužujejo tudi sprememb računovodskih usmeritev za vrednotenje nepremičnin. Družbe svoje zemljišča in zgradbe prevrednotijo iz nabavne na pošteno vrednost, kar pomeni, da spremenijo model nabavne vrednosti v model prevrednotenja. Prevrednotenje družbe opravijo na podlagi ocenjene vrednosti nepremičnine pooblaščenega cenilca na presečni datum. Nepremičnine so na pošteno vrednost prevrednotene z izločitvijo amortizacijskega popravka vrednosti v breme nabavne vrednosti. Sledi knjižba, ki povečuje vrednost nepremičnine in na drugi strani beleži presežek iz prevrednotenja kot sestavina kapitala. In nazadnje še beleženje popravka vrednosti presežkov iz prevrednotenja za odloženi davek in na drugi strani obveznost za odloženi davek. S prevrednotenjem nepremičnin pa se zgradbam spremenijo tudi amortizacijske stopnje, in sicer le-te se povišajo, saj se mora višja vrednost nepremičnin zamortizirati v preostali dobi koristnosti, ko je bila cenitev opravljena. To pomeni, da mora družba zatem opraviti še knjižbo, kjer za razliko med novo obračunanim stroškom amortizacije in stroškom amortizacije pred prevrednotenjem zmanjša presežek iz prevrednotenja, ki pa na drugi strani povečuje preneseni dobiček. Prav tako pa je zaradi zmanjšanja presežka potrebno ustrezno znižati obveznost za odloženi davek, ki pa ima protiknjižbo v povečanju dobička leta. Nazadnje pa je potrebno preneseni dobiček zmanjšati za znesek zmanjšanja obveznosti za odloženi davek in na drugi strani beležiti popravek presežka iz prevrednotenja. Potrebno je tudi opraviti ustrezno davčno obravnavo prevrednotenja, in sicer so višji stroški amortizacije kot posledica prevrednotenja davčno priznani, če amortizacijska stopnja ne presega davčno priznane amortizacijske stopnje. Ker pa mora biti učinek prevrednotenja na davek od dohodka pravnih oseb nevtralen, je potrebno v davčni bilanci povečati davčno osnovo za znesek odprave presežka iz prevrednotenja v preneseni čisti poslovni izid. Potrebno pa je izpostaviti

tudi negativno plat prevrednotenja nepremičnin, poleg zapletenosti knjižb prevrednotenja, je potrebno cenitve nepremičnin opraviti na vsakih nekaj let, in sicer takrat, ko naj bi se poštena vrednost bistveno spremenila. Cenitve nepremičnin s strani cenilcev vrednosti so izjemno drage storitve, ki na drugi strani prav tako znižujejo rezultat družbe. Revidirane družbe lahko izberejo model prevrednotenja le za tista opredmetena osnovna sredstva, katerih cene naraščajo, zato želijo družbe v bilanci stanja izkazati sredstva po pošteni vrednosti in na ta način izkazati njihovo realnejšo vrednost. Praviloma pa naraščajo le tržne vrednosti zemljišč in zgradb, ne pa ostalih opredmetenih osnovnih sredstev. Izbira modela prevrednotenja za opremo je tako že v osnovi napačna, kajti vrednosti enakovrstne opreme praviloma ne naraščajo. Bistvo zgodbe prevrednotenja je torej povečanje prenesenega in čistega poslovnega dobička, ki je v času gospodarske krize še kako potreben.

V času gospodarske krize pa je naša revizijska družba dodatno poostrila nadzor nad obveznimi razkritji v letnih poročilih. Revidirane družbe zelo nerade razkrivajo zavarovanja finančnih posojil in kreditov. Družbe za pridobitev kreditov bank zastavijo svoje nepremičnine, kamor sodijo zgradbe in zemljišča, ter premičnine (ponavadi so to industrijski stroji večjih vrednosti). Zato mora biti revizor pozoren na zavarovanja kreditov in posojil pri pregledu posojilnih pogodb, in sicer mora biti vrednost zastavljenih osnovnih sredstev razkrita v okviru zunajbilančnih postavk, ki zunanje uporabnike letnih poročil opozori na potencialne obveznosti.

3.3.3 Naložbene nepremičnine

Naložbena nepremičnina je nepremičnina, ki jo ima družba v lasti z namenom, da bi prinašala najemnino in povečevala vrednost dolgoročne naložbe. Med naložbene nepremičnine sodijo:

- zemljišča, posedovana za povečevanje vrednosti dolgoročne naložbe in ne za prodajo v bližnji prihodnosti v rednem poslovanju,
- zemljišča, za katera podjetje ni določilo prihodnje uporabe,
- zgradbe v lasti ali finančnem najemu, ki so oddane v enkratni oziroma večkratni poslovni najem in
- prazne zgradbe, posedovane za oddajo ali večkratni poslovni najem.

Za razvrstitev nepremičnin med naložbene nepremičnine je potrebna presoja vodstva, ali bodo nepremičnine oddajali v najem oziroma zanje niso določili prihodnje uporabe.

Pogoji pripoznavanja naložbenih nepremičnin so enaki kot za vsa osnovna sredstva. Naložbena nepremičnina se evidentira kot sredstvo, če je verjetno, da bodo v podjetje pritekale prihodnje gospodarske koristi, povezane z njo in če njeno nabavno vrednost mogoče zanesljivo izpolniti.

Za naložbene nepremičnine mora podjetje izbrati model pripoznanja vrednosti naložbenih nepremičnin, in sicer obstajata dve možnosti:

- model nabavne vrednosti in
- model prevrednotenja.

Izbran model pripoznanja mora biti razkrit v okviru računovodskih usmeritev.

Obvezna razkritja v letnem poročilu za naložbene nepremičnine pa so:

- uporabljena metoda amortiziranja naložbenih nepremičnin, doba koristnosti, poštena vrednost, in razlog, zakaj poštene vrednosti ni mogoče izmeriti za naložbene nepremičnine, merjene po modelu nabavne vrednosti;
- metode in predpostavke upoštevane pri ugotavljanju poštene vrednosti, vrednost po kateri bi bila izkazana naložbena nepremičnina, če bi bila le-ta merjena po modelu nabavne vrednosti in ali osnovo za prevrednotenje predstavlja poročilo pooblaščenega cenilca vrednosti za naložbene nepremičnine, merjene po modelu poštene vrednosti;
- prihodki od najemnin, ki jih prinaša naložbena nepremičnina;
- neposredni odhodki (tudi popravila in vzdrževanje), ki so vezani na naložbene nepremičnine, ki prinašajo prihodke v obliki najemnin;
- neposredni odhodki (tudi popravila in vzdrževanje), ki so vezani na naložbene nepremičnine, ki ne prinašajo prihodkov v obliki najemnin – nepremičnine posedovane z namenom obvladovanja zaradi povečanje vrednosti le-teh.

Revidiranje naložbenih nepremičnin in posebnosti v času gospodarske krize.

Postopek revidiranja naložbenih nepremičnin se bistveno ne razlikuje od revidiranja neopredmetenih in opredmetenih osnovnih sredstev. Revizor pri revidiranju naložbenih nepremičnin skuša pridobiti ustrezne revizijske dokaze ter jih podkrepiti z ustreznimi analitičnimi postopki ter testi odprtih postavk naložbenih nepremičnin na presečni dan.

Pred pričetkom revizije se mora revizor pozanimati o računovodskih usmeritvah naložbenih nepremičnin ter v bilanci stanja uskladiti otvoritvena stanja, ki jih pridobi iz letnega poročila za prejšnje proučevano obdobje. Stanje naložbenih nepremičnin v glavni knjigi mora potrditi tudi analitično po posameznih sredstvih, in sicer z registrom osnovnih sredstev.

Lastništvo naložbenih zemljišč revizor najlažje preveri z zemljiškoknjžnimi izpiski, iz katerih je poleg lastništva razvidna tudi zastava zemljišča. Poleg zemljiškoknjžnih izpiskov v fizični obliki pa se revizor lahko poslužuje tudi uporabe zemljiške knjige na internetnih straneh Geodetske uprave RS, iz katere je prav tako razvidno lastništvo zemljišč.

Prav tako pa revizor v okviru naložbenih nepremičnin po modelu nabavne vrednosti preveri tudi nove nabave, izločitve in obračun amortizacije naložbenih nepremičnin. Postopek je opisan v okviru revidiranja opredmetenih osnovnih sredstev. Pri naložbenih nepremičninah po modelu poštene vrednosti je pomembno, da se revizor pozanima o osnovi za spremembo poštene vrednosti naložbenih nepremičnin. Ponavadi je le-ta določena s cenitvijo zemljišč in zgradb s strani pooblaščenega cenilca vrednosti. Zmanjšanje poštene vrednosti naložbenih nepremičnin se v izkazu poslovnega izida evidentira med drugimi odhodki, medtem ko se povečanje poštene vrednosti naložbenih nepremičnin evidentira med drugimi prihodki.

Za naložbene nepremičnine pa je pomemben postopek preveritve tudi test poslovnih prihodkov iz naslova oddaje naložbenih nepremičnin. Revizor pripoznanje prihodkov uskladi s cenami najemnin iz najemnih pogodb.

Na revizijskem izobraževanju pa smo bili člani revizijskih ekip opozorjeni na preveritev višine najemnine za oddajanje naložbenih nepremičnin. Cena najema naložbene nepremičnine mora biti primerljiva s tržnimi cenami na nepremičninskem trgu. Revizor se mora pri pregledu najemnin pozanimati o tržni ceni kvadratnega metra, ki je odvisna od velikosti in namembnosti nepremičnin, kasneje pa izračunati povprečno tržno ceno najemnine. Še posebej se mora revizor posvetiti oddajanju naložbenih nepremičnin med povezanimi osebami. V Sloveniji je več primerov družb, ki oddajajo svoje naložbene nepremičnine odvisni družbi. Slednja za proučevano obdobje dosega visoko izgubo obdobja, medtem ko družba, ki ima v lasti naložbene nepremičnine, beleži visok dobiček. Lastnica naložbenih nepremičnin odvisni družbi zaračunava nižjo najemnino, ki ni primerljiva s tržnimi cenami, ter na tak način preliva svoj dobiček v odvisno družbo. Rezultat zaračunavanja nižje najemnine za lastnico naložbenih nepremičnin pomeni nižji poslovni izid obdobja in s tem nižje plačilo davka na dobiček. Odvisna družba pa z nižjo najemnino izboljšuje poslovni izid, vendar v proučevanem obdobju ne doseže pozitivnega rezultata. Posledično torej odvisna družba ne plača davka na dobiček zaradi izkazane izgube konec obdobja, medtem ko lastnica naložbenih nepremičnin plača nižji davek od dobička, kot če bi bile cene najemnin primerljive s tržnimi. V okviru davka od dohodkov pravnih oseb pa obstaja tudi možnost, da neskladje zaračunanih najemnin s tržnimi cenami odpravijo v okviru postavke v transfernih cenah, česar pa v praksi revizije ne zasledimo pogosto.

V sklopu naložbenih nepremičnin pa je za družbo pomembno, da za vsako naložbeno nepremičnino lahko dokaže lastništvo, kar je v času gospodarske krize zelo pomembno. Družba mora revizorju zagotoviti zemljiškoknjižne izpiske, s čimer dokazuje svoje lastništvo nad nepremičninami. Prav tako pa revizor lahko iz zemljiškoknjižnih izpiskov razbere zastave zemljišč v okviru plomb, kar predstavlja pomembno informacijo za zunanjega uporabnika revidiranega letnega poročila.

V okviru opredmetenih osnovnih sredstev sem predstavila spremembe usmeritve, in sicer iz modela nabavne vrednosti v model prevrednotenja. Če se družba odloči za spremembo

modela vrednotenja, mora prevrednotiti vsa istovrstna sredstva. Iz tega torej sledi, da v primeru, če družba prevrednoti zemljišča in zgradbe, izkazane med opredmetenimi osnovnimi sredstvi, mora prevrednotiti tudi naložbene nepremičnine. Knjižbe prevrednotenja naložbenih nepremičnin pa so veliko manj zapletene od knjižb prevrednotenja nepremičnin, izkazanih med opredmetenimi osnovnimi sredstvi. Bistvo naložbenih nepremičnin po pošteni vrednosti je, da se le-te ne amortizirajo. Povečanje poštene vrednosti naložbenih nepremičnin se knjiži med druge prihodke, zmanjšanje poštene vrednosti naložbenih nepremičnin pa med druge odhodke. Bistvo prevrednotenja naložbenih nepremičnin na pošteno vrednost, ki je višja od nabavne vrednosti, zmanjšane za amortizacijski popravek, pa je beleženje drugih prihodkov, ki povečuje poslovni izid družbe, ki pa je v času gospodarske krize še kako dobrodošlo.

Družba od naložbenih nepremičnin pričakuje donos iz najemnin oziroma njihove prodaje. Zaradi tega so naložbene nepremičnine vsebinsko zelo podobne finančnim instrumentom. Naložbene nepremičnine praviloma ne bi smele biti razmejene preko stroškov amortizacije, razen v primerih, če se je družba predvsem iz davčnih razlogov odločila, da jih vrednoti po modelu nabavne vrednosti ter jih namerava posedovati dolgoročno. V času gospodarske krize pa se je v Sloveniji pojavilo znižanje tržnih vrednosti zemljišč in zgradb, saj se je promet z nepremičninami v letu 2009 in 2010 močno zmanjšal. To pomeni, da bodo morale družbe v svojih računovodskih izkazih znižati njihove poštene vrednosti na nižje tržne vrednosti oziroma nabavne vrednosti zmanjšati zaradi oslabitve, tega pa v praksi revizije ne zasledimo pogosto.

3.3.4 Finančne naložbe

Glavni namen finančnih naložb je v tem, da se z donosi, ki izhajajo iz njih, poveča finančne prihodke in posledično poslovni izid podjetja. Finančne instrumente, katerih del so finančne naložbe, podrobneje obravnavata dva Mednarodna računovodska standarda, in sicer MRS 32 Finančni instrumenti – razkrivanje in predstavljanje ter MRS 39 Finančni instrumenti – pripoznavanje in merjenje.

Vsebina MRS 32 se nanaša predvsem na štiri ključne pojme, in sicer:

- **finančni instrument** (vsaka pogodba, na podlagi katere nastane finančno sredstvo enega podjetja in finančna obveznost ali kapitalski instrument drugega podjetja);
- **finančno sredstvo** (vsako sredstvo, ki je denar, kapitalski instrument drugega podjetja, pogodbeni pravica ali pogodba, ki se lahko poravna z lastnimi kapitalskimi instrumenti podjetja);
- **finančno obveznost** (vsaka obveznost, ki je pogodbeni obveza ali pogodba, ki se lahko poravna z lastnimi kapitalskimi instrumenti podjetja);
- **kapitalski instrument** (vsaka pogodba, ki dokazuje preostali delež v sredstvih podjetja po odštetju vseh dolgov).

Po MSR 39 finančne naložbe razvrščamo v naslednje skupine:

- finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti preko poslovnega izida (angl. *financial assets at fair value through profit or loss*);
- finančne naložbe v posesti do zapadlosti (angl. *held-to maturity investments*);
- posojila in terjatve (angl. *loans and receivables*);
- finančna sredstva, razpoložljiva za prodajo (angl. *available-for-sale financial assets*).

Razporeditev finančnih sredstev v skupine temelji na dejstvih, možnostih in namenih posloводства ob priskrbi sredstva.

Finančna sredstva, izmerjena po pošteni vrednosti prek poslovnega izida predstavljajo finančne naložbe, ki so v posesti za trgovanje, kar pomeni, da se finančne naložbe aktivno prodaja in kupuje z namenom ustvarjanja dobičkov iz kratkoročnih nihanj cen na trgu. Družba torej finančne naložbe za trgovanje ne uporablja za upravljanje, vendar od teh naložb pričakuje donose v obliki dividend oziroma prihodke pri njihovi prodaji. Finančne naložbe, izmerjene po pošteni vrednosti prek poslovnega izida, sestavljajo (Odar, 2010a, str. 24):

- finančne naložbe, pridobljene za prodajo in ponovni nakup v kratkem roku,
- del portfelja pripoznanih finančnih instrumentov, ki se obravnavajo skupaj in za katere obstajajo dokazi o nedavnem kratkoročnem prinašanju dobičkov,
- izpeljani finančni instrumenti (razen izpeljanih finančnih instrumentov, ki so predvideni in dejanski instrumenti za varovanje pred tveganjem),
- vsako finančno sredstvo, ki ga kot tako (finančno sredstvo, izmerjeno po pošteni vrednosti prek poslovnega izida) opredeli podjetje, če zanj obstaja delujoči trg ali če je njegovo vrednost mogoče zanesljivo izmeriti.

Večinoma družbe za pripoznanje te skupine finančnih naložb uporabljajo datum trgovanja oziroma menjave. Stroški posla, ki izhajajo neposredno iz nakupa finančne naložbe, se takoj pripoznajo kot stroški. Prav tako tudi prerazvrstitev finančnih naložb iz te skupine ni možna, lahko pa jo družba proda kadarkoli. Na vsak bilančni presečni dan je take finančne naložbe potrebno izmeriti po pošteni vrednosti, to je praviloma cena finančne naložbe na delujočem trgu. Kakršnekoli spremembe poštene vrednosti družba pripoznava v poslovnem izidu prek finančnih prihodkov in odhodkov, na enak način knjiži tudi prejete dividende oziroma delež ob dobičku.

Družba med finančne naložbe v posesti do zapadlosti v plačilo razvrsti finančna sredstva z določenimi ali določljivimi plačili in določeno zapadlostjo v plačilo, ki jih namerava in zmore posedovati do zapadlosti v plačilo. Družba ne more med finančne naložbe v posesti do zapadlosti razvrstiti tistih finančnih naložb, ki se nahajajo že v preostalih treh skupinah. Prav tako pa mora družba znati oceniti svoj namen in zmožnost posedovati finančne naložbe do

zapadlosti v plačilo tako ob začetnem pripoznanju takšnih finančnih sredstev kakor tudi na vsak poznejši datum bilance stanja.

Za pripoznanje te skupine naložb družbe praviloma izberejo datum poravnave oziroma plačila. Stroški posla, ki izhajajo neposredno iz nakupa finančne naložbe, se pripisujejo finančni naložbi. Finančne naložbe v posesti do zapadlosti se izmerijo po odplačni vrednosti. Če obstajajo dokazi, da je prišlo do izgube zaradi oslabitve, se znesek izgube izmeri kot razlika med knjigovodsko vrednostjo sredstva in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov, ki so razobresteni po izvirni efektivni obrestni meri finančnega sredstva. Vrednost sredstva lahko zmanjšamo neposredno, lahko pa z uporabo preko konta popravka vrednosti. Vrednost izgube pa je potrebno pripoznati v poslovnem izidu.

Med finančne naložbe spadajo tudi dana posojila, kar lahko opredelimo kot finančno naložbo v finančne dolgove drugih podjetij, države, območja ali občine oziroma drugih izdajateljev. Večina družb to skupino finančnih naložb pripozna z upoštevanjem datuma poravnave oziroma plačila, izmeri pa jo po odplačni vrednosti. Stroški posla, ki izhajajo neposredno iz pridobitve finančne naložbe v posojilo, se pripisujejo finančni naložbi.

Za prodajo razpoložljiva finančna sredstva so neizpeljana finančna sredstva, ki so razvrščena kot razpoložljiva za prodajo oziroma ki niso razvrščena v druge skupine finančnih naložb. Večina družb to skupino finančnih naložb pripozna na datum trgovanja oziroma menjave, in sicer ponavadi po pošteni vrednosti. Druga možnost pa je pripoznanje finančnih sredstev za prodajo na datum poravnave oziroma plačila, in sicer po odplačani vrednosti. Stroški posla, ki izhajajo neposredno iz nakupa finančne naložbe, se pripisejo finančni naložbi. Praviloma družba ne more prerazvrstiti finančnih naložb v druge skupine. Na vsak presečni bilančni dan je potrebno finančnim naložbam ugotoviti pošteno vrednost, le-ta pa praviloma izhaja iz cene na delujočem trgu. Sprememba poštene vrednosti pa se pripozna v presežku iz prevrednotenja, zato je ta lahko tudi negativen. Prejete dividende in deleži v dobičku povečujejo finančne prihodke. Če pride do izgube zaradi oslabitve, je potrebno pri finančnih sredstvih, razpoložljivih za prodajo, najprej poračunati s presežkom iz prevrednotenja. Izguba oslabitev kapitalskih instrumentov, ki so izkazani po nabavni vrednosti, se ne more razveljaviti.

Obvezna razkritja v letnem poročilu za vse skupine finančnih naložb pa so:

- v plačilo zapadle, pa še ne udenarjene naložbe – neodplačani dolgovani inštrumenti,
- poštena vrednost finančnih naložb – če le-te ni mogoče zanesljivo ugotoviti, je to potrebno razkriti skupaj z informacijami o glavnih značilnostih vsake vrste finančnih naložb,
- udeležba v kapitalu oziroma delež in poslovni izid tekočega leta za povezane družbe,
- pogojne obveznosti iz naslova zastave finančnih naložb ali prihodnjih obvezah o prodaji ali dodatnem nakupu po vnaprej določeni ceni – opsijske pogodbe in podobno,

- predujmi in posojila, ki jih je družba ali podrejena družba odobrila članom posloводства, članom nadzornega sveta, individualnim osebam ter poročstva družbe za obveznosti teh oseb, ločeno za od teh skupin oseb in sicer naslednje podatke: skupni znesek, obrestno mero in druge pomembne pogoje posojila, skupni znesek odplačil v letu.

Revidiranje finančnih naložb in posebnosti v času gospodarske krize.

Če družba na presečni dan v bilanci stanja izkazuje finančne naložbe po pošteni vrednosti, je naloga revizorja, da pridobi dokaze o njenem dejanskem obstoju, in sicer je potrditev odvisna od vrste finančne naložbe. Obstoj finančne naložbe po pošteni vrednosti in finančne naložbe v posesti do zapadlosti revizor potrdi z izpiskom Klirinško depotne družbe (v nadaljevanju KDD) na izbran presečni dan. Na izpisku revizor razbere vrsto in količino vrednostnega papirja, prav tako pa je iz izpiska razvidna obremenjenost oziroma zastava vrednostnih papirjev. Prav tako pa mora revizor končno vrednostno stanje naložb uskladiti s tržno vrednostjo konec leta. Informacijo o tržni vrednosti vrednostnega papirja na posamezni dan revizor pridobi na Ljubljanski borzi iz arhiva tečajnic. Končno vrednostno stanje finančnih naložb v posesti do zapadlosti pa mora biti izkazano v skladu z odplačano vrednostjo. Obstoj danih posojil in terjatev pa revizor potrdi s pridobitvijo potrjenega obrazca odprtih postavk iz naslova danega posojila s strani posojilojemalca na presečni dan.

Če družba v obravnavanem obdobju izvede nakup oziroma prodajo finančne naložbe po pošteni vrednosti, revizor pridobi pogodbo oziroma obračun borzno posredniške hiše o nakupu oziroma odtujitvi ter ugotovi njihov vpliv na poslovni izid. Prepričati se mora, ali so vsi donosi, povezani s finančnimi naložbami, pravočasno in ustrezno izkazani. Iz pogodbe o nakupu revizor razbere, ali začetna pripoznana vrednost vključuje neposredne stroške pridobitve oziroma izdaje finančnega sredstva. Revizor mora preveriti tudi, ali se finančne naložbe v knjigovodskih razvidih priznajo na datum trgovanja ali poravnave. Pomembno pa je tudi, da se prepriča o pravilnosti razporeditve v eno izmed štirih skupin finančnih naložb. Informacije o namenu finančnih naložb revizor najlažje pridobi od posloводства, lahko pa jih razbere tudi iz zapisnikov sestankov vodstva oziroma investicijskih načrtov. V okviru finančnih naložb po pošteni vrednosti mora revizor opraviti tudi test finančnih prihodkov iz naslova dividend, za kar pridobi obvestila o izplačilu dividend ter nakazila na transakcijski račun.

Pri prodaji in nakupu za prodajo razpoložljivih finančnih naložb revizor pridobi pogodbo oziroma obračun borzno posredniške hiše o nakupu oziroma odtujitvi ter ugotovi vpliv na kapital. V okviru finančnih naložb, razpoložljivih za prodajo, mora družba v svojih usmeritvah razkriti osnovo za preračun na pošteno vrednost. Revizor pa mora preveriti, ali družba razliko med nižjo pripoznano vrednostjo in pošteno vrednostjo na presečni dan izkazuje kot presežek iz prevrednotenja. V povezavi s preračunom finančnih naložb na pošteno vrednost pa mora revizor preveriti, ali je družba iz tega naslova pripoznala tudi

obveznost za odloženi davek. Iz pogodbe o nakupu revizor razbere, ali začetna pripoznana vrednost vključuje neposredne stroške pridobitve oziroma izdaje finančnega sredstva. Revizor mora preveriti tudi, ali se finančne naložbe v knjigovodskih razvidih priznajo na datum trgovanja ali poravnave. V okviru finančnih naložb, razpoložljivih za prodajo, pa mora revizor opraviti tudi test finančnih prihodkov iz naslova dividend, za kar pridobi obvestila o izplačilu dividend ter nakazila na transakcijski račun.

Ustreznost vrednotenja finančnih naložb revizor preveri na dva načina, in sicer v primeru:

- **delujočega trga:** s pomočjo tržnih cen tečajnic na presečni dan oziroma zadnji dan trgovanja,
- **nedelujočega trga:** z oceno poštene vrednosti s pomočjo modela vrednotenja, in sicer revizor preveri ustreznost postavk modela vrednotenja glede na aktualno tržno dogajanje.

Spremembe poštene vrednosti finančnih naložb, razpoložljivih za prodajo, se evidentirajo v okviru kapitala pod postavko presežek iz prevrednotenja. Če pa je sprememba poštene vrednosti dolgotrajna in pomembna glede na prvotno vrednost, pa se le-ta mora odražati v okviru izkaza poslovnega izida. To pomeni, da znesek presežka iz prevrednotenja zmanjšamo in s tem pripoznamo finančni odhodek. In ko enkrat finančno naložbo slabimo, se vsako naslednje zmanjšanje poštene vrednosti evidentira neposredno v izkazu poslovnega izida, povečanje poštene vrednosti pa v presežku iz prevrednotenja.

Od velikosti finančne naložbe pa je tudi odvisno razmerje obvladujoče družbe na poslovanje odvisne družbe. Če je poslovanje odvisne družbe pod vplivom obvladujoče družbe, mora slednja pripraviti konsolidirano letno poročilo. Za vsako finančno naložbo pa se mora revizor pozanimati tudi o morebitnih omejitvah za njihovo odtujitev.

Povečanje danih posojil in terjatev revizor potrdi z novo sklenjenimi posojilnimi pogodbami, od koder so razvidne ključne informacije o danem posojilu, in sicer:

- identifikacija posojilojemalca,
- znesek in namen posojila,
- rok in način vračila posojila,
- pogodbene obresti in način obračuna obresti in
- zavarovanje danega posojila.

Prav tako je nujna preveritev prenosa kratkoročnega dela (del, ki zapade v naslednjem obdobju) dolgoročnih finančnih naložb med kratkoročne finančne naložbe. Iz pogodbe o nakupu revizor razbere, ali začetna pripoznana vrednost vključuje neposredne stroške pridobitve oziroma izdaje finančnega sredstva. Revizor mora preveriti tudi, ali se finančne naložbe v knjigovodskih razvidih priznajo na datum trgovanja ali datum poravnave. V okviru danih posojil mora družba obresti, ki se nanašajo na predmetno leto revidiranja, na presečni

datum pa niso bile plačane, izkazati v okviru kratkoročnih poslovnih terjatev povezanih s finančnimi prihodki. Prav tako mora revizor opraviti tudi test konta prihodkov iz danih posojil ter preveriti skladnost obračuna obresti s pogodbenimi določili.

V času gospodarske krize se veliko razpravlja predvsem o merjenju finančnih naložb po pošteni vrednosti, saj so pravila računovodenja na to tematiko precej ohlapno spisana, kar pomeni, da imajo družbe veliko možnosti pri prilagajanju zneskov v svojo korist. Revidiranje finančnih naložb pa je trenutno tudi ena bolj aktualnih tem v stroki revizije. Z vrednotenjem finančnih naložb po pošteni vrednosti mora revizor tudi znati oceniti potrebo po morebitnih slabitvah naložb v primeri večjega znižanja vrednosti. V času gospodarske krize pa je slabitev finančnih naložb ena izmed aktualnih tem, saj so se vrednosti finančnih naložb z nastopom gospodarske krize močno znižale. Slabitev finančne naložbe je nujna, če obstajajo objektivni dokazi o slabitvi zaradi dogodka, ki je nastopil po začetnem pripoznanju sredstva in ta dogodek vpliva na ocenjene prihodnje denarne tokove finančnega sredstva, ki jih je mogoče zanesljivo oceniti. Objektivno dokaze pa računovodska in revizijska stroka tolmači kot pomembno in dolgotrajno zmanjšanje poštene vrednosti finančne naložbe pod njeno izkazano vrednostjo, s čimer pa ponovno ne da jasnih in natančnih meril za oslabitev finančnih naložb. Vsekakor pomemben padec tečajev na borzah lahko štejemo za nepristranski dokaz o oslabitvi finančne naložbe. Ker pa je gospodarska kriza v gospodarstvo prinesla velik padec vrednosti finančnih naložb, je torej pozornost revizorjev še toliko bolj usmerjena v naložbe, ki so oziroma bi morale biti predmet oslabitve, s čimer lahko bistveno posežemo v rezultat družbe. Ko torej revizor revidira vrednotenje finančnih naložb, razpoložljivih za prodajo, in finančnih naložb po pošteni vrednosti, mora ugotavljati in ocenjevati, ali obstajajo znaki, da se bodo najkasneje v enem letu tečaji vrednostnih papirjev dvignili na približno tiste, po katerih imajo družbe naložbe vrednotene v računovodskih izkazih. Z oslabitvijo finančnih naložb pa družbe pomembno vplivajo na poslovni izid družbe in tudi na odločitve uporabnikov računovodskih informacij.

Revizor mora biti v času gospodarske krize še toliko bolj pozoren na finančne naložbe v odvisne družbe. V primeru, da družba na presečni dan izkazuje finančne naložbe v odvisne družbe, merjene po nabavni vrednosti, mora za vsako finančno naložbo revizor preveriti udeležbo v kapitalu ter poslovni izid odvisne družbe. Na podlagi pridobljenih informacij mora revizor podati oceno o potrebi po oslabitvi finančne naložbe, seveda pa oslabitev finančne naložbe po nabavni vrednosti ni mogoče odpraviti.

Za velika podjetja, ki so organizirana v poslovne skupine, in še posebej za tista podjetja, ki imajo hčerinska podjetja v tujini, so za »zdravje«² podjetja zelo pomembne terjatve, dolгови in naložbe v hčerinske družbe. Matične družbe so velikokrat svoje stanje okrepile s tem, da so bila hčerinska podjetja realno v slabši poslovni kondiciji, kot je bilo prikazano v računovodskih izkazih. Konkretno Iskraemeco in Merkur, sta svojo rast in pozitivne rezultate večkrat zasnovala na nezdravih hčerinskih družbah v tujini. Seveda pa enkrat pride do ure resnice, ki običajno udari ravno v času krize, in to z dvojno močjo.

Večkrat sem v okviru svoje magistrske naloge omenila, da imajo družbe v času gospodarske krize tendenco k čim bolj omejenemu razkritju informacij v letnem poročilu. Obvezno razkritje glede finančnih naložb pa se nanaša tudi na dana posojila članom posloводства, članom nadzornega sveta ter drugim povezanim osebam, ki pa se jim družbe ponavadi želijo izogniti.

3.3.5 Zaloge

V skladu s SRS 4 so zaloge opredeljene kot sredstva v opredmeteni obliki, ki bodo porabljena pri ustvarjanju proizvodov ali opravljanju storitev oziroma pri proizvodjanju za prodajo, ali prodana v okviru rednega poslovanja. Zaloge pa se naprej razvrščajo še na naslednje postavke:

- **Zaloge surovin in materiala**, ki zajemajo količine v skladišču, dodelavi in predelavi pa tudi na poti do dobavitelja, če jih je družba že prevzela. Kot material se lahko šteje tudi drobn inventar z dobo koristnosti do leta dni, lahko pa tudi z dobo koristnosti več kot leti dni, če njegova posamična nabavna cena ne presega 500 EUR.
- **Nedokončana proizvodnja in storitve** se nanaša na zalogo v postopku proizvodjanja, ki zajema nedokončano proizvodnjo in polproizvode. Nedokončana proizvodnja pa lahko obsega tudi opravljanje storitev, ki so do konca obračunskega obdobja dokončane, od naročnika pa še ne prevzete.
- **Zaloga proizvodov in trgovskega blaga** so zaloge, ki so namenjene prodaji. Le-te pa zajemajo dokončane proizvode in trgovsko blago v skladišču ter količine na poti do kupca, dokler jih ne prevzame, trgovsko blago pa tudi količine na poti od dobavitelja, če jih je kupec že prevzel.
- **Dani predujmi za zaloge** ponavadi predstavljajo predujme za material in trgovsko blago, ki se v bilanci stanja izkazujejo v povezavi z zalogami, knjigovodsko pa kot terjatve.

Zaloge se vrednotijo po izvorni vrednosti ali čisti iztržljivi vrednosti, in sicer po manjši izmed njiju. Zaloge nedokončane proizvodnje in končanih proizvodov se ob začetnem pripoznanju lahko ovrednotijo po naslednjih metodah:

- **Metodi obračunavanja po proizvajalnih stroških**, ki vsebuje neposredne stroške materiala, dela, storitev, amortizacije in posrednih proizvajalnih stroških. Posredni proizvajalni stroški so stroški materiala, storitev, dela in amortizacije, ki so obračunani v okviru proizvajalnega procesa, a jih ni mogoče neposredno povezovati z nastajajočimi poslovnimi učinki. Izjemni stroški neposrednega materiala in neposrednega dela pa tudi izjemni posredni stroški se ne smejo všteti v ceno količinske enote v zalogi. Všetje stalnega dela posrednih proizvajalnih stroškov mora temeljiti na običajni stopnji izrabe zmogljivosti običajnega obsega proizvajalnih zgradb, opreme in zaposlenecv.

- **Metodi zožene lastne cene**, pri kateri družba v ceno enote izdelka vključi vse v obdobju nastale stroške, razen stroškov obresti ter neposrednih stroškov prodaje in dajatev.
- **Metodi obračunavanja po spremenljivih stroških**, pri kateri so proizvodi in nedokončana proizvodnja ovrednoteni samo s spremenljivimi stroški. Stalni stroški pa so takoj ob njihovem nastanku izkazani kot poslovni odhodki obdobja. Pri metodi vrednotenja s spremenljivimi stroški je poenostavljena razdelitev stroškov, ki sestavljajo stroškovno ceno, naslednja: neposredni materialni stroški in stroški storitev, neposredni spremenljivi stroški dela, spremenljivi del proizvodjalnih stroškov in spremenljivi del stroškov nakupa, uprave in prodaje.

Količinska enota zaloge materiala in trgovskega blaga se ob začetnem pripoznanju ovrednoti po nabavni ceni, ki jo sestavljajo nakupna cena, uvozne in druge nevračljive nakupne dajatve ter neposredni stroški nabave. Med nevračljive nakupne dajatve se šteje tudi tisti davek na dodano vrednost, ki se ne povrne. Nakupna cena se zmanjša za dobljene popuste.

Družba pa za zmanjševanje količin materiala, proizvodov in trgovskega blaga v zalogi lahko uporablja naslednje metode:

- Pri uporabi **metode drsečih povprečnih cen** družbi ni potrebno ločevati posameznih prejemov v zalogo. Drseča povprečna nabavna cena zaloge se stalno spreminja (drsi), iz tega torej sledi, da se oddaja zalog obračunava po zadnji drseči povprečni nabavni ceni, prav tako tudi končna zaloga.
- Pri uporabi **metode tehtanih povprečnih cen** družbi prav tako ni potrebno ločevati posameznih prejemov v zalogo. Osnovno načelo metode tehtanih povprečnih cen je, da mora družba ob vsakem prejemu zaloge v skladišču izračunati novo tehtano povprečno nabavno ceno.
- **Metodo zaporednih cen – FIFO** upošteva določeno zaporedje gibanja zalog, tako da se tiste zaloge, ki so prej kupljene, tudi prej porabijo (angl. *first in first out*). Iz tega torej sledi, da se poraba zalog obračunava po prvih dejanskih nabavnih cenah, končna zaloga pa po zadnjih.
- **Metode stalnih cen z odmiki** se večkrat poslužujejo družbe s serijsko proizvodnjo. V računovodstvu proizvodnje je težko zagotoviti, da bi proizvedene zaloge spremljali po dejanskih cenah. Veliko preprosteje je za družbo, če v analitičnih evidencah vse spremembe zalog spremljajo po stalnih oziroma planskih cenah, razlike do dejanskih cen pa evidentirajo kot odmike v glavni knjigi. Na začetku obračunskega obdobja na osnovi predvidenih stroškov proizvodnje družba oblikuje tako imenovano stalno ceno za vsak posamezen poslovni učinek tako v nedokončani proizvodnji kot za gotove proizvode. Preverjanje in pravilno obračunavanje stalnih cen je zelo pomembno. Če stalne cene niso dovolj realne, so odmiki iz obdobja v obdobje nesorazmerni. Te cene se običajno med letom ne spreminjajo. V kolikor se v družbi vendarle odločijo za korekcijo stalnih cen, je potrebno obračunati in prikazati učinke za celotno obračunsko obdobje. Ob koncu

posameznega obdobja, ponavadi ob koncu meseca, ko izdelujejo periodične računovodske izkaze, se izvede tudi obračun proizvodnje.

Drobni inventar, dan v uporabo, lahko družba prenese takoj med stroške ali pa ga družba v obdobju, ki ni daljše od leta dni, postopoma prenaša med stroške.

Zaloge se zaradi okrepitve ne prevrednotujejo. Zaloge se zaradi oslabitve prevrednotujejo, če njihova knjigovodska vrednost presega njihovo čisto iztržljivo vrednost. Vrednost zalog je treba odpisati pri vsaki postavki ali skupini podobnih postavk posebej, in sicer se znesek odpisa knjiži med prevrednotovalne poslovne odhodke.

Obvezna razkritja zalog v letnem poročilu pa so:

- računovodska usmeritev za oslabitev,
- presežki in primanjkljaji pri popisu zalog,
- knjigovodska vrednost zalog, zastavljenih kot jamstvo za obveznosti,
- stanje pogojne obveznosti iz naslova zalog v tuji lasti oziroma zastave zalog.

Revidiranje zalog in posebnosti v času gospodarske krize.

Zaloge so ena izmed najbolj zahtevnih postavk pri revidiranju, saj mora revizor poleg poznavanja revizijskih metod dela, računovodskih standardov zalog in internih pravil glede zalog dobro poznati tudi poslovanje in proizvodnjo revidirane družbe.

Revizor se pri revidiranju zalog poslužuje analitičnih postopkov, s čimer ugotavlja kakršnakoli vrednostna nihanja zalog, ki kažejo napake pri vrednotenju zalog, porabi zalog, popisu zalog oziroma drugega obravnavanja zalog. Revizor skuša presoditi računovodsko obravnavo in izkazovanje zalog na presečni dan.

Pomemben del postopka revidiranja zalog je tudi prisotnost revizorja pri popisu zalog. Popis stanja zalog mora revidirana družba opraviti najmanj enkrat letno. Pred pričetkom popisa zalog se mora revizor pozanimati in pridobiti pisna navodila o izvajanju inventure ter seznam inventurnih komisij za popis zaloge. Slednji seznam je pomemben zaradi kriterija neodvisnosti, in sicer morajo biti popisovalci zalog neodvisni od računovodstva in skladišča. Revizor mora med izvajanjem inventure zalog preveriti, ali je postopek izvajanja popisa ustrezen, prav tako pa mora za nekaj naključno izbranih artiklov opraviti preizkus štetja. V primeru preveritve nedokončane proizvodnje pa revizor preveri proizvodne naloge.

Revizor je s kontroliranjem popisa zalog zmožen podati oceno o naslednjem:

- Ali so bile lokacije popisa zalog ustrezno pripravljene in označene?
- Ali so bile količine ob popisu posameznih vrst zalog vnesene v popisne liste?
- Ali so uporabljene metode (štetje, tehtanje, merjenje ...) primerne za ugotovitev količine zalog?
- Kako inventurne komisije ločijo že popisane artikle od tistih, ki še niso bili zajeti v popis?
- Ali so člani inventurne komisije pozorni na stare, neuporabne oziroma poškodovane zaloge?

Revizor dobi s prisotnostjo na fizičnem popisu zalog dokaze o obstoju zalog in pravilnem merjenju zalog.

Pri popisu zalog pa morajo biti revizorji še posebej pozorni na tveganje nastanka prevare. Revizor lahko na dan popisa ugotovi skladnost med štetjem določene vrste artikla in vpisom količine na popisne liste. Kljub temu da evidentirana preizkusna štetja dokazujejo, da se štetja dejanskih zalog kasneje niso spremenila, pa ne preprečujejo nastanka prevar. Da bi se revizor zavaroval pred prevarami, kot na primer kasnejša vključitev dodatnih popisnih sezamov, mora na dan popisa evidentirati vse popisne sezname.

Revidiranje zalog na osnovi prisotnosti revizorja je pri izvajanju popisov zalog posebne vrednosti tudi za vodstvo podjetja, ki na ta način dobi nevtralno informacijo o stanju zalog. Na tak način ugotavlja kvaliteto dela v proizvodnji in skladišču ter lažje pridobi podatke v primeru, da prihaja v tem delu podjetja do prikrivanja stvarnih podatkov in/ali eventualnih notranjih krajev.

V predstavitev zalog sem že predstavila možne metode vrednotenja zalog, od družbe same pa je odvisno, katero metodo vrednotenja zalog bodo uporabljali. Zaloge se vrednotijo po izvorni ali čisti iztržljivi vrednosti, načeloma pa se upošteva manjša od obeh metod. V domeni revizorja pa je, da za izbrano metodo vrednotenja preveri naslednje:

- Ali je izbrana metoda vrednotenja zalog utemeljena z internim pravilnikom?
- Ali je izbrana metoda vrednotenja zalog primerna glede okoliščin, kjer se nahaja revidirana družba?
- Ali družba izbrano metodo vrednotenja zalog dosledno uporablja?

V primeru spremembe vrednotenja zalog mora revidirana družba v letnem poročilu razkriti spremembo usmeritve glede vrednotenja zalog ter oceniti zneskovni vpliv zaradi spremembe metode vrednotenja zalog.

Prav tako pa je naloga revizorja, da preveri skladnost cen zalog materiala in trgovskega blaga z zadnjo nabavno ceno materiala na dobavnici oziroma na računu dobavitelja. Če pride do večjih odstopanj, je potrebna razlaga vodje proizvodnje in računovodstva. Pri revidiranju zalog proizvodov in nedokončane proizvodnje pa je potrebna preveritev pravilnosti in smotrnosti obračunane cene, hkrati pa jo je potrebno primerjati še s povprečno prodajno vrednostjo artikla. Če pride do večjih odstopanj, mora revizor pridobiti ustrezne informacije iz računovodstva in vodje skladišča ali proizvodnje. V okviru vrednotenja zalog mora revizor preveriti tudi pravilnost vrednotenja proizvodnje. Revizor mora pridobiti znesek o prenosu stroškov v zaloge (konto 490) ter ugotoviti, iz katerih kontov stroškov je sestavljen. Zatem mora oceniti, če je sestava konta 490 skladna z izbrano metodo vrednotenja proizvodnje.

Revizor pa se mora v okviru testiranja zalog prepričati o pravilni časovni razmejenosti zalog. To pomeni, da je stanje zalog na presečni dan vključuje vse dejanske zaloge, ki se nanašajo na tekoče obdobje. Prav tako pa v stanje zaloge ne smejo biti vključene zaloge, ki se nanašajo na prihodnje časovno obdobje. Revizor pravilno časovno razmejenost zalog potrdi s pregledom zadnjih dobav materiala ter izdaj končnih izdelkov. Iz materialnega knjigovodstva izbere zadnjih deset prevzemov materiala v obravnavanem obdobju ter prvih deset prevzemov materiala v naslednjem obdobju. Za izbrane prevzeme materiala preveri njihovo pravilnost evidentiranja v pravilno časovno obdobje. Za pregled pravilne časovne razmejenosti gotovih zalog pa revizor preveri dobavnice dobavitelja.

Revizor mora biti še posebej pozoren na obstoj zastaranih, poškodovanih oziroma drugih zalog, ki niso več uporabne za proizvodnjo. Družba ponavadi obstoj neuporabnih zalog potrdi z inventurnim popisom ter jih odpiše v dobro prevrednotovalnih poslovnih odhodkov. Naloga revizorja je, da preveri skladnost odpisa z usmeritvijo popravkov glede zalog. Prav tako pa mora revizor na presečni dan naročiti izpis iz analitike zaloge po artiklih glede na datum zadnje nabave. Če družba nima možnosti izpisa zahtevanih podatkov, pa se revizor poslužuje informacij glede obračanja zalog skozi leto. Bistvo pripravljenih podatkov pa je, da ne vključujejo medskladiščnih prenosov zalog. Revizor na podlagi pripravljenega izpisa identificira zaloge, ki niso več kot eno leto beležile porabe. Če je takih artiklov več, revizor izbere artikle z večjimi vrednostmi ter preveri vzroke negibanja. Pri izbiri artiklov brez gibanja pa mora biti revizor pozoren tudi na tiste artikle, ki so bili kupljeni ob koncu leta, saj za njih obstaja logična razlaga, da še niso beležili porabe v tako kratkem času. Revizor mora pri ugotovitvi o starosti zalog tudi oceniti, ali ima družba na presečni dan dovolj oblikovanih popravkov za zaloge. Le-ti morajo biti oblikovani v skladu z usmeritvami o popravkih zalog.

V času gospodarske krize pa se družbe, ki beležijo slabe rezultate, skušajo izogniti kakršnemukoli odpisovanju zalog. Družbe se v času krize soočajo z opustitvami programov izdelkov, katerih stroški zalog presegajo njihovo iztržljivo ceno. Z zaprtjem programa izdelkov pa družbe beležijo prevrednotovalne poslovne odhodke, ki zmanjšujejo poslovni izid. Zato skušajo slabitve zalog prestaviti v prihodnja obdobja, ko bodo beležili boljše poslovanje. V ta namen se mora torej revizor posvetovati tudi s poslovodstvom, skladiščniki

in s komercialisti, saj na ta način lahko pridobi pomembne informacije glede uporabnosti posameznih vrst zalog. Ključno za pridobivanje informacij je, da revizor v to vključi čim širši krog zaposlenih v obranavanem podjetju, še posebej tiste zaposlene, ki niso »obremenjeni« ali »profesionalno okuženi« pri dajanju omenjenih podatkov.

3.3.6 Poslovne terjatve

Terjatve iz poslovanja so v SRS-jih opredeljene, kot pravice, ki so zasnovane na podlagi premoženjskopравnih in drugih razmerjih, na podlagi katerih lahko od določenih oseb zahtevaš plačilo dolga, dobavo kakih stvari ali opravljanje storitev. Terjatve lahko opredelimo tudi kot neke vrste denarni dolg od drugih družb kot plačilo za opravljene storitve ali prodano blago na kredit.

Poslovne terjatve pa se naprej razvrstijo na:

- **Terjatve do kupcev:** terjatve v zvezi s prodanimi proizvodi, trgovskim blagom in opravljenimi storitvami pa tudi v zvezi s prodanimi drugimi sredstvi. V bilanci stanja so torej prikazane kot dolg kupcev iz prodaje z odlogom plačila. V računovodskih razvidih pa jih družbe naprej delijo še na terjatve do domačih in tujih kupcev, terjatve do družb v skupini, blagovne oziroma potrošniške kredite, dane domačim in tujim kupcem.
- **Dani predujmi in varščine:** so terjatve do dobaviteljev. Posebnost danih predujmov pa je, da se le-ti v bilanci stanja ne izkazujejo med poslovnimi terjatvami, temveč med sredstvi, na katere se dani predujmi nanašajo. Dani predujmi za osnovna sredstva se tako izkazujejo v ustrezni kategoriji osnovnih sredstev, predujmi za zaloge pa se prikažejo kot sestavni del zalog.
- **Terjatve, povezane s finančnimi prihodki:** se pojavljajo v glavnem v zvezi z nevplačanim v plačilo zapadlim vpisanim kapitalom, s terjatvami do uporabnikov finančnih naložb in v zvezi z njimi obračunanimi obrestmi.
- **Druge terjatve:** se predvsem nanašajo na terjatve do države iz naslova plačanih davkov, terjatve do države v zvezi z vstopnim davkom na dodano vrednost, terjatve do države za odloženi davek in ostale terjatve.

Terjatve se glede na rok zapadlosti v plačilo razčlenjujejo med dolgoročne in kratkoročne terjatve. Kratkoročne terjatve se praviloma udenarijo v letu dni, vse druge terjatve pa se štejejo med dolgoročne. V bilanci stanja se zapadle dolgoročne terjatve, ki še niso bile poravnane, in dolgoročne terjatve, ki bodo zapadle v plačilo v letu dni po dnevu bilance stanja, izkazujejo kot kratkoročne terjatve.

Terjatve se v knjigovodskih razvidih in bilanci stanja pripoznajo kot sredstvo, če je verjetno, da bodo pritekale gospodarske koristi in je mogoče njihovo izvorno vrednost zanesljivo izmeriti. Terjatve se izkazuje v zneskih, ki izhajajo iz ustreznih listin ob predpostavki, da

bodo poplačani. Prvotno izkazane terjatve pa se lahko naknadno povečajo ali zmanjšajo za vsak znesek, ki je utemeljen z ustrezno listino oziroma pogodbo. Kasnejša povečanja terjatev se v okviru izkaza poslovnega izida praviloma evidentirajo med poslovnimi oziroma finančnimi prihodki. Kasnejša zmanjšanja terjatev pa glede na prejeto plačilo ali drugačno poravnavo praviloma zmanjšujejo poslovne ali finančne prihodke.

SRS pa za terjatve, za katere obstaja domneva od neporavnosti v rednem roku, zahteva, da se jih izkaže med dvomljivimi terjatvami. V primeru da se je za dvomljive terjatve že pričel sodni postopek, pa jih je potrebno izkazati kot sporne terjatve.

Če pride do spremembe knjigovodske vrednosti terjatve, pa mora družba opraviti prevrednotenje terjatev. K prevrednotenju se ne šteje pogodbeno povečanje oziroma zmanjšanje knjigovodske vrednosti terjatev. Pojavi se predvsem kot prevrednotenje terjatev zaradi njihove oslabitve ali prevrednotenje terjatev zaradi odprave njihove oslabitve. Evidentiranje oslabitve terjatve pa se lahko opravi, če obstajajo nepristranski dokazi, da je prišlo do izgube zaradi oslabitve. Le-ta se meri kot razlika med knjigovodsko vrednostjo terjatev in sedanjo vrednostjo pričakovanih prihodnjih denarnih tokov. Knjigovodsko vrednost terjatve pa je treba zmanjšati s preračunom na kontu popravka vrednosti. Izguba pa bremeni prevrednotovalne poslovne odhodke vezane na terjatve.

Pri prevrednotenju pa imajo družbe dve možnosti pri oblikovanju popravka vrednosti, in sicer:

- **Popravek vrednosti terjatev pri pavšalni politiki oblikovanja popravka vrednosti:** oblikovanje popravka vrednosti temelji na podlagi izkušenj iz preteklih let ter pričakovanj v obračunskem obdobju. V takem primeru gre torej za oslabitev skupine terjatev in ne le posamične terjatve.
- **Popravek vrednosti terjatev pri individualni presoji izterljivosti terjatev:** popravek vrednosti se torej oblikuje na podlagi presoje posamičnega stanja terjatev.

Način oblikovanja popravka vrednosti posamezne družbe pa je razkrit v okviru računovodskih usmeritev družbe.

Obvezna razkritja poslovnih terjatev v letnem poročilu pa so:

- nezavarovane in zavarovane kratkoročne terjatve do kupcev, pa tudi do članov uprave, nadzornega sveta, notranjih lastnikov,
- računovodska usmeritev za oslabitev,
- starostna struktura kratkoročnih terjatev po rokih zapadlosti v plačilo,
- pogojne obveznosti iz naslova zastave poslovnih terjatev,
- predujmi in posojila, ki jih je družba odobrila članom posloводства, članom nadzornega sveta, individualnim osebam ter poročstva družbe za obveznosti teh oseb.

Revidiranje poslovnih terjatev in posebnosti v času gospodarske krize.

Osnovni cilj revidiranja terjatev je torej oblikovati mnenje o resničnosti in poštenosti prikazovanja v računovodskih izkazih. Postopki zbiranja dokazov potekajo preko preverjanja delovanja notranjih kontrol na področju prodaje. Rezultati notranjih kontrol pa služijo kot neke vrste podlaga za načrtovanje in izvajanje testiranja podatkov, kjer se mora z revizijskimi postopki pridobiti dovolj ustreznih in zanesljivih dokazov, na osnovi katerih lahko revizor sklepa, da so trditve posloводства v zvezi s poslovnimi terjatvami resnične in poštene.

V okviru poslovnih terjatev mora torej revizor potrditi:

- Ali so vse prikazane terjatve resnične?
- Ali so vse terjatve družbe vključene v bilanco stanja?
- Ali so terjatve prikazane po njihovi tržno-unovčljivi vrednosti ter ustrezno zmanjšane za dobropise?
- Ali so terjatve pravilno razvrščene, opisane in razkrite?
- Ali so vse prikazane terjatve pravica družbe na presečni dan bilance stanja?

V okviru revidiranja terjatev se revizor poslužuje obeh postopkov preiskovanja, in sicer analitičnega pregleda ter pregleda stanj kratkoročnih terjatev iz poslovanja. Analitični pregled poslovnih terjatev revizor opravi na podlagi primerjave računovodskih postavk na presečni dan s primerljivimi informacijami iz prejšnjega obdobja, lahko pa tudi s pričakovanimi izidi podjetja. Preko analitičnih preiskovanj revizor bolje razume in spozna naravo poslovanja družbe. Testi podrobnosti saldov so praviloma določeni s strani vodje revizijske skupine. V praksi pa se revizorji večkrat zatečejo k izbiri posameznih postavk z velikimi vrednostmi, nad zneskom pomembnosti, določenim s strani vodja revizije. Na podlagi vzorcev torej revizor oblikuje mnenje o postavki znotraj poslovnih terjatev. Pri izboru postavk poslovnih terjatev pa mora biti revizor pozoren predvsem na tiste postavke, ki imajo visok končni saldo oziroma so med letom beležile visok promet, medtem ko imajo na zaključni datum nizek saldo.

Pri revidiranju poslovnih terjatev je za revizorja najlažje, če izdela vodilno tabelo za terjatve, po posameznih vrstah in glavnih podkontih, zatem lahko nadaljuje z analitičnimi postopki. Prav tako mora biti revizor seznanjen z računovodskimi usmeritvami za poslovne terjatve ter kakšna je njihova usmeritev za oslabitev le-teh.

Za kratkoročne terjatve do kupcev si revizor priskrbi izpis saldakontov na presečni dan, kjer mora biti seštevek vseh odprtih terjatev do kupcev usklajen z zneskom v glavni knjigi in bilanco stanja. Saldakonti kupcev zajemajo naslednje podatke: začetno stanje terjatev, prometa v breme in dobro ter končni saldo odprtih terjatev. Odprte kratkoročne terjatve do kupcev pa revizor potrdi z neodvisnimi potrditvami stanj s strani kupcev revidirane družbe na presečni dan. Potrjevanje stanj terjatev s strani kupca revizorju omogoča doseči revizijski cilj obstoja terjatev, saj s tem pridobi dokaz izven revidiranega podjetja, ki so bolj zanesljivi od dokazov, pridobljenih v podjetju. Kadar je število odprtih terjatev po posameznih kupcih

veliko, mora revizor zaradi stroškovnih in časovnih omejitev uporabiti metode vzorčenja. Največkrat uporabljena metoda s strani revizorjev je metoda izbire največjih odprtih zneskov po posameznih kupcih, seveda pa mora revizor nujno tudi potrditi stanja terjatev do družb v skupini. Če izpiskov odprtih stanj kupcev v času izvajanja revizije ni mogoče pridobiti, se revizor o obstoju terjatev na presečni dan najlažje prepriča, če pridobi priliv na transakcijski račun za omenjeno terjatev. Omenjeni test salda kupca je možen le, če je bila v času opravljanja revizije terjatev že plačana. Če revizor odprtega stanja terjatve do kupcev ne more potrditi niti s prilivi, se poslužuje preveritve izdanih računov oziroma pogodb, ki zajemajo končni saldo na presečni dani.

Revizor se mora prav tako prepričati, če so terjatve do kupcev v tujini, ki so izražene v tujih v valutah, na presečni dan bilance stanja preračunane v evre po določenem tečaju v računovodskih usmeritvah (ponavadi je to srednji tečaj Banke Slovenije).

Pri kratkoročnih terjativah do kupcev je pomembna tudi preveritev pravilnosti časovnega razmejevanja. Revizor si za presečna meseca proučevanega obdobja (ponavadi sta to december proučevanega obdobja in januar naslednjega obdobja) izbere določeno število izdanih faktur za vsak mesec posebej ter preveri, ali so na podlagi datumov opravljanja storitev izdanih faktur le-te zajete v pravilno knjiženo obdobje. Poleg preveritve datumov pa revizor preveri tudi neprekinjenost izdanih faktur.

V okviru preveritve poslovnih terjatev je zelo pomembna starostna struktura terjatev do kupcev po zapadlosti. Revizor mora pridobiti starostno analizo terjatev v podjetju, ponavadi so to tabele, kjer so prikazane vse terjatve po starosti, in sicer:

- nezapadle terjatve,
- terjatve, zapadle do 30 dni,
- terjatve, zapadle do 60 dni,
- terjatve, zapadle do 90 dni,
- terjatve, zapadle do 180 dni,
- terjatve, zapadle do 360 dni in
- terjatve, zapadle nad 360 dni.

Pri tem ponavadi velja pravilo, da starejša, kot je terjatev, manjša je možnost, da bo le-ta poravnana. Če ima podjetje velik delež starih, že zapadlih terjatev, bi se moralo posluževati instrumentov pisnega opominjanja in po potrebi sodnih izterjav, kar bi imelo pomemben vpliv na oblikovanje spornih in dvomljivih terjatev ter popravkov vrednosti.

Starostna struktura terjatev je torej povezana tudi z določanjem spornih in dvomljivih terjatev. Revizor mora v okviru terjatev preveriti starost dvomljivih in spornih terjatev (sem lahko spadajo že zapadle terjatve oziroma terjatve, ki še niso zapadle, vendar jih poslovodstvo ocenjuje kot dvomljive), že predhodno opravljeno izterjavo teh terjatev s pisnimi opomini

oziroma se je za te terjatve na sodišču že pričel postopek sodne izterjave. Poleg pregleda starosti dvomljivih in spornih terjatev pa mora revizor pregledati tudi izdane račune kupcem, pripadajoče pogodbe, opomine, tožbe, sklepe sodišč in ostale dokaze, na podlagi katerih revizor lahko presodi o dvomljivosti in spornosti terjatev. Zapadlost terjatev je ponavadi ključen kriterij za presojanje spornih in dvomljivih terjatev, vendar pa je spornost terjatev močno odvisna tudi od izterljivosti posameznega kupca.

Poleg terjatev do kupcev pa se v skupini terjatev izkazujejo tudi terjatve, ki so povezane s finančnimi prihodki. Mednje spadajo terjatve za odprte še neplačane obresti danih posojil, ki se vsebinsko nanašajo na finančne naložbe in se na presečni dan izkazujejo med terjatvami. Poleg obresti, vezanih na finančne naložbe, pa večje družbe izkazujejo tudi terjatve iz naslova zamudnih obresti. Zamudne obresti se obračunavajo v skladu s določilom v pogodbi oziroma z zakonom. Le-te se izkazujejo ločeno na kontu v skupini terjatev, povezanih s finančnimi prihodki. Poleg terjatev iz naslova obresti pa družbe lahko na presečni dan med terjatvami izkazujejo terjatve za dividende in terjatve za druge deleže v dobičku.

Med druge kratkoročne terjatve pa se uvrščajo terjatve za vstopni davek na dodano vrednost, terjatve za davke od dohodkov pravnih oseb, druge terjatve do državnih in drugih institucij in pa ostale terjatve.

Na revizijskih sestankih je bilo izpostavljeno tudi dejstvo, da imajo družbe s času gospodarske krize težnjo po izkazovanju višjih vrednosti poslovnih terjatev na presečni dan. Pri pregledu saldakontov dobaviteljev mora biti revizor pozoren na »prebite salde« oziroma negativna stanja dobaviteljev na poslovnih obveznostih. To pomeni, da so terjatve za vsoto prebitih saldov prenizke in bi morale biti izkazane med poslovnimi terjatvami do kupcev in obratno. Če ima družba negativne vsote terjatev do posameznih kupcev, to pomeni, da bi morale biti le-te izkazane med poslovnimi obveznostmi. Na ta način družba lahko zakrije razmerje med kratkoročnimi sredstvi in obveznostmi do virov sredstev, ki je pomembno pri obravnavanju plačilne sposobnosti podjetja.

Gospodarska kriza pa je tudi povzročila, da družbe izredno nerade oblikujejo popravke vrednosti terjatev, saj jim to na eni strani predstavlja nižje terjatve, na drugi strani pa višje poslovne odhodke in s tem nižji poslovni izid družbe. Oblikovanje popravka vrednosti terjatev vpliva le na poslovne izidne tokove in na izkazovanje sredstev v bilanci stanja, ne vpliva pa na denarne tokove. Ker je vpliv oblikovanja popravkov vrednosti terjatev na poslovni izid lahko pomemben, mora revizor pri revidiranju računovodskih izkazov presojati njegovo upravičenost. Namen revizije je preprečiti, da bi si družbe oblikovale popravke vrednosti terjatev glede na njihove trenutne potrebe, saj ga morajo oblikovati glede na dejanske izkušnje in realna pričakovanja.

V času gospodarske krize pa sem po pogovorih z vodji računovodskih sektorjev ugotovila, da si posebno obravnavo zaslužijo terjatve iz naslova zamudnih obresti. Zaračunavanje zamudnih

obresti ima dve plati zgodbe. Družbe imajo zakonsko pravico zaračunavanja zamudnih obresti za zapadle terjatve do kupcev. Na drugi strani pa si družbe ne morejo privoščiti zaračunavanja zamudnih obresti, saj na tak način izgubijo kupce. Naloga revizorja pri revidiranju terjatev iz naslova zamudnih obresti pa je, da družbe med terjatvami izkazujejo le tiste zneske, za katere obstaja možnost poplačila. V času krize mora biti torej revizor pozoren na možnost izterjave zamudnih obresti, saj previsoko ovrednotene zamudne obresti povečujejo poslovni izid družbe. Iz tega torej sledi precenjenost finančnih prihodkov in na drugi strani prenizko oblikovan popravek terjatev. Večkrat sem računovodskemu in prodajnemu sektorju družb v različnih panogah zastavila vprašanje o zaračunavanju zamudnih obresti. Najbolj pogost odgovor zaposlenih pa je bil, da si družba ne more privoščiti zaračunavanja zamudnih obresti, saj lahko na ta način izgubi pomembnega kupca, kar pa ima močan vpliv na prihodnje poslovanje družbe.

Zelo pomembno je, kako družbe zavarujejo svoje terjatve in s kakšnimi kupci poslujejo. Nekatere družbe za zavarovanje svojih terjatev vključujejo Slovensko Izvozno Družbo (v nadaljevanju SID), kar močno zmanjša rizičnost poplačil terjatev. Pri revidiranju podjetij sama vedno priporočam vodstvu podjetja, da vzpostavi ustrezen model obvladovanja terjatev z vključitvijo zavarovalne hiše (na primer SID, Coface, Zavarovalnica Triglav in druge). Najbolj pomembno pri tem pa je, da se prodajalci zavedajo, da je prodaja izvršena šele takrat, ko je prodano blago ali storitev tudi plačana. Posebej manjša podjetja so prevečkrat odvisna od plačil enega ali dveh večjih kupcev, od katerih je odvisen njihov obstoj.

V okviru razkritij glede terjatev pa se v času gospodarske krize še toliko bolj izpostavlja nezainteresiranost družb pri razkritjih terjatev do članov uprave, nadzornega sveta in drugih notranjih lastnikov. Družbe na splošno ne želijo razkriti informacij, vezanih na poslovodstvo oziroma drugih organov nadzora. Prav tako pa med razkritji družbe večkrat pozabijo oziroma namerno ne razkrijejo zneska zastavljenih terjatev. Pogojne obveznosti iz naslova zastave poslovnih terjatev imajo pomembno informacijo za zunanje uporabnike računovodskih izkazov družbe.

3.3.7 Denarna sredstva

Denarna sredstva so opredeljena kot zakonska plačilna sredstva in opravljajo funkcijo posrednika pri menjavi poslovnih učinkov v razmerah blagovnega gospodarstva, trga in delitve dela.

Med denarna sredstva pa se uvrščajo naslednje kategorije:

- **gotovina:** denar v blagajni, in sicer v obliki bankovcev, kovancev in prejetih čekov,
- **knjižni denar:** denar na računih pri banki ali drugi finančni instituciji, ki se lahko uporablja za plačevanje,

- **denar na poti:** denar, ki se prenaša iz blagajne na ustrezní račun pri banki ali drugi finančni inštituciji in se istega dne še ne vpiše kot dobroimetje pri družbi,
- **denarni ustrezniki:** naložbe, ki jih je mogoče v bližnji prihodnosti pretvoriti v naprej znan znesek denarnih sredstev in pri katerih je tveganje spremembe vrednosti nepomembno. Sem lahko uvrščamo kratkoročne depozite in vloge v bankah z določeno zapadlostjo. Med denarne ustreznike pa se štejejo tudi takoj udenarljivi dolžniški papirji z nizkim tveganjem, ki so uvrščeni na organizirani trg (državne obveznice, blagajniški zapisi in podobno).

Revidiranje denarnih sredstev in posebnosti v času gospodarske krize.

Stanje denarnih sredstev praviloma ne predstavlja eno izmed najpomembnejših postavk aktive v bilanci stanja, kljub temu pa se večina poslovnih dogodkov vrši prav preko denarnih sredstev. Običajno se večina poslov plačuje z denarjem, zato je tudi medletni promet na kontih denarnih sredstev visok.

Stanje denarnih sredstev v blagajni revizor potrdi z zadnjim blagajniškim dnevnikom na presečni dan oziroma s pridobljenim inventurnim zapisnikom denarnih sredstev. Stanja denarnih sredstev na transakcijskih računih pri bankah pa revizor potrdi z bančnimi izpiski na zadnji dan revidiranega poslovnega obdobja. Stanja denarnih depozitov pri bankah lahko revizor potrdi s potrjenimi obrazci odprtih postavk s strani banke na presečni dan. V primeru odprtih postavk denarja na poti revizor preveri, ali je le-ta prispel na transakcijski račun v prvih dneh novega revidiranega poslovnega obdobja.

V času gospodarske krize pa je pomembna tudi preveritev nenadnih povečanj oziroma zmanjšanj denarnih sredstev ob koncu revidiranega poslovnega obdobja, še posebej pri plogih oziroma dvigih gotovine, s katerimi družba lahko močno vpliva na rezultat. Če revidirana družba beleži v poslovnem obdobju slab rezultat, praviloma stremi k temu, da na koncu izkaže minimalni pozitivni rezultata obdobja. Le-ta ja v času gospodarske krize potreben za pridobivanje dobrih pogojev kreditiranja s strani bank. Obratna situacija pa privede do tega, da si uspešne družbe z zmanjšanji denarnih sredstev na računu zmanjšajo poslovni izid, kar pomeni, da plačajo nižji davek na dobiček.

Prav tako pa je potrebno preveriti, ali družba med denarnimi sredstvi izkazuje negativna stanja na transakcijskih računih pri bankah, saj le-te praviloma spadajo med finančne obveznosti. Če družba na presečni dan izkazuje veliko denarnih sredstev, lahko med njimi »skrije« negativne postavke, na ta način družba izkazuje boljše razmerje med sredstvi in obveznostmi.

3.3.8 Kapital

V bilanci stanja ločimo tri velike skupine, in sicer sredstva, kapital ter dolgove. Vrednost kapitala torej predstavlja razliko med sredstvi in dolgovi družbe. Kapital torej izraža lastniško financiranje podjetja. Kapital je po mnenju računovodske in poslovne stroke najpomembnejša gospodarska kategorija bilance stanje, saj predstavlja nekakšen temelj za poslovanje družbe. Kapital je sestavljen iz sredstev, ki so jih vlagatelji vložili v družbo. Za družbo pa kapital predstavlja obveznost do virov sredstev. Kapital za družbo torej predstavlja obveznosti do lastnikov, ki zapadejo v plačilo le, če družba preneha s poslovanjem oziroma sprejme sklep o zmanjšanju kapitala zaradi zmanjšanja njenega poslovanja.

Kapital pa se deli na naslednje postavke:

- **osnovni kapital:** se naprej še deli na vpoklicani in nevpoklicani osnovni kapital. Slednji predstavlja odbitno postavko od osnovnega kapitala,
- **kapitalske rezerve,**
- **rezerve iz dobička:** se naprej delijo na zakonske rezerve, rezerve za lastne deleže in delnice, lastne delnice in deleže (kot odbitna postavka), statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička,
- **preneseni čisti poslovni izid:** je sestavljen iz presežkov iz prevrednotenja ter prenesenega čistega dobička oziroma izgub iz prejšnjih let,
- **čisti poslovni izid leta:** je lahko čisti dobiček oziroma izguba leta.

Z aktom o ustanovitvi družbe je določena nominalna vrednost osnovnega kapitala. In sicer ga vplačajo lastniki podjetja, prav tako pa je vpisan v sodnem registru. Glede na vrsto družbe pa lahko osnovni kapital delimo na:

- delniški kapital (pri delniški družbi),
- delež v kapitalu (pri družbi z omejeno odgovornostjo) in
- kapitalsko vlogo (pri družbi z enim samim družbenikom).

Najnižji znesek osnovnega kapitala za delniško družbo je po Zakonu o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 42/2002, v nadaljevanju ZGD-1) opredeljen v vrednosti 25.000 EUR, medtem ko za družbo z omejeno vrednostjo 7.500 EUR. Delniška družba je upnikom odgovorna za svoje obveznosti z vsem svojim premoženjem, medtem ko za obveznosti družbe z omejeno odgovornostjo družbeniki niso odgovorni.

Osnovni kapital se po ustanovitvi družbe lahko povečuje oziroma zmanjšuje, pravila in postopki spreminjanja pa so zaradi varovanja upnikov določeni v okviru ZGD-1 (Ur. l. RS, št. 42/2002).

In sicer do povečanja kapitala lahko pride na zakonsko urejene načine:

- **Z rednim povečanjem osnovnega kapitala:** z novim vpisom delnic (pri delniški družbi), novimi vplačili deležev (pri družbi z omejeno odgovornostjo), vlogo kapitala (pri družbi z enim samim družbenikom) pod pogojem, da so dotedanji vložki v celoti vplačani.
- **S pogojnim povečanjem osnovnega kapitala:** tako povečanje kapitala spremeni razmerje med delničarji, zato morajo biti vsi postopki že vnaprej znani. Nominalni znesek pogojno povečanega osnovnega kapitala pa ne sme preseči polovice osnovnega kapitala.
- **Z odobrenim kapitalom:** s povečanjem kapitala s statutom, ki lahko pooblasti poslovodstvo, da poveča osnovni kapital do določenega nominalnega zneska. Znesek odobrenega kapitala ne sme preseči polovice osnovnega kapitala, ki je obstajal pred pooblastilom.
- **S poenostavljenim povečanjem osnovnega kapitala:** s povečanjem osnovnega kapitala iz sredstev družbe.

Po ZGD-1 pa za zmanjšanje osnovnega kapitala možno na tri različne načine:

- **Z rednim zmanjšanjem osnovnega kapitala:** z zmanjšanjem nominalnega zneska delnic oziroma z združitvijo delnic.
- **S poenostavljenim zmanjšanjem kapitala:** je obratna situacija kot poenostavljeno povečanje kapitala. Ta oblika zmanjšanja je možna le ob sprostitvi tistega dela rezerv, ki presegajo deset odstotkov po zmanjšanju potrebnega osnovnega kapitala.
- **Z umikom delnic:** s pridobitvijo lastnih delnic na podlagi sklepa sodišča.

Kapitalske rezerve sestavljajo (Slovenski inštitut za revizijo, 2006c):

- zneski, ki jih družba pridobi iz vplačil, ki presegajo najmanjše emisijske zneske delnic ali zneske od osnovnih vložkov,
- zneski, ki presegajo knjigovodske vrednosti pri odtujitvi predhodno pridobljenih lastnih delnic oziroma lastnih poslovnih deležev,
- zneski, ki jih podjetje pridobi pri izdaji zamenljivih obveznic ali obveznic z delniško nakupno opcijo nad nominalnim zneskom obveznic,
- zneski, ki jih dodatno vplačajo družbeniki za pridobitev dodatnih pravic iz delnic oziroma poslovnih deležev,
- zneski drugih vplačil družbenikov na podlagi statuta,
- zneski na podlagi poenostavljenega zmanjševanja osnovnega kapitala z umikom delnic oziroma poslovnih deležev ter
- zneski na podlagi odprave splošnega predvrednotovalnega popravka kapitala.

Rezerve iz dobička so namensko zadržan del čistega dobička iz prejšnjih let, predvsem za poravnanje možnih izgub v prihodnosti. Obvezno se razčlenjujejo na zakonske rezerve,

rezerve za lastne delnice oziroma lastne poslovne deleže, statutarne rezerve in druge rezerve iz dobička (Slovenski inštitut za revizijo, 2006c).

Preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let je ostanek tedanjega čistega dobička, ki ni v obliki dividend ali drugih deležev razdeljen lastnikom kapitala pa tudi ni namensko opredeljen kot rezerva. Prenesena čista izguba iz prejšnjih let je izguba, ki ni poravnana s čistim dobičkom poslovnega leta in z nabranimi drugimi sestavinami kapitala, predvsem z rezervami ali dobičkom prejšnjih let. Prenesena čista izguba zmanjšuje vrednost celotnega kapitala (Slovenski inštitut za revizijo, 2006c).

Presežek iz prevrednotenja se nanaša na povečanje knjigovodske vrednosti sredstev po modelu prevrednotenja. Glede na njegov predhodni nastanek se razčlenjuje na presežek iz prevrednotenja v zvezi z (Slovenski inštitut za revizijo, 2006c):

- opredmetenimi osnovnimi sredstvi,
- neopredmetenimi sredstvi,
- dolgoročnimi finančnimi naložbami in
- kratkoročnimi finančnimi naložbami.

Obvezna razkritja kapitala v letnem poročilu pa so:

- Vrednost poslovnega izida, izračunanega na podlagi rasti cen življenjskih potrebščin.
- Pri delnicah je potrebno razkriti:
 - število izdanih in v celoti vplačanih ter število izdanih in ne v celoti vplačanih delnic,
 - lastnost delnice (pravice, prednosti in omejitve posameznih razredov), tudi omejitve razdeljevanja dividend,
 - izdajo novih delnic, združitve delnic, umik delnic in spremembo lastnosti delnic,
 - število odkupljenih lastnih delnic in delnic, ki jih imajo druge uskupinjene družbe,
 - podatke o možnih pogojno izdanih delnicah (zamenljive obveznice ali prednostna pravica do nakupa novih delnic),
 - znesek dividend kumulativnih ali prednostnih delnic, ki še niso bile izplačane,
 - koliko dobička pripada navadnim in koliko prednostnim delničarjem.
- Izračun čistega dobička na delnico in popravljenega čistega dobička na delnico za vse razrede navadnih delnic. Preračun je potreben za primerjalno obdobje. Izračunava se tudi izguba na delnico. Če je bila ugotovljena bistvena napaka, je po odkritju le-te potrebno kazalnika ponovno izračunati za nazaj. Pri tem se razkriva tudi tehtano povprečno število navadnih uveljavljajočih delnic.
- Dividende, predlagane ali objavljene po dnevu bilance stanja, vendar pred odobritvijo računovodskih izkazov, se razkrijejo.
- Če ima družba odobreni kapital, ali je pogojno povečala osnovni kapital: višino odobrenega kapitala in število ter najmanjši emisijski znesek delnic, ki so bile v

poslovnem letu izdane za odobreni kapital ali na podlagi pogojnega povečanja osnovnega kapitala.

- Če ima družba lastne deleže ali je med poslovnim letom imela lastne deleže:
 - število, znesek in delež lastnih deležev v osnovnem kapitalu, ki jih je družba ali tretja oseba za račun družbe pridobila ali odtujila v poslovnem letu, datum njihove pridobitve, razlog za pridobitev ali odtujitev lastnih deležev in denarno vrednost nasprotne dajatve,
 - število, znesek in delež lastnih deležev v osnovnem kapitalu, ki jih je družba ali tretja oseba za račun družbe v poslovnem letu sprejela v zastavo,
 - skupno število, skupni znesek in skupni delež lastnih deležev v osnovnem kapitalu, katerih imetnik je družba ali tretja oseba za račun družbe in jih ima v zastavi družba ali tretja oseba za račun družbe na bilančni presečni dan letne bilance stanja.
- Če je družba izdala dividendne obveznice, zamenljive obveznice, obveznice s prednostno pravico do nakupa delnic ali druge vrednostne papirje, ki dajejo imetniku pravico do udeležbe v dobičku družbe ali pravico do nakupa ali zamenjave za delnice družbe za vsako od teh vrst vrednostnih papirjev: njihovo število in pravice, ki iz njih izhajajo.

Revidiranje kapitala in posebnosti v času gospodarske krize.

Kapital je najpomembnejša gospodarska postavka bilance stanja. Spremembe na postavkah kapitala niso pogoste, kadar pa pride do razlik v primerjavi s predhodnim revidiranim obdobjem, mora revizor le-te dobro raziskati ter jih podpreti z obsežno dokumentacijo.

Revidiranje kapitala lahko razdelimo na revidiranje osnovnega kapitala ter revidiranje ostalih postavk kapitala. Spremembe osnovnega kapitala so posledica odločitev vseh delničarjev družbe, medtem ko so spremembe ostalih postavk kapitala posledica odločitev nadzornega sveta in uprave. Vse spremembe postavk kapitala pa revizor prouči preko izkaza gibanja kapitala, ki spada med temeljne računovodske izkaze družbe.

Revizor mora na presečni dan potrditi stanje kapitala. Vrednost ter spremembe kapitala lahko potrdi oziroma obrazloži s pridobitvijo naslednjih dokumentov:

- statutom družbe,
- družbeno pogodbo s spremembami in dopolnitvami,
- zapisniki skupščin in ostalih organov upravljanja,
- zapisniki nadzornih svetov in ostalih nadzornih organov.

Naloga revizorja je torej, da ugotovi vse spremembe na postavkah kapitala ter zanje najde ustrezne pravne podlage.

Revizor se o vrednosti osnovnega kapitala prepriča tudi z vpogledom v sodni register, kjer mora biti znesek osnovnega kapitala enak znesku v bilanci stanja revidirane družbe. V sodnem registru pa so zapisana tudi vsa povečanja in zmanjšanja osnovnega kapitala. Naloga revizorja je tudi, da preveri, ali je poslovodstvo opravilo vse potrebno za vpis sprememb kapitala v sodni register in, če je bilo to opravljeno v zakonskih rokih. Hiter dostop do sodnega registra ima revizor preko spletnih strani Agencije Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (v nadaljevanju AJPES).

Pri revidiranju delniške družbe revizor pridobi tudi delniško knjigo, iz katere so razvidne vse spremembe glede števila in lastništva delnic. Revizor torej preveri podatke o številu in vrednosti odobrenih, izdanih in dejansko vplačanih delnic. Prav tako mora ugotoviti, kakšna je vrsta delnic (navadna oziroma prednostna) in kakšne pravice iz posamezne vrste delnic izhajajo. Iz delniške knjige revizor razbere tudi, ali ima revidirana družba odkupljene lastne delnice.

Pri revidiranju delniške družbe z omejeno odgovornostjo pa revizor ugotovi poslovne deleže po posameznih lastnikih in pravice, ki izvirajo iz lastništva. Družba ima lahko v lasti tudi lastni delež. Pri revidiranju družbe z enim samim družbenikom pa mora revizor potrditi, če vodi knjigo sklepov v skladu z zakonom o gospodarskih družbah.

Prav tako je naloga revizorja, da preveri spremembe pri rezervah iz dobička, in sicer vse razdelitve morajo biti v skladu s statutom revidirane družbe in v skladu z dovoljenimi pravnimi pravili. Rezerve iz dobička se ne smejo nikoli zmanjšati iz naslova delitve dividend med delničarje.

Revizor pri revidiranju kapitala preveri, če ima družba na presečni dan odprte terjatve za nevplačani kapital. Revizor zneske odprtih terjatev za nevplačani kapital potrdi z ustrezno pogodbo.

Naloga revizorja je tudi, da preveri spremembe prenesenega čistega dobička iz naslova odprave bistvenih napak iz preteklih let, kar pomeni, da mora opraviti kontrolo pravilnosti popravkov. Potrebna je tudi kontrola pravilnosti izkazanega čistega dobička revidiranega poslovnega obdobja. Zatem mora revizor pridobiti sklepe skupščine o razporeditvi čistega dobička ter preveriti ustreznost sprememb na postavki čistega dobička. Pri tem se mora revizor še posebej osredotočiti na izplačilo pripadajočih dividend oziroma udeležb v dobičku. Pri izplačilu mora preveriti višino dividend oziroma udeležbe v dobičku, skladnost s skupščinskimi sklepi ter obračune in plačila predpisanih dajatev. V skladu s statutom in pripadajočimi sklepi revizor preveri tudi izplačila nagrad poslovodstvu in članom nadzornega sveta iz tekočega dobička. Pomembno je tudi, da se prepriča, ali so vsa izplačila v skladu s pogodbami o zaposlitvi oziroma sklepi ustreznih nadzornih organov.

V času krize je država pomagala podjetjem z delnim nadomestilom skrajšanega delovnega časa, čakanja na delu doma, prav tako pa je država nudila tudi pomoč pri dodatnem izobraževanju zaposlenih. Poleg tega je bankam omogočala pozavarovanje za podjetja, ki so prišle v težave v času krize in je bil riziko, da bodo po končani recesiji podjetja sposobna še naprej poslovati uspešno. Istočasno pa je vlada sprejela posebna zakonska določila, ki omejujejo izplačilo letnih nagrad posameznemu lastniku in nagrade nadzornim organom. Revizor mora v primeru, da je podjetje prejelo katero od zgoraj opisanih državnih pomoči, preveriti, ali so nagrade lastnikom in nadzornikom v skladu s sprejetimi zakonskimi določili.

V izkazu gibanja kapitala je potrebno preveriti, če so bila izplačila oziroma prenosi čistega dobička ustrezno evidentirani na drugih postavkah kapitala.

V okviru kapitala pa revizor preveri tudi morebitne knjižbe, vezane na poslovne združitve. Opredeliti se mora glede izkazovanja in vrednotenja sredstev in dolgov, pridobljenih iz poslovne združitve. Še posebej pa mora biti revizor pozoren pri pripojitvah in pripoznavanju poštenih vrednostnih sredstev, dolgov ter slabega oziroma dobrega imena pri prevzemni družbi. Pomembna pa je tudi presoja o ustreznosti menjalnega razmerja ter pripojitve kapitala.

Nepravilnosti v okviru kapitala niso tako pogoste kot nepravilnosti v okviru ostalih gospodarskih kategorij, saj naj bi poslovodstvo družbe delovalo v skladu z interesi lastnikov. Napake, na katere pa morajo biti revizorji pozorni, pa se največkrat nanašajo na razliko med osnovnim kapitalom, izkazanim v računovodskih izkazih družbe, in registriranim osnovnim kapitalom. Neskladje se najpogosteje pojavi pri poenostavljenem ali rednem povečanju kapitala, ki pa nima vpliva na poslovni izid družbe.

Revizor je dolžan preveriti tudi skladnost razporeditve čistega dobička s sklepi skupščine. Obstaja možnost, da skuša poslovodstvo zadržati dobiček znotraj družbe ter ga noče deliti z lastniki oziroma, da ga porazdeli med člani poslovodstva in ne med lastnike.

3.3.9 Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve

V skladu s SRS 10 so rezervacije opredeljene kot oblikovanje sedanjih obvez, ki izhajajo iz obvezujočih preteklih dogodkov in se bodo po predvidevanjih poravnale v obdobju, ki ni z gotovostjo določeno, ter katerih velikost ni mogoče zanesljivo oceniti. Obravnavati jih je mogoče kot dolgove v širšem pomenu, ker se razlikujejo od kapitala kot obveznosti do lastnikov.

Prvotni namen rezervacij v obliki vnaprej vračunanih stroškov za podjetje pa je, da družba izbere zneske, za katere jih bodo v prihodnosti terjali. Med take vrste rezervacij spadajo rezervacije za odpravnine ob upokojitvi, za jubilejne nagrade, reorganizacije, izgube iz tožb, kočljive pogodbe in druge.

Med dolgoročnimi pasivnimi časovnimi razmejitvami pa družbe izkazujejo odložene prihodke, ki bodo v obdobju, daljšem od 1 leta, pokrili predvidene odhodke. Med dolgoročne odložene prihodke se uvrščajo državne podpore in donacije, prejete za pridobitev osnovnih sredstev oziroma za pokrivanje določenih stroškov. Namenjene so za pokrivanje stroškov amortizacije teh sredstev oziroma določenih stroškov in se porabljajo s prenašanjem med poslovne prihodke (Slovenski inštitut za revizijo, 2006d).

Nova oblikovanja rezervacij pa imajo prav tako tudi vpliv na poslovni izid družbe, saj na eni strani zmanjšuje poslovno tveganje družbe, medtem ko na drugi strani z oblikovanjem rezervacij delno zmanjšamo tudi davčno osnovo.

Obvezna razkritja rezervacij in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev v letnem poročilu pa so:

- razlogi in pogoji, metode in pomembne predpostavke za oblikovanje posameznih vrst dolgoročnih rezervacij in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev,
- razlika med načrtovanim oblikovanjem in črpanjem ter uresničenim oblikovanjem in črpanjem za posamezno leto pri vsaki vrsti rezervacij in dolgoročnih časovnih razmejitvah,
- razkritje pogojnih obveznosti ali sredstev iz naslova tožb, neizrabljene okoljske rezervacije in podobne izvenbilančne postavke.

Revidiranje rezervacij in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev ter posebnosti v času gospodarske krize.

Revizorji se pri revidiranju rezervacij in dolgoročnih poslovnih razmejitev soočajo s težavami, saj sta postavki rezervacij in dolgoročnih pasivnih časovnih razmejitev podvrženi subjektivni presoji glede verjetnosti nastanka dogodka v prihodnosti, prav tako pa revizor nima določenih kontrol in postopkov, s čimer bi lahko presodil pravilnost oblikovanih rezervacij.

Z dolgoročnimi rezervacijami družbe skušajo zmanjšati tveganje nenadnih izplačil v prihodnosti. Toda dejstvo pa je, da zneski oblikovanih rezervacij izhajajo iz ocen in ne iz izmerjenih podatkov. Družbe torej lahko špekulirajo pri oblikovanju rezervacij, saj na ta način lahko povečujejo oziroma zmanjšujejo poslovni izid.

Rezervacije pa družbe oblikujejo na podlagi mnenj in priporočil ustreznih strokovnjakov. Za rezervacije v primeru tožb mnenja podajo zunanji odvetniki oziroma notranja pravna služba. V primeru oblikovanja rezervacij za jubilejne nagrade in odpravnine ob upokojitvi, družba znesek rezervacij oblikuje na podlagi aktuarskega izračuna.

Pri revidiranju rezervacij pa je pomembno, da revizor pridobi mnenje posloводства o obstoju pričakovanih dogodkov, kot so tožbe proti podjetju, dana jamstva, načrtovana reorganizacija družbe in ostalo. Prav tako pa mora pridobiti ustrezno dokumentacijo, ki podpira dejstva o oblikovanju oziroma neoblikovanju rezervacij.

V času gospodarske krize sem pri revidiranju rezervacij že večkrat zasledila, da družbe ne oblikujejo rezervacij iz naslova tožb, pri čemer so pravni postopki že v končni fazi in je rezultat že deloma pričakovan. Družbe se skušajo odhodkom iz naslova oblikovanja rezervacij čim dlje izogniti.

Pri reviziji dolgoročnih časovnih razmejitev iz naslova prejetih državnih podpor za osnovna sredstva posamezne družbe nimajo urejenih evidenc o črpanju in znesek dolgoročnih časovnih razmejitev zmanjšujejo po potrebi in ne v skladu z obračunano amortizacijo dotiranega sredstva. Na ta način družbe oblikujejo poslovni izid, kakršnega si želijo. Če ima družba visoko pozitiven poslovni izid, dolgoročne pasivne časovne razmejitve zmanjšuje v višjem znesku, kot bi bilo potrebno in obratno.

Družbe pa se izogibajo tudi oblikovanju rezervacij iz naslova odpravnin ob upokojitvi in jubilejnih nagrad, češ da se zneski od aktuarjevih izračunanih zneskov odpravnin in jubilejnih nagrad močno spreminjajo. Razlog pa naj bi bila tudi visoka cena aktuarskega izračuna, pri čemer naj bi se diskontni faktorji pri izračunu različnih aktuarjev močno razlikovali (tudi do 2 odstotni točki).

Nasprotni primer pa je, da družbe oblikujejo rezervacije brez utemeljenih razlogov in namenov, s čimer skušajo zmanjšati poslovni izid in se na ta način skušajo izogniti visokemu plačilu davka na dobiček.

3.3.10 Finančni dolgovi

Finančne in poslovne obveznosti so v okviru strokovne literature in računovodskih standardov uskupinjene v eno kategorijo, imenovano dolgovi. Ti pa se naprej delijo glede na kriterij zapadlosti, in sicer:

- **dolgoročne dolgove:** dolgovi, katerih zapadlost je daljša od enega leta in
- **kratkoročne dolgove:** dolgovi, katerih zapadlost je krajša od enega leta.

V računovodskem in revizijskem poslu pa dolgove delimo na finančne in poslovne obveznosti, enaka razdelitev se uporablja tudi v letnih poročilih družb. Zato bom v okviru svoje magistrske naloge uporabljala slednjo delitev, v tem delu pa bom najprej predstavila finančne obveznosti.

V skladu s SRS 9 in 10 so finančne obveznosti definirane kot pripoznane obveznosti s financiranjem lastnih sredstev. Finančni dolgovi se pojavljajo, ker posojilodajalci vnašajo v podjetje denarna sredstva. Finančni dolgovi so dobljena dolgoročna posojila na podlagi posojilnih pogodb in izdani dolgoročni dolžniški vrednostni papirji. Leta 2008 je bilo s 16. členom ZRev-2 (Ur. l. RS, št. 65/2008) in 54. členom ZGD-1 (Ur. l. RS, št. 42/2006) spremenjeno, da se obveznosti iz finančnega najema predstavijo iz poslovnih v finančne obveznosti.

Finančne obveznosti se torej delijo na dolgoročne in kratkoročne obveznosti. Kriterij nadaljnje delitve finančnih obveznosti pa je vrsta posojilodajalca, in sicer:

- posojila, prejeta od povezanih družb,
- krediti, prejete od domačih in tujih bank,
- posojila, prejeta od drugih družb,
- posojila, prejete od fizičnih oseb,
- dolgovi iz finančnega najema,
- finančne obveznosti v zvezi z obveznicami in
- druge finančne obveznosti (sem spadajo še obveznosti iz vplačila kapitala do vpisa v sodni register, obveznosti v zvezi z razdelitvijo poslovnega izida in druge).

Pri finančnih in poslovnih dolgovih pa velja, da se dolgoročni dolgovi, ki so že zapadli (a še niso poravnani) in dolgoročni dolgovi, ki bodo zapadli v plačilo v letu dni, v bilanci stanja izkazujejo kot kratkoročni dolgovi, in sicer v okviru kratkoročnega dela dolgoročnih dolgov.

Finančne obveznosti se ob začetnem pripoznavanju ovrednotijo z zneski iz pripadajočih dokumentov o njihovem nastanku, ki dokazujejo prejem denarnih sredstev, povečujejo se za pripisane obresti ali zmanjšujejo za odplačane zneske in ostale poravnave. Stroški izposojanja finančnih obveznosti v okviru izkaza poslovnega izida spadajo med finančne odhodke (SRS 9, 2006).

Obvezna razkritja finančnih obveznosti v letnem poročilu pa so:

- poimenska razkritja finančnih dolgov do članov uprave, članov nadzornega sveta in notranjih lastnikov,
- dobljeni zavarovani in nezavarovani finančni dolgovi, obdobje do zapadlosti v plačilo in obrestna mera,
- višina vseh dolgoročnih finančnih obveznosti, ki so zavarovane s stvarnim jamstvom s podatki o obliki in načinu zagotovitve stvarnega jamstva in
- znesek pogojnih obveznosti ali sredstev iz naslova danih garancij, prejetih garancij, hipotek idr.

Revidiranje finančnih dolgov ter posebnosti v času gospodarske krize.

Za začetek se revizor za preiskovanje finančnih obveznosti poslužuje analitičnih postopkov, in sicer na ta način ugotovi, koliko je novo sklenjenih finančnih obveznosti in koliko je bilo odplačil v proučevanem obdobju. Za vse vrste novih finančnih obveznosti mora revizor pridobiti pogodbo (kreditno, posojilno, o finančnem najemu in druge) ter iz nje razbrati ter popisati pogoje kreditiranja družbe. Iz stališča revizije so predvsem pomembni naslednji podatki:

- opredelitev posojilodajalca in posojilojemalca,
- znesek in namen posojila,
- rok in pogoji porabe posojila,
- rok in način vračila posojila,
- pogodbene obresti in način obračuna obresti,
- zavarovanje obveznosti in
- datum pogodbe.

Z opredelitvijo posojilojemalca se dejansko prepriča, da mora biti znesek posojila izkazan med finančnimi obveznostmi revidirane družbe. Revizor pa obstoj kredita na presečni dan potrdi s pridobitvijo obrazca odprtih postavk (za znesek kredita in odprte še ne plačane obresti), potrjenega s strani posojilojemalca. Z rokom vračila posojila revizor pridobi informacijo o ročnosti kredita, in sicer če zapade v naslednjem poslovnem obdobju, potem ga mora družba evidentirati med svojimi kratkoročnimi finančnimi obveznostmi. Če pa je rok vračila posojila daljši od enega leta, pa znesek kredita spada med dolgoročne finančne obveznosti. Obrestna mera posojila daje informacijo o stroških izposoje za družbo, drugače povedano, stroške obresti, ki pa se v okviru izkaza poslovnega izida izkazujejo med finančnimi odhodki. Obračunane, a še ne plačane obresti mora družba izkazati med kratkoročnimi poslovnimi obveznostmi za obresti. V času gospodarske krize pa je postala ena izmed zelo pomembnih opredelitev kreditiranja postavka, vezana na zavarovanje obveznosti. Posojilo je lahko zavarovano na več načinov, in sicer:

- z zastavo nepremičnin na podlagi hipoteke (zemljišča in zgradbe),
- z zastavo premičnin (proizvodni stroji in ostala oprema večjih vrednosti),
- z zastavo vrednostnih papirjev,
- z zavarovanjem pri zavarovalnici (kar v praksi ne zasledimo velikokrat),
- s poroštvi posojilojemalca oziroma tretje osebe in
- s kombinacijami zgoraj omejenih zavarovanj.

Med revidiranjem sredstev in dolgov obstaja velika razlika. Pri pregledu sredstev mora biti revizor pozoren, da niso zneski sredstev precenjeni. Pri dolgovih pa mora revizor pregledati, ali so v znesek vključeni vsi dolgovi revidirane družbe, kar pomeni, da mora preveriti, da

dolgovi niso podcenjeni. V času gospodarske krize si želijo družbe prikazati boljšo plačilno sposobnost, iz tega razloga tudi želijo prikazati čim manjši znesek dolgov. Poleg omenjenega pa si družbe pri prikazovanju dolgov želijo več dolgoročnih kot kratkoročnih dolgov, saj to pomeni, da uživajo zaupanja s strani bank v njihovo izpolnitev obveznosti.

Do obveznih razkritij podatkov glede finančnih obveznosti v letnem poročilu imajo družbe različne pristope. Nekatere družbe razkrijejo vse podatke o dobljenih kreditih bank, in sicer obrestne mere, zavarovanja in vse ostale pogoje kreditiranja. Nekatere razkrijejo knjigovodsko vrednost zastavljenih nepremičnin in strojev. Na drugi strani pa obstajajo družbe, ki ne bi razkrile niti po zakonu obveznih podatkov. Ponavadi take družbe na pobudo revizorjev razkrijejo skupne zneske vseh kreditov, za obrestne mere pa navedejo le rang obrestnih mer (na primer od 4 do 6 odstotkov).

Pri reviziji finančnih obveznosti enega izmed klientov revizijske hiše, ki je imel na presečni dan visoko stanje finančnih obveznosti, sem zasledila, da družba namenoma ni poknjžila zadnjih obračunanih obresti od kreditov in posojil (ponavadi so to decembrske obresti), saj se je s tem na presečni dan izognila višjim kratkoročnim poslovnim obveznostim za obresti, hkrati pa so bili finančni odhodki nižji za decembrske obresti. Na ta način družbe hočejo po svoje »kreirati«
poslovni izid.

V času gospodarske krize pa se družbe skušajo izogniti predvsem razkritju zavarovanj kreditov, prejetih od bank. V zadnjem času skoraj ni več družbe, ki nima svojih kreditov zavarovanih z nepremičninami, premičninami oziroma zastavami vrednostnih papirjev. Vse več družb pa za pridobitev kreditov povezanih oseb daje jamstva, nekatera celo s celotnim premoženjem. Z omenjenim razkritjem se družbe bojijo vpliva na odločitve zunanjih uporabnikov računovodskih informacij (bank, dobaviteljev, lastnikov in ostalih uporabnikov), ki naj bi iz teh informacij zaznale tveganja izgub.

3.3.11 Poslovni dolgovi

V skladu s SRS 9 so poslovni dolgovi pojavljajo, ker dobavitelji vnašajo v podjetje prvine, potrebne pri ustvarjanju proizvodov in opravljanju storitev. Poslovne dolgove pa naprej razvrščamo med:

- **Dolgoročne poslovne dolgove:** kamor spadajo dobaviteljski krediti za kupljeno blago ali kupljene storitve ter obveznosti do kupcev iz prejetih varščin.
- **Kratkoročne poslovne dolgove:** ki vključujejo obveznosti do domačih in tujih dobaviteljev za opravljeno delo, dobaviteljske kredite za kupljeno blago ali kupljene storitve, prejete predujme in varščine, obveznosti iz poslovanja za tuj račun, obveznosti do zaposlencev, obveznosti do državnih in drugih institucij, obveznosti do financerjev v zvezi z obrestmi ter druge kratkoročne poslovne obveznosti.

Poslovni dolgovi pa se razčlenjujejo tudi na tiste do uskupinjenih podjetij in drugih. Zaradi sestavljanja skupinskih računovodskih izkazov se obravnavajo posebej. Pomembna pa je tudi delitev dolgov v domači in tuji valuti, in sicer zaradi preračuna zneskov iz tujih valut v domačo valuto. Povečanje dolgov zaradi prevedbe dolgov v domačo valuto, povečuje redne finančne odhodke, v nasprotnem primeru pa zmanjšanje dolgov povečuje finančne odhodke.

Poslovni dolgovi se ob začetnem pripoznanju ovrednotijo z zneskom iz ustreznih listin o njihovem nastanku, ki dokazuje prejem kakega proizvoda ali storitve.

Obvezna razkritja poslovnih obveznosti v letnem poročilu pa so:

- poimensko razkritje dolgov do članov uprave,
- poimensko razkritje dolgov do članov nadzornega sveta in
- poimensko razkritje dolgov do notranjih lastnikov.

Revidiranje poslovnih dolgov ter posebnosti v času gospodarske krize.

Poslovni dolgovi se na pasivni strani bilance stanja pojavljajo najpogosteje in so ena izmed najbolj raznovrstnih postavk, zato je pri revidiranju posameznega dolga potrebno upoštevati naravo le-tega. Pri reviziji dolgov se revizor ponavadi poslužuje analitičnih postopkov, potrjevanj postavk s pomočjo potrjenih obrazcev dobaviteljev družbe, pregledom odlivov iz transakcijskih računov, pregledom obračunov davčnih odtegljajev za dohodke iz delovnega razmerja, pregledom obračunov davka na dodano vrednost in preveritvijo ostale dokumentacije, vezane na poslovne obveznosti.

Za vse izkazane poslovne obveznosti mora revizor znati določiti dejanski znesek na presečni dan. Najprej mora revizor uskladiti analitične evidence posameznih dolgov z izkazanimi v bilanci stanja. Prav tako mora v saldakontih dobaviteljev preveriti »prebite salde«, debetni promet na obveznostih, ki zmanjšuje vrednost poslovnih obveznosti. Negativni zneski dobaviteljev pa bi morali biti izkazani med terjatvami.

Pri potrditvah stanj poslovnih obveznosti do dobaviteljev oziroma stanj prejetih predujmov in varščin se revizorji največkrat poslužujejo metode pošiljanja izpisov odprtih stanj dolgov na presečni dan, v praksi imenovani tudi izpiski odprtih postavk (v nadaljevanju IOP obrazci). Omenjene obrazce naj bi revizor v potrditev poslal vsem dobaviteljem družbe, tudi tistim dobaviteljem, katerih saldo je na presečni dan nič EUR. S tem naj bi zagotovil, da družba na presečni dan v bilanci stanja izkazuje vse dejanske dolgove družbe. V revizijski praksi pa se ponavadi IOP obrazce pošilja le dobaviteljem, ki na presečni dan izkazujejo visok saldo poslovnih obveznosti.

Stanje obveznosti zaposlencev in obveznosti do državnih institucij na presečni dan pa revizor potrjuje s pridobljenim Obračunom davčnih odtegljajev za dohodke iz delovnega razmerja za zadnji mesec obravnavanega obdobja oziroma drugače poimenovanem REK-1 obrazcem. Z omenjenim obrazcem lahko revizor potrdi naslednje odprte postavke, izkazane med kratkoročnimi poslovnimi obveznostmi:

- obveznosti za čiste plače in nadomestila plač,
- obveznosti za prispevke iz kosmatih plač in nadomestil plač,
- obveznosti za davke iz kosmatih plač in nadomestil plač,
- obveznosti za prispevke izplačevalca in
- obveznosti za davek izplačevalca.

V okviru obveznosti do zaposlencev pa revizor opravi tudi analitični pregled stroškov dela (konto 47) po mesecih in pri tem ugotavlja nenavadna nihanja med meseci ter skuša najti logične razlage za nihanja.

Obveznosti do države iz naslova davka na dodano vrednost pa revizor lahko potrdi s pridobljenim obrazcem obračuna davka na dodano vrednost za zadnji mesec proučevanega obdobja, na kratko imenovanim tudi DDV obrazcem.

Preveritev obveznosti do financerjev iz naslova obresti so ponavadi preverjene že v okviru finančnih obveznosti. V okviru poslovnih obveznosti pa revizor preveri še obravnavanje faktur za zamudne obresti. Revizor se mora pozanimati o knjiženju zamudnih obresti:

- zadržanje knjiženja zamudnih obresti, dokler se z dobavitelji ne dogovorijo o nižjem poplačilu ali
- knjiženje zamudnih obresti ob dejanskem nakazilu.

Če družba zamudne obresti ne knjiži sproti, lahko nastane napaka razmejitev poslovnega dogodka, kar pomeni, da so za proučevano obdobje finančni odhodki iz zamudnih obresti prenizki.

V okviru poslovnih obveznosti pa je potrebno preveriti tudi starost poslovnih dolgov, in sicer v skladu z Obligacijskim zakonikom terjatev zastara najkasneje v 5 letih, kar pomeni da bi morale družbe v primeru, da jih dobavitelji ne terjajo, stare poslovne obveznosti odpisati v dobro drugih prihodkov.

Pri kratkoročnih poslovnih obveznostih do dobaviteljev je pomembna tudi preveritev pravilnosti časovnega razmejevanja. Revizor si za presečna meseca proučevanega obdobja (ponavadi sta to december proučevanega obdobja in januar naslednjega obdobja) izbere določeno število prejetih faktur za vsak mesec posebej ter preveri, ali so na podlagi datumov

prejetja faktur le-te zajete v pravilno knjiženo obdobje. Poleg preveritve datumov revizor preveri tudi neprekinjenost prejetih faktur.

V času gospodarske krize je še toliko bolj pomembna preveritev starosti poslovnih obveznosti, saj obstaja vrsta primerov, ko družbe niso bile več zmožne odplačevati poslovnih obveznosti, ki nastanejo z rednim delovanjem družbe (sem spadajo predvsem obveznosti do dobaviteljev in obveznosti do zaposlencev). Nelikvidne družbe najprej začnejo odlagati s plačili obveznosti do dobaviteljev in šele nazadnje z odlogi izplačil plač zaposlencem. Zato je naloga revizorja še toliko bolj pomembna, da iz starostne strukture poslovnih obveznosti zazna tveganje nelikvidnosti družbe.

V zadnjem času je davčni organ izpostavil problem neplačevanja davkov in prispevkov na plače. Delodajalci so brez vednosti zaposlencev prenehali plačevati obveznosti za davke in prispevke Davčnemu uradu RS. Obračunavanje davkov in prispevkov na plače revizor razbere iz posameznih plačilnih list, kjer ni razvidnega obračuna davkov in prispevkov, ki jih plača delodajalec. To pomeni, da je na obračunu plač razvidna le dohodnina, ki jo plača zaposlenec sam. V skladu z Zakonom o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/2002) je delodajalec dolžen prijaviti delavca v obvezno pokojninsko, invalidsko, zdravstveno zavarovanje in zavarovanje za primer brezposelnosti, kar pomeni, da mora delodajalec v skladu z zakonom plačevati tudi vse prispevke za navedena zavarovanja ves čas trajanja delovnega razmerja. V dokaz o plačilu davkov in prispevkov mora delodajalec ob vsakem izplačilu izdati pisni obračun ter plačilo davkov in prispevkov za plačilno obdobje oziroma za preteklo koledarsko leto. V skladu z Zakonom o prispevkih za socialno varnost (Ur. l. RS, št. 5/1996) pa izhaja tudi določilo o nadzoru nad obračunavanjem in plačevanjem prispevkov s strani davčnega organa, katerih dolžnost je sankcionirati kršitelje zakona. Naloga revizorja je torej, da preveri obstoj obračuna davkov in prispevkov na plače, ki jih plača delodajalec. Prav tako pa mora na presečni dan revizor uskladiti odprte poslovne obveznosti iz naslova davkov in prispevkov na plače z zadnjim oddanim obrazcem o obračunu davčnih odtegljajev za dohodke iz delavnega razmerja (REK-1 obrazec), kjer se lahko revizor prepriča o rednem plačevanju obveznosti za davke in prispevke delodajalca.

ZAKLJUČEK

Nahajamo se v času velikih sprememb: klimatskih sprememb, sprememb v učnih načrtih, sprememb vrednot, sprememb v zakonodaji ... Spremembe v računovodsko in revizijsko stroko pa je vnesla gospodarska kriza, ki se je zgodila ravno v času, ko so revizijski mednarodni strokovnjaki želeli poenotiti mednarodne računovodske standarde z dosedanjimi. Pri dosedanji ureditvi računovodenja in revidiranja je prihajalo do mnogih sprememb in dopolnitev, ki so postajale vedno bolj zapletene in uporabnikom nerazumljive. Sedaj je čas, da revizijska stroka popravi in prilagodi mednarodne računovodske standarde tako, da bodo mednarodnim uporabnikom prijazne in razumljive.

Poleg sprememb računovodenja in revidiranja pa se v času gospodarske krize precej poudarja pomen družbene odgovornosti. Razumevanje družbene odgovornosti pa vsakdo razume drugače. Odgovor večine družb bi se v večji meri navezoval na skrb za naravno okolje, razna sponzorstva in donacije neprofitnim in profitnim organizacijam oziroma zagotavljanje zadovoljstva zaposlenih in tako dalje. Poleg vsega naštetega pa pojem družbena odgovornost zajema tudi opravljanje revizijskega poklica družbeno odgovorno. Dolžnost revizorja je torej preveritev skladnosti vseh zakonsko zahtevanih računovodskih podatkov z informacijami, izkazanimi v letnem poročilu družbe. Poleg tega pa mora revizor skrbeti tudi za ustrezen obseg razkritih informacij, ki so potrebne za zagotovitev poštene slike stanja družbe na presečni dan. Revizijska stroka pa je v času gospodarske krize doživela precej kritik. Nanašale so se predvsem na delo revizorjev, češ da delujejo izključno v interesu lastnikov družb. Revizor s svojim mnenjem na računovodske izkaze in poročila družbe odgovarja celotni javnosti, kamor so vključeni vsi lastniki, dobavitelji, kupci, potencialni investitorji oziroma vsi tisti, ki uporabljajo revizijska poročila in sprejemajo poslovne odločitve na podlagi revizijskih mnenj. S preveritvijo ustreznih razkritij v letnih poročilih in odgovornim pregledom računovodskih izkazov družbe z revizijskim znanjem podkovan revizor opravlja svoj poklic družbeno odgovorno.

Gospodarska kriza pa je v stroke revizije vnesla oziroma bi morala vnesti še dodatno mero poklicne nezaupljivosti revizorjev. Revizorji se morajo zavedati, da lahko obstajajo okoliščine in tveganja, ki vodijo do tega, da so računovodski izkazi pomembno napačni. Pri revidiranju računovodskih izkazov lahko revizorji ob skrbnem in strokovnem delu odkrijejo tudi napačne navedbe in trditve znotraj revidiranih letnih poročil, ki so posledica prevar. Znano dejstvo pa je, da prevare naraščajo ravno v času gospodarske krize. Ker pa se Slovenija sooča s posledicami gospodarske krize, to pomeni, da tveganje prevar v slovenskih družbah narašča. V času gospodarske krize se morajo revizorji še bolj posvetiti presoji obvladovanj in prevzemanj tveganj družb. Istočasno pa se v revizijski stroki izpostavlja dejstvo, da postopki revidiranja, ki so uspešni za odkrivanje napak, niso uspešni za odkrivanje prevar. Na tveganje prevar bi morali biti pozorni tudi notranji revizorji in revizijske komisije, ki v imenu predstavnikov lastnikov izvajajo funkcijo nadzora nad družbo.

V času gospodarske krize pa je bila na novo ustanovljena Agencija za javni nadzor nad revidiranjem, ki izvaja posamične preglede in kontrole izvajanja revizije. Redne letne preglede kakovosti revidiranja pa še naprej opravlja Slovenski inštitut za revizijo. Za preglede revizijskih družb in posameznih projektov pa se odločijo na podlagi pomembnosti revidirancev v slovenskem gospodarstvu, slabega ugleda revizijske družbe, velik delež pozitivnih mnenj v primerjavi z vsemi izdanimi revizijskimi mnenji, nizke cene izvajanja revizij in tako naprej. Naloga Slovenskega inštituta za revizijo je, da pripravi strokovno mnenje, medtem ko Agencija izdaja odredbe in odločbe za izrek opominov in odvzem dovoljenj. Agencija pa nadzor opravi le na pobudo tretje osebe, ki izrazi upravičen dvom, da revizijska hiša ni opravila revidiranja v skladu s pravili revidiranja. Z ustanovitvijo Agencije za javni nadzor nad revidiranjem je država vzpostavila še dodatni nadzor nad revizijsko

stroko, ki je v času gospodarske krize še kako pomembna, prav tako pa revizijska stroka skuša povrniti zaupanje v izvajanje zunanje revizije podjetij.

Pomen revizije se je torej v času gospodarske krize še povečal, saj predstavlja zunanji nadzor družbe, ki naj bi skrbel za resničnost in poštenost poslovanja podjetij ter prikazovanj rezultatov poslovanj. Revizija pa je ključna tudi za notranje in zunanje odločevalne potrebe, ki lastnikom, državi in zunanjim partnerjem daje resnično in pošteno sliko o stanju družbe. V medijih je bilo v zadnjem času zaslediti kar nekaj primerov propadov velikih podjetij, za katere krivijo tudi sodelujoče revizorje. Moramo pa se zavedati, da so za računovodske izkaze in letna poročila revidiranih podjetij odgovorni predvsem uprava in nadzorni svet družbe, revizorji pa so odgovorni za izdajo mnenj, ki morajo biti pripravljena v skladu s pravili revidiranja, saj morajo prikazati resnično in pošteno sliko stanja revidirane družbe.

LITERATURA IN VIRI

1. Akya, C. (2008, 11. oktober). Europe's Death by Guarantee. *Asia Times*. Najdeno 19. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.atimes.com/atimes/Global_Economy/JJ11Dj01.html
2. Amerman, D. (2008, 17. september). AIG's Dangerous Collapse & A Credit Derivatives Risk Primer. *GoldSeek*. Najdeno 13. julija 2010 na spletnem naslovu <http://news.goldseek.com/GoldSeek/1221672153.php>
3. Bankruptcy of Lehman Brothers. (b.l.) V *Encyclopedia Wikipedia*. Najdeno 13. julija 2010 na spletnem naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/Bankruptcy_of_Lehman_Brothers
4. BBC News. (2007). *Rush on Northern Rock Continues*. Najdeno 13. julija 2010 na spletnem naslovu <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/6996136.stm>
5. Bittermann, J. (2008, 12. oktober). European Banks Get Government Help. *CNN*. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu http://money.cnn.com/2008/10/12/news/international/eu_summit_cnn/index.htm
6. Dash, E., & Ross Sorkin, A. (2008, 25. september). Government Seizes WaMu and Sells Some Assets. *New York Times*. Najdeno 13. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.nytimes.com/2008/09/26/business/26wamu.html>
7. Delo. (2009, 23. maj). *Globalna kriza je Slovenijo močno prizadela*. Najdeno 19. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/81378>
8. Dovč, B. (2010, 15. april). Islandija z načrtovanim vstopom v EU ustvarja nove priložnosti. *Izvozno okno*. Najdeno 15. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.izvoznookno.si/Teme_tedna/Islandija_z_nacrtovanim_vstopom_v_EU_ustvarja_novepriloznosti_12226.aspx
9. Jenko, M. (2010, 27. maj). Dokapitalizacija NLB nujna. *Delo*. Najdeno 19. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.delo.si/clanek/107687>
10. Klepec. (2008). Svetovna finančna kriza 2007/2008-20???. Najdeno 17. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Dobre_prakse/Predstavitev_DP_2008/KLEPEC_Razlaga_DP2008_.pdf
11. Kokotec Novak, M. (1991). Računovodstvo v kriznem podjetju. *Zbornik 23. simpozija o sodobnih metodah v računovodstvu in poslovnih financah* (str. 131–141). Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije in Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
12. Koletnik, F. (2005). *Poklicna etika računovodij. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva pooblaščenih revizor*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
13. Koletnik, F. (2008). *Zunanje revidiranje*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za računovodstvo, revizijo in davčno svetovanje.
14. Koritnik Rakela, S. (2010, 24. maj). Kako iz računovodskih izkazov pridobiti prave informacije? *Finance-akademija*. Najdeno 30. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.finance-akademija.si/index.php?go=article&artid=280412>
15. Krugman, P. (2009). *Vrnitev ekonomske depresije in kriza leta 2008*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

16. Lenarčič, A. & Moškon, S. (2004). Ocena učinkovitosti notranjih kontrol. *Zbornik referatov 12. mednarodne konference o revidiranju in kontroli informacijskih sistemov* (str. 17–28). Čatež: Slovenski inštitut za revizijo.
17. Malešič, M. (2006). *Komuniciranje v krizi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
18. Ministrstvo za finance RS. (2010). *Ukrepi ministrstva za finance*. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/slov/mediji/2008/2008-12-22_Ukrepi.pdf
19. Mramor, D. (2009, 27. februar). Kriza bo Slovenijo močno prizadela. *Mladina*; str. 21 in 22.
20. Odar, M. (2003). Predpostavka previdnosti ter vrednotenje sredstev in dolgov po pošteni vrednosti. *Revizor, revija o reviziji*, 3(3), 17–28.
21. Odar, M. (2008, 25. november). Revizijsko poročanje po Mednarodnih standardih revidiranja. *E-revir*. Najdeno 29. junija 2010 na spletnem naslovu http://www.erevir.si/Moduli/Clanki/Priloge/revidiranje_osnove-Erevir_2008.pdf
22. Odar, M. (2009). Aktualni izzivi na področju računovodenja in revidiranja. *Zbornik referatov 10. letne konference revizorjev Slovenskega inštituta za revizijo*. (str. 5–25). Radenci: Slovenski inštitut za revizijo.
23. Odar, M. (2010a). *Računovodenje in slovenski računovodski standardi. Gradivo za izobraževanje za pridobitev strokovnega naziva pooblaščen revizor*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
24. Odar, M. (2010b). Spremembe SRS in aktualnosti ter izzivi na področju računovodenja v 2010. *Zbornik referatov 13. letne konference revizorjev Slovenskega inštituta za revizijo*. (str. 5–20). Bohinjska Bistrica: Slovenski inštitut za revizijo.
25. Parton, T., Rajarao, V., & Skalac, S. (2009). The Global Economic Crime Survey. *PWC*. Najdeno 21. julija 2010 na spletnem naslovu <http://www.pwc.com/gx/en/economic-crime-survey/download-economic-crime-people-culture-controls.jhtml>
26. Petejan, A. (2010). Kritika vrednotenja po pošteni vrednosti. *Revizor, revija o reviziji*, 10(3), 20–40.
27. Renoma d.o.o. (2010). *Metodologija za revidiranje* (interno gradivo). Ljubljana: Renoma d.o.o.
28. Robnik, L. (2008, september). Branje in razumevanje računovodskih izkazov. *Racunovodja.com*. Najdeno 30. junija 2010 na spletnem naslovu <http://www.racunovodja.com/clanki.asp?clanek=1668>
29. Rošker, M. (2009). Tveganje prevar pomembnejše v času finančne krize. *Revizor, revija o reviziji*, 9(3), 7–32.
30. Simon, H. (2009). *Kriza – kako uspešno poslovati v spremenjenjih razmerah*. Ljubljana: Planet GV.
31. Slapničar, S., & Curk, M. (2010). Poštena vrednost in finančna kriza – razkrite težave in nekatere predlagane rešitve. *Revizor, revija o reviziji*, 10(2), 65–82.
32. Slovenski inštitut za revizijo. (1994). *Temeljna revizijska načela*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.

33. Slovenski inštitut za revizijo. (2006a). *MSR 240 Revizorjeva odgovornost za obravnavanje prevar pri reviziji računovodskih izkazov*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
34. Slovenski inštitut za revizijo. (2006b). *MSR 570 Delujoče podjetje*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
35. Slovenski inštitut za revizijo. (2006c). *SRS 8 Kapital*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
36. Slovenski inštitut za revizijo. (2006d). *SRS 10 Rezervacije in dolgoročne pasivne časovne razmejitve*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
37. Slovenski inštitut za revizijo. (2009a). *MRS 32 Finančni instrumenti: predstavljanje*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
38. Slovenski inštitut za revizijo. (2009b). *MSR 580 Pisne predstavitve*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
39. Slovenski inštitut za revizijo. (2009c). *MSR 705 Prilagoditve mnenja v poročilu neodvisnega revizorja*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
40. Soros, G. (2008, 15. december). The Worst Market Crisis in 60 Years. *The Financial Times*. Najdeno 12. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.georgesoros.com/articles-essays/entry/the_worst_market_crisis_in_60_years/
41. Steel, R. (2008, 13. oktober). Wachovia Corporation. *New York Times*. Najdeno 13. julija 2010 na spletnem naslovu http://topics.nytimes.com/top/news/business/companies/wachovia_corporation/index.html
42. Štiblar, F. (2008). *Svetovna kriza in Slovenci. Kako jo preživeti?* Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
43. Taylor, D., & Glezen, W. (2007). *Revidiranje: zasnove in postopki*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
44. Ugovšek, J. (2010, 22. junij). Slovenska podjetja pozitivno občutijo nemško okrevanje. *Finance*. Najdeno 21. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/282970/Slovenska-podjetja-pozitivno-ob%EB9tutijo-nem%B9ko-okrevanje>
45. Zadel, I. (2010, 22. julij). Polemike o pošteni vrednosti v bilancah. *Finance*. Najdeno 10. avgusta 2010 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/285663/Polemike-o-po%B9teni-vrednosti-v-bilancah>
46. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb. *Uradni list RS* št. 117/2006, 90/2007, 56/2008, 76/2008, 92/2008, 5/2009, 96/2009, 43/2010.
47. Zakon o delovnih razmerjih. *Uradni list RS* št. 42/2002, 79/2006-ZZZPB-F, 46/2007 Odl. US: U-I-45/07, Up-249/06-22, 103/2007, 45/2008-ZArbit, 83/2009; *Odl. US*: U-I-284/06-26.
48. Zakon o gospodarskih družbah. *Uradni list RS* št. 42/2006 popr., 26/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008, 23/2009; *Odl. US*: U-I-268/06-35, 42/2009, 65/2009-UPB3, 83/2009; *Odl. US*: U-I-165/08-10, Up-1772/08-14, Up-379/09-8.
49. Zakon o revidiranju. *Uradni list RS* št. 65/2008.

50. Zakon o prispevkih za socialno varnost. *Uradni list RS* št. 5/1996, št. 18/1996-ZDavP, 34/1996, 87/1997, 3/1998, 106/1999-ZPIZ-1, 81/2000-ZPSV-C, 97/2001-ZSDP, 97/2001, 62/2010; *Odl. US*: U-I-214/09, Up-2988/08-29.
51. Zenzerović, R. (2010). Obvladovanje plačilne sposobnosti v vlogi ohranjanja časovne neomejenosti poslovanja. *Revizor, revija o reviziji*, 10(2), 109–125.
52. *World Economic Situation and Prospects 2010 – Global outlook*. Najdeno 15. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.unctad.org/en/docs/wesp2010pr_en.pdf
53. 2010 European Sovereign Debt Crisis. (b.l.). V *Encyclopedia Wikipedia*. Najdeno 16. julija 2010 na spletnem naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/2010_European_sovereign_debt_crisis#cite_note-0